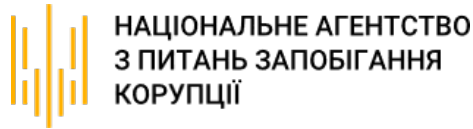

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2022: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА БІЗНЕСУ

**ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
ОПИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ
ТА БІЗНЕСУ**

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2022: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2022: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ. ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА БІЗНЕСУ. – Київ, 2023.

Цей Звіт підготовлено за результатами соціологічного дослідження за Методикою стандартного опитування щодо корупції в Україні, затвердженою у 2021 р. наказом НАЗК (у 2022 р. до Методики внесено зміни та викладено у новій редакції). Опитування проводила у 2022 р. соціологічна компанія Info Sapiens. Інтерпретацію результатів соціологічного дослідження та підготовку цього звіту здійснила команда дослідників Info Sapiens у складі Савчука Д., Шуренкової А.

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

Дані дослідження представлені, де це було можливим, порівняно з першою хвилею, проведеною у 2017 р. соціологічною компанією GfK Ukraine за підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні в межах реалізації проекту «Підтримка діагностики, моніторингу та переслідування корупції в Україні» (див. Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування підприємців, експертів та населення в цілому / Колектив авторів. – Київ: Ваїте, 2018. – 42 с.), другою хвилею у 2020 р. (Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування підприємців, експертів та населення. – Київ, 2020) та третьою хвилею у 2021 році (Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. – Київ, 2022). Структура звіту, опис методології, а також окремі висновки дослідження (у тому випадку, якщо вони збігались з висновками 2017-2021 рр.) взяті із звітів 2017, 2020 та 2021 років.

Ця публікація була підготовлена на запит Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) за фінансової підтримки Антикорупційної Ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI). EUACI фінансується ЄС і співфінансується та впроваджується Міністерством закордонних справ Данії. Погляди, висновки та рекомендації, представлені в публікації, належать авторам і можуть не збігатися з офіційною позицією Європейського Союзу, НАЗК або EUACI.

EUACI EUROPEAN UNION
ANTI-CORRUPTION
INITIATIVE

Ця програма фінансується Європейським Союзом та співфінансується і впроваджується Міністерством закордонних справ Данії

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

ЗМІСТ

Перелік основних скорочень	8
КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2022: розуміння, сприйняття, поширеність – резюме	9
ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. Показники сприйняття корупції	23
1.1. Сприйняття важливості корупції	24
1.2. Розуміння та сприйняття поширеності корупції	28
1.3. Оцінка антикорупційних заходів держави	39
РОЗДІЛ 2. Показники корупційного досвіду в окремих сферах	55
2.1. Загальна методологія оцінки корупційного досвіду	56
2.2. Оцінка корупційного досвіду населення за сферами	58
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопо- рядку, проведення досудового розслідування	62
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	66
Діяльність сервісних центрів МВС	70
Послуги закладів вищої освіти	74
Державна та комунальна медицина	80
Будівництво та земельні відносини	86
Послуги закладів освіти (дитячі садки)	90
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	94
Гуманітарна допомога	100
Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування	106
Діяльність центрів надання адміністративних послуг	110

2.3. Оцінка корупційного досвіду бізнесу за сферами	115
Митниця	118
Будівництво та земельні відносини	122
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	126
Судова система (у т.ч. виконання судових рішень)	130
Контроль і нагляд за господарською діяльністю	134
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування	138
Діяльність податкових органів	142
РОЗДІЛ 3. Інтегральні показники державної антикорупційної політики	149
3.1. Індикатор 1. Частка населення (представників бізнесу), яка негативно ставиться до корупційних проявів	152
3.2. Індикатор 2. Частка населення (представників бізнесу), яка мала власний корупційний досвід	156
3.3. Індикатор 3. Частка населення (представників бізнесу), яка спроможна бути викривачем корупції	158
3.4. Індикатор 4. Частка населення (представників бізнесу), яка схвалює діяльність викривачів	162
3.5. Індикатор 5. Частка населення, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів	166

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВАКС – Вищий антикорупційний суд

ДБР – Державне бюро розслідувань

ЄС – Європейський Союз

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

ОБСЕ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі

ООН – Організація Об'єднаних Націй

САП – Спеціалізована антикорупційна прокуратура

СБУ – Служба безпеки України

ФОП – фізична особа – підприємець

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг

EUACI – Антикорупційна Ініціатива Європейського Союзу в Україні

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2022: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ – РЕЗЮМЕ

У грудні 2022 року було проведено 4-те національне опитування населення та представників бізнесу для комплексної оцінки корупційної ситуації в Україні. Перша хвиля дослідження проведена у 2017 р., друга – у 2020 році, третя – у 2021 році.

За даними опитування населення, **корупція**, як і в 2021 році, посідає **3-тє місце** серед основних **проблем**, перелік яких пропонувався респондентам для оцінки. Перше і друге місце у 2021-2022 році посіли висока вартість життя та воєнні дії. У 2022 році **64,2%** населення вважає корупцію дуже серйозною проблемою. Цей показник статистично знизився після 2 років стабільності (зниження, порівняно з 2021 роком, становило 4,4 в.п.).

За даними опитування бізнесу, корупція, як і в попередньому опитуванні, посідає **2-е місце** в рейтингу проблем: **55,2%** опитаних підприємців вважають корупцію дуже серйозною проблемою. Порівняно з 2021 роком цей показник статистично значуще знизився на 18,1 в.п. (із 73,3%), утім, це зниження найімовірніше можна пояснити «масштабуванням» шкали оцінки проблем загалом в умовах війни.

Якщо говорити про показник сприйняття поширеності корупції загалом, то **81,1%** населення та **69,2%** бізнесу вважають, що **корупція дещо або дуже поширена** в Україні. Ці показники значуще зменшилися для обох аудиторій, при цьому зниження показника поширеності корупції в аудиторії бізнесу більш суттєве (мінус 14,8 в.п. для бізнесу і мінус 4,3 в.п. для населення).

Загальні індекси сприйняття поширеності корупції за 5-бальною шкалою також **знизилися**, порівняно з 2021 роком, і становлять **4,25** бала для населення (порівняно з 4,39 бала у 2021 році) та **3,98** бала для бізнесу (порівняно з 4,35 бала у 2020 році). Цікаво, що індекс сприйняття поширеності корупції в тій сфері, де, власне, працюють опитані підприємці, становить лише 2,17 бала за 5-бальною шкалою (порівняно з 2,25 бала у 2021 році).

На думку населення, перше місце за поширеністю корупції розділили **судова система та митниця**. На другому місці – **прикордонний контроль і земельні відносини**. Порядок найбільш корумпованих сфер, на думку населення, залишається незмінним порівняно з 2021 роком. З погляду бізнесу, корупція найбільш поширена у **сферах надання дозволів, видобування корисних копалин та на митниці**; далі йдуть лісове господарство, земельні відносини, публічні закупівлі робіт і послуг для автодоріг та приватизація підприємств. Індекси сприйняття поширеності корупції у найбільш корумпованих сферах перевищують 4 бали за 5-бальною шкалою в обох аудиторіях опитування.

Щодо оцінки динаміки рівня корупції, то у 2022 році, порівняно з минулим роком, більш ніж удвічі більше представників населення зазначили про її **зниження** – 15,5% (у 2021 р. – 5,5%). При цьому **29,2%** населення вважає, що рівень корупції в Україні за останні 12 місяців **зріс** (ця частка суттєво менша, ніж у 2021 році, коли вона становила 41,8%, утім, все одно більша за частку тих, хто вважає, що рівень корупції зменшився). Для бізнесу частка респондентів, яка вважає, що рівень корупції **зменшився**, майже втричі переважає частку тих, хто каже про зростання корупції (**45,7%** проти 16%).

Як населення, так і бізнес найчастіше схильні вважати **відповідальними за подолання корупції** центральні органи влади, такі як Президент України та його Офіс, Парламент та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Ці три інституції є лідерами рейтингу другий рік поспіль. Показово, що у 2022 році обидві групи респондентів значуще частіше стали називати **правоохоронні органи** серед інституцій, які мають боротися з корупцією. Особливо яскраво ця тенденція проявилася при опитуванні населення.

Щодо оцінок **ефективності антикорупційної діяльності**, то вони суттєво і статистично значуще зросли для всіх органів влади як серед населення, так і серед бізнесу. На думку обох аудиторій, серед органів влади **найбільш ефективним** у сфері протидії корупції є Президент та його Офіс, друге місце посідає Служба безпеки України. *Підприємці* також на друге місце (із порівняними оцінками ефективності) поставили СБУ та інші правоохоронні та спеціалізовані антикорупційні органи, такі як НАБУ, САП та ДБР.

Утім, рівень обізнаності обох аудиторій щодо діяльності антикорупційних органів залишається низьким (найкраще і населення, і бізнес знають про діяльності Національної поліції, а показники інших антикорупційних органів суттєво нижчі). Щодо більшості інституцій населення переважно обирає варіант відповіді «зовсім не обізнані», а бізнес – «поверхнево обізнані».

У дослідженні було глибоко проаналізовано **корупційний досвід** населення і бізнесу, визначено **показники корупційного досвіду** респондентів **за сферами дослідження** та проведено аналіз корупційних ситуацій, які могли виникнути при зверненні громадян та підприємців за послугами у різних сферах (або при контактах із представниками відповідних закладів та установ).

Окрім аналізу корупційного досвіду, ми також аналізували, хто виступає **ініціатором** створення корупційної ситуації. У всіх проаналізованих ситуаціях ініціаторами найчастіше виступають **представники сторони, яка надає послуги** (службовці органів влади, представники компаній-постачальників, адміністратори або фахівці навчальних та медичних закладів тощо). Загалом за останні 12 місяців ініціаторами корупційних відносин (у сферах, що досліджувалися) були **11,9%** населення України та **3,0%** представників бізнесу. Ці показники значуще **знизилися**, порівняно з 2021 роком, коли вони становили 14,4% та 4,7% відповідно.

Необхідно відмітити, враховуючи порівняння результатів досліджень 2021 та 2022 років, що в окремих сферах ми спостерігаємо тенденцію до збереження

доволі стабільної частки респондентів, які звикли отримувати послуги (взаємодіяти з органами влади, установами чи організаціями) через корупційний спосіб вирішення питань, тобто самостійно ініціюють корупційні практики. Особливо це помітно в сферах: діяльності сервісних центрів МВС, медицини, будівництва та землеустрою, дошкільної та початкової освіти, надання адмінпослуг органами влади та місцевого самоврядування – для населення, в діяльності митниці – для бізнесу.

Водночас **17,1%** населення та **7,9%** бізнесу були залучені до корупційних відносин у зв'язку з вимогою з боку представників органів влади або організацій та установ у відповідних сферах щодо здійснення неофіційних платежів або надання послуг. Це також значуще менше, ніж показники 2021 року, які становили 25,9% та 12,1% відповідно. Таким чином, поряд із зниженням рівня залученості респондентів у корупційні відносини, зберігається тенденція, що побутова корупція більш поширена, ніж корупція у бізнесі, а громадяни, що опинилися в корупційній ситуації, частіше, ніж підприємці, є ініціаторами її створення.

Зведені показники оцінки **корупційного досвіду населення у сферах** наведено в таблиці.

Зведені показники¹ оцінки корупційного досвіду населення у сферах

Сфери діяльності	Корупційний досвід за самооцінкою	Виступали ініціаторами корупційних відносин	Корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	Стикалися зі сферою
	Від тих, хто стикався зі сферою			
Діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура)	↓32,7% (-17,4 в.п.)	↓6,3%	↓24,6%	↑6,8%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	28,7% (-0,1 в.п.)	14,8%	27,6%	↓11,7%
Діяльність сервісних центрів МВС	↓26,7% (-11,1 в.п.)	18,0%	20,5%	7,8%
Послуги закладів вищої освіти	↓25,7% (-12,7 в.п.)	11,6%	↓26,2%	11,9%
Державна та комунальна медицина (медичні послуги)	↓24,9% (-14,5 в.п.)	↓11,4%	↓23,0%	↓51,0%
Будівництво та земельні відносини	↓23,9% (-21,4 в.п.)	8,6%	↓27,0%	3,5%
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	↓15,5% (-17,8 в.п.)	9,2%	15,3%	↓8,3%
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	↓13,0% (-20,5 в.п.)	12,0%	↓8,4%	21,4%
Гуманітарна допомога	11,7% (НД)	5,0%	8,9%	16,7%
Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)	↓9,9% (-8,1 в.п.)	7,4%	↓11,0%	↑8,5%
Діяльність Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	↓6,2% (-5,2 в.п.)	6,8%	↓6,1%	↑22,8%

НД (немає даних) – позначає ситуації, коли неможливо розрахувати значення індикатора через відсутність відповідних даних

¹ Тут і далі у таблицях символами ↑ і ↓ позначені дані, що є статистично значуще вищими (нижчими) за значення попередньої хвили дослідження. Рівень значимості – 0,95. В дужках позначена різниця (у відсоткових пунктах) з показником 2021 року.

Найчастіше населення отримує корупційний досвід при контактах із закладами **державної або комунальної медицини**. До таких закладів протягом року звертається більше від половини громадян (51,0%). Таким чином, незважаючи на те, що рівень корупції у медицині нижчий, ніж у такій сфері, як діяльність **правоохоронних органів**, саме в медичних закладах основна маса українців отримує **корупційний досвід** (кожен четвертий з тих, хто звернувся по медичну допомогу). Тож, загалом **12,6%** українців у 2022 році мали досвід корупції у медичних закладах особисто або знають про такий досвід від членів родини. Утім, порівняно з 2021 роком, цей показник знизився у 1,7 раза (у 2021 році корупційний досвід у медичних закладах отримали 21,9% українців).

Зведені показники оцінки корупційного досвіду бізнесу наведено у таблиці далі. Підприємці контактують із державою рідше від населення і рідше стикаються з корупцією при таких контактах. Приємно відзначити, що у **податковій** сфері, контакти з якою є найчастішими, рівень корупції найнижчий. А першість у рейтингу найбільш корумпованих сфер, як і у 2021 році, утримують сфери **митного контролю, будівництва та земельних відносин**, а також **постачання електрики, газу і води**.

Зведені показники оцінки корупційного досвіду бізнесу в сферах

Сфери діяльності	Корупційний досвід за самооцінкою	Виступали ініціаторами корупційних відносин	Корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	Стикалися зі сферою
	Від тих, хто стикався зі сферою			
Митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу)	35,2% (-7,6 в.п.)	5,9%	22,1%	↑11,3%
Будівництво та земельні відносини	32,5% (без змін)	7,3%	21,1%	↓8,5%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками	29,3% (+0,3 в.п.)	6,8%	16,1%	↓9,0%
Судова система (у т.ч. виконання судових рішень)	18,8% (-0,2 в.п.)	5,8%	7,6%	↓8,0%
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	18,7% (-8,6 в.п.)	3,6%	17,5%	↓9,4%
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування	18,6% (-8,5 в.п.)	3,0%	9,0%	14,0%
Діяльність податкових органів (нарахування і стягнення податкових та інших обов'язкових платежів)	13,2% (без змін)	3,6%	7,3%	23,2%

Серед сфер, щодо яких можна провести **порівнювальний аналіз** корупційного досвіду населення і бізнесу, можна виокремити три:

- 1) послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення;
- 2) діяльність правоохоронних органів;
- 3) будівництво та земельні відносини.

При вирішенні питань із **постачальниками електрики, газу і води** для підприємців і населення ризик стикнутися з корупцією **однаковий**. А при контакті з **правоохоронними органами** ризик стикнутися із корупцією для населення **вищий**. Ці тенденції зберігаються з 2021 року. А от щодо корупції у сфері **будівництва**, то у 2022 році, на відміну від 2021 року, ризик був більший для представників бізнесу.

Відповідно до Методики стандартного опитування щодо корупції в Україні було розраховано **5 індикаторів** ефективності державної антикорупційної політики, які наведені у таблиці далі. Незважаючи на війну, спостерігається покращення стану корупції за більшістю індикаторів. Винятками є фактичні повідомлення про корупцію та обізнаність із гарантіями правового захисту викривачів.

Спостерігається поступове **зростання** частки населення, яка **негативно ставиться до корупційних проявів**: у 2021 році вона досягла майже половини (49,4%), а у 2022 році **суттєво перевищила половину населення** і становить **57,4%**. Частка антикорупційно налаштованого бізнесу **продовжує бути більшою** за відповідну частку населення і також зросла у 2022 році – до **60,3%**.

Частки населення і бізнесу, які мали **власний корупційний досвід** (за самооцінкою респондентів їхньої залученості до корупції), **знизились** у 2022 році: з 26% до **17,7%** і з 21,6% до **15,4%** відповідно.

Частка громадян, **готових повідомляти** про факти корупційних проявів, зменшилася у 2020 році, проте зросла у 2021 році до 9,8% серед населення і до 22,7% серед бізнесу і **продовжує зростати** у 2022 році: до **11,2%** і **26,2%** відповідно.

Частка опитаних, які **заявили про факти корупції** стосовно них компетентним органам, зросла з 3,3% у 2020 році до 5,2% у 2022 році) серед населення, хоча це все ще дуже низький показник; серед бізнесу він майже удвічі вищий – **12,8%**. Показники 2021 і 2022 років статистично значущо не відрізняються, тобто можна говорити про відсутність тенденції помітного збільшення частки респондентів, які повідомляють про корупцію.

Частки осіб, які **схвалюють діяльність викривачів**, знизились у 2021 році, проте **зросли** у 2022 році: абсолютні більшості як населення (**65,1%**), так і бізнесу (**86%**) схвалюють їхню діяльність.

Лише 13,4% населення можна було вважати **належно обізнаними** з гарантіями правового захисту викривачів у 2021 році, цей показник **знизився до 8,4%** у 2022 році.

№	Назва індикатора	Категорія	2017	2020	2021	2022
1	Частка, яка негативно ставиться до корупційних проявів ¹	Населення	43,3%	↑46,8%	49,4%	↑57,4%
		Бізнес	56,7%	↓51,5%	55,3%	↑60,3%
2	Частка, яка мала власний корупційний досвід ²	Населення	НД	27,0%	26,0%	↓17,7%
		Бізнес	НД	НД	21,6%	↓15,4%
3.1	Частка готових повідомляти про факти корупційних проявів ³	Населення	10,9%	↓8,1%	↑9,8%	11,2%
		Бізнес	21,0%	17,9%	↑22,7%	↑26,2%
3.2	Частка, яка заявила про факти корупції, що мали стосовно неї місце, компетентним органам ⁴	Населення	НД	3,3%	↑5,7%	5,2%
		Бізнес	НД	НД	10,5%	12,8%
4	Частка, яка схвалює діяльність викривачів ⁵	Населення	НД	71,8%	↓60,6%	↑65,1%
		Бізнес	НД	84,5%	↓79,5%	↑86,0%
5	Частка, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів ⁶	Населення	НД	НД	13,4%	↓8,4%

НД (немає даних) – позначає ситуації, коли неможливо розрахувати значення індикатора через відсутність відповідних даних

1 За результатами аналізу відповідей у проєктивній ситуації визначалась питома вага респондентів, які відмовились від корупції як способу вирішення певних проблем (від застосування корупційної моделі поведінки). Детальніше – див. розділ 3.

2 Обраховувалась частка респондентів, які ствердно відповіли на питання «Чи стикалися Ви з корупцією останні 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?» (для підприємців – «...в інтересах підприємства, у якому Ви працюєте?»); особисто стикався або стикалися члени його сім'ї – для населення; особисто стикався або стикалися працівники підприємства (як його представники) – для бізнесу.

3 За результатами аналізу відповідей у проєктивній ситуації визначалась питома вага респондентів, які б повідомили компетентні органи чи ЗМІ про можливість використання корупційного шляху вирішення певної проблеми. Детальніше – див. розділ 3.

4 Обраховувалась частка респондентів, які ствердно відповіли на питання «Чи подавали Ви скаргу до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції?» (для бізнесу – як керівник/ представник підприємства).

5 Обраховувалась частка респондентів, які на питання «Яке Ваше ставлення до людей, які подають скарги (повідомлення) до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції?» відповіли «Повністю схвалюю» та «Скоріше схвалюю».

6 Визначалась частка респондентів, які на питання «На Ваш погляд, чи мають громадяни, які подають повідомлення про випадки корупції до компетентних органів, такі права?» правильно визначила принаймні 5 варіантів відповіді з 8.

ВСТУП

Необхідність розробки та запровадження спеціального інструментарію як базового елементу системи оцінювання рівня корупції зумовлена сучасними вимогами до механізмів розробки та реалізації державної антикорупційної політики, що сформульовані, зокрема, в Конвенції ООН проти корупції (2003).

У ст. 61 Конвенції йдеться про те, що кожна Держава-учасниця, консультуючись з експертами, розглядає можливість проведення аналізу тенденцій корупції на своїй території, а також умов, в яких здійснюються корупційні злочини. З метою розроблення (наскільки це можливо) загальних визначень, стандартів і методологій, розглядають можливість розширення статистичних даних, аналітичних знань про корупцію та інформації, у тому числі про оптимальні види практик у справі запобігання корупції й боротьби з нею, та обміну ними через посередництво міжнародних і регіональних організацій. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість здійснення контролю за своєю політикою і за практичними заходами боротьби з корупцією, а також проведення оцінки їхньої ефективності й дієвості¹. Конкретизація цих положень міститься в рекомендаціях міжнародних моніторингових організацій, які впроваджені також і в українське антикорупційне законодавство.

Так, відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції»² Національне агентство має забезпечити організацію проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції в Україні. Методика стандартного опитування щодо корупції в Україні, затверджена НАЗК, дає змогу провести моніторинг ситуації у сфері запобігання і протидії корупції в Україні, який фіксує динаміку показників поширеності корупції і сприйняття населенням ефективності антикорупційної діяльності.

Обмеження дослідження, зумовлене його проведенням під час війни російської федерації з Україною. В усіх хвилях дослідження генеральною сукупністю є населення/ підприємства, які проживають/ розміщені на територіях, які контролює українська влада, тобто за винятком окупованих територій. У 2022 році, після повномасштабного вторгнення, суттєвих змін зазнав склад населення України через окупацію і поширення бойових дій на більшу частину території, а також масовий виїзд українців за кордон. Дані кожної хвили залишаються репрезентативними для України, де українські органи влади здійснюють свої повноваження (і відповідно реалізують антикорупційну політику). Проте зміни від попередніх років до 2022 року можуть бути зумовленими не лише зміною у поглядах і поведінці досліджуваної сукупності, а й зміною у складі сукупності.

¹ Конвенція ООН проти корупції // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#o519

² Закон України «Про запобігання корупції» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n159>

Мета дослідження – комплексна оцінка корупційної ситуації в Україні у 2022 році. До завдань дослідження входить оцінка державної антикорупційної діяльності в Україні, оцінка розуміння та сприйняття корупції, визначення корупційного досвіду населення та бізнесу, а також оцінка, відповідно до Методики, рівня поширеності корупційних практик у таких сферах:

Компонент соціологічного дослідження	Сфера	
Загальнонаціональне опитування населення	1	Державна та комунальна медицина (медичні послуги)
	2	Послуги закладів вищої освіти
	3	Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)
	4	Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)
	5	Діяльність сервісних центрів МВС
	6	Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)
	7	Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)
	8	Гуманітарна допомога
Загальнонаціональне опитування населення/ Загальнонаціональне опитування представників бізнесу	9	Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками)
	10	Будівництво та земельні відносини
	11	Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування
Загальнонаціональне опитування представників бізнесу	12	Діяльність податкових органів (нарахування і стягнення податкових та інших обов'язкових платежів)
	13	Контроль і нагляд за господарською діяльністю
	14	Митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу)
	15	Судова система (у т.ч., виконання судових рішень)

Опитування населення та підприємців забезпечує надійне оцінювання (репрезентативність) основних показників для України загалом та для 6 економіко-географічних регіонів України, а саме:

- м. Київ;
- Північний регіон: Київська, Житомирська, Сумська, Чернігівська області;
- Центральний регіон: Черкаська, Полтавська, Кіровоградська, Вінницька області;

- Східний регіон: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області;
- Південний регіон: Одеська, Миколаївська, Херсонська області;
- Західний регіон: Івано-Франківська, Хмельницька, Чернівецька, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Волинська, Закарпатська області.

Опитування населення та представників бізнесу є четвертою хвилею загальнонаціонального дослідження з комплексної оцінки корупційної ситуації в Україні, польовий етап (збір даних) відбувався у грудні 2022 року.

Перша хвиля дослідження проведена у 2017 року, друга – у 2020 року під час епідемії COVID-19, третя – у грудні 2021 року, до початку широкомасштабного вторгнення. Польовий етап робіт реалізували фахівці незалежної дослідницької компанії ІП «ГФК Юкрейн» у період з травня по липень 2017 року. Фахівці незалежної дослідницької компанії ТОВ «ІНФО САПІЄНС» провели польові роботи 2-4 хвиль: з березня по квітень 2020 року, з листопада по грудень 2021 року та у грудні 2022 року.

Порівняння результатів цього опитування з попередніми викладено у звіті у випадках, де це було методологічно коректно, тобто коли формулювання запитань і віяла відповідей збігалися.

Опитування населення

Опитування проводилося методом комп'ютеризованих особистих інтерв'ю (CAPI). Вибірка репрезентує доросле населення України. Перша хвиля проводилась з 29 травня по 21 червня 2017 року, друга – з 4 березня по 6 квітня 2020 року, третя – з 29 листопада по 29 грудня 2021 року, четверта – з 9 по 28 грудня 2022 року. У межах першої хвилі проведено 2585 особистих інтерв'ю, в межах другої – 2516, в межах третьої – 2 636, в межах четвертої – **2646** особистих інтерв'ю. Максимальна теоретична похибка вибірки населення не перевищує ± 2 відсоткових пункти без врахування дизайн-ефекту. Вибірки усіх хвиль будувалися за аналогічним дизайном: вибірка стратифікована за областями і типом поселення, багатоступенева, випадкова на кожному етапі. Для інтерв'ю респонденти в домогосподарствах обиралися випадковим чином за методом «останнього дня народження». Вагові коефіцієнти застосовувалися відповідно до даних Державної служби статистики України про соціально-демографічну структуру населення. Для побудови вагових коефіцієнтів (відповідно до даних Державної служби статистики України про соціально-демографічну структуру населення станом на 01.01.2022) у респондентів четвертої хвилі запитували про місце їхнього постійного проживання до початку широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, на дані якого і був зважений масив даних. Для формування вибіркового навантаження на населений пункт командам інтерв'юерів дані Держстату були скориговані на дані Info Sapiens щодо поточного проживання населення України, отримані за допомогою телефонних опитувань методом випадкової генерації номера, проведених у травні-жовтні 2022 року (розмір вибірки 11 031 респондент).

У 2022 році через бойові дії були обмеження у таких регіонах щодо проведення польових робіт:

1. АР Крим – немає у вибірці.
2. Дніпропетровська область – з вибірки був виключений Нікопольський район, частково Павлоградський та Синельниківський райони.
3. Донецька область – немає у вибірці.
4. Житомирська область – не охоплені прикордонні райони.
5. Запорізька область – був охоплений лише обласний центр та Запорізький район.
6. Київська область – не охоплені прикордонні райони.
7. Луганська область – немає у вибірці.
8. Місто Севастополь – немає у вибірці.
9. Миколаївська область – був охоплений лише обласний центр, передмістя Миколаєва та північ області.
10. Сумська область – був охоплений лише обласний центр, південна та східна частини області.
11. Харківська область – був охоплений лише обласний центр, передмістя Харкова та захід області.
12. Херсонська область – немає у вибірці.
13. Чернігівська область – був охоплений лише обласний центр, південна та східна частини області.

Опитування підприємців

Опитування проводилося методом комп'ютеризованих телефонних інтерв'ю (САТІ). Вибірка репрезентує фізичних осіб – підприємців (ФОП) та власників бізнесу та/або менеджерів підприємств – юридичних осіб. Загалом було опитано **1203** респондентів, період опитування – з 12 грудня 2022 року по 16 січня 2023 року. Для довідки: у межах першої хвили проведено 1005 телефонних інтерв'ю, в межах другої – 1093, третьої – 1224. Максимальна теоретична похибка вибірки підприємців не перевищує ± 3 відсоткових пункти без врахування дизайн-ефекту. Абсолютна більшість опитаних є власниками, співвласниками, директорами або заступниками директорів підприємств, у поодиноких випадках також опитано головних бухгалтерів, керівників відділів та інших респондентів, що обіймали керівні посади. Вибірка¹ випадкова, стратифікована за регіоном реєстрації і розміром суб'єктів підприємницької діяльності, формується шляхом випадкового вибору телефонних номерів, які містяться у ЄДР (за винятком тих, що діють на тимчасово окупованих територіях). Вагові коефіцієнти застосовуються відповідно до даних Державної служби статистики України про фізичних осіб – підприємців (ФОП), розмір суб'єктів господарювання, види економічної діяльності та регіони реєстрації станом на 2021 рік.

¹ Підходи до формування вибірки підприємців змінювалися у різних хвилях. Наприклад, у третій і четвертій хвилях досліджень (2021 та 2022 рр.) частка ФОПів встановлена пропорційно до розподілу кількості ФОПів і юридичних осіб – 29% (у першій хвилі частка ФОПів – 20%, у другій – 50%). Для уніфікації попередні вибірки були переважені відповідно до підходу 3-4 хвиль. Це дає можливість порівнювати дані, але показники з опитування бізнесу в цьому звіті відрізняються від тих, що були наведені у звітах у 2017 та 2020 роках.

Після вступних запитань, запитань щодо важливості проблем, оцінки корупційності ситуацій та самооцінки обізнаності усім категоріям респондентів з метою забезпечення однакового розуміння корупції зачитувалася така інформація:

«Корупція передбачає різні форми поведінки. У цьому дослідженні нам хотілось би, щоб Ви розуміли корупцію як:

1. *зловживання публічним службовцем (державним службовцем або службовцем органів місцевого самоврядування) або службовими особами підприємств (організацій) своїми службовими повноваженнями з метою одержання хабаря (неправомірної вигоди);*
2. *надання хабаря (неправомірної вигоди) публічному службовцю або службовій особі підприємств (організацій) з метою схилити його до зловживання своїми службовими повноваженнями.*

*Таким чином, **корупція** завжди пов'язана з **неправомірною вигодою** (гроші, інше майно, переваги, пільги, послуги тощо), яку публічний службовець або службова особа підприємств (організацій) фактично отримує чи намагається отримати як плату за зловживання своїми службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями».*

Якщо у тексті, таблицях чи рисунках стверджується наявність статистично значущих¹ змін порівняно з попередніми роками, то слід мати на увазі, що для статистичних розрахунків усюди брався рівень значимості 0,95.

Статистичний аналіз для підгруп респондентів здійснювався у випадку, коли кількість відповідей у підгрупі становила 50 або більше.

¹ Наявність статистично значущої динаміки показників при порівнянні даних 2021 і 2022 років означає, що вказана відмінність малоймовірно могла б виникнути випадково. Цей вираз не означає, що дана різниця повинна бути велика, важлива, або значуща в загальному сенсі цього слова.

**РОЗДІЛ 1.
ПОКАЗНИКИ СПРИЙНЯТТЯ
КОРУПЦІЇ**

1.1. Сприйняття важливості корупції

За даними опитування населення, корупція залишається на **3-му місці** серед основних проблем, перелік яких пропонувався респондентам (рис. 1.1.1). У 2022 році **64,2%** українців назвали корупцію **дуже серйозною проблемою**. Цей показник статистично знизився після 2 років стабільності (порівняно з 2021 роком на 4,4 в.п.).

Утім, на фоні **широкомасштабної збройної агресії** російської федерації проти України, яку назвали дуже серйозною проблемою понад 90% опитаних, майже усі інші запропоновані до оцінки проблеми дещо втратили актуальність. Так, майже для усіх інших проблем спостерігається значуще зниження як частки оцінок «дуже серйозна проблема», так і суми оцінок «дуже серйозна» та «серйозна проблема». Наприклад, частка українців, які оцінюють низьку якість освіти як серйозну або дуже серйозну проблему, знизилася із 70% до 54,3%. Навряд чи це свідчить про суттєве зростання якості освіти, імовірно це свідчить про сприйняття її низької якості як проблеми знизилася через масштабування серйозності проблем у свідомості респондентів.

Єдиним винятком є проблема **безробіття** – вона єдина не втратила актуальності, а навпаки, стала більш значущою: якщо у 2021 році безробіття вважали проблемою 84,9% громадян (з них 51,1% – дуже серйозною), то у 2022 році безробіття назвати серйозною проблемою уже 87,5% респондентів (з них дуже серйозною – 64,0%). Зростання обох показників є статистично значущим.

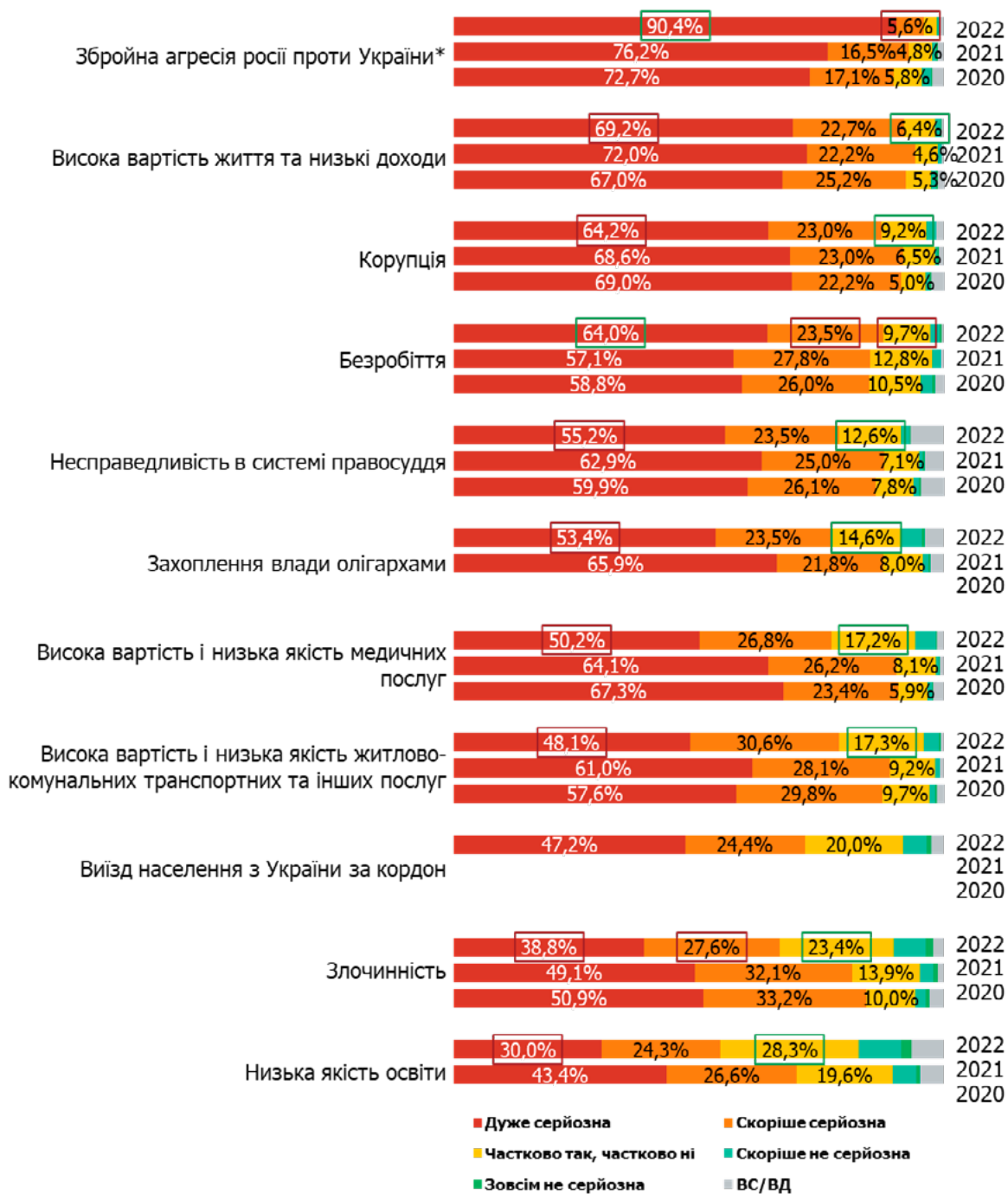
Тож, якщо поєднувати відповіді «дуже серйозна проблема» та «серйозна», то трійця **«лідерів»** серед інших проблем (окрім проблеми військової агресії росії, для якої сумарний показник становить 96%) станом на грудень 2022 року виглядає так:

- **висока вартість життя та низькі доходи** (91,9%, зниження на 2,3 в.п. є значущим);
- **безробіття** (87,5%, зростання на 2,6 в.п. є значущим);
- **корупція** (87,2%, зниження на 4,4 в.п. є значущим).

Решту проблем як серйозні оцінюють менше ніж 80% респондентів. Водночас необхідно зауважити, що досить важливою для громадян залишається проблема, яка зайняла 5-те місце в рейтингу – **несправедливість у системі правосуддя**, про що зазначили 78,7% опитаних.

Замикають рейтинг проблем в Україні уже згадана низька якість освіти та злочинність (54,3% та 66,4% респондентів відповідно вважають ці проблеми серйозними). Щодо цих проблем також зафіксовано найбільш суттєве зниження показника: на 15,7 в.п. та 14,8 в.п. відповідно. Причиною зниження можуть бути як об'єктивні (наприклад, зафіксоване зниження злочинності), так і згадані вище суб'єктивні фактори.

Рис. 1.1.1. **Сприйняття основних проблем України: населення¹**

* у 2020-2021 роках варіант відповіді формулювався так: «Військові дії у Донецькій і Луганській областях»

** Тут і далі рамками на графіках позначені дані, що статистично значуще відрізняються від даних 2021 року. Рівень значимості – 0,95.

1 Питання: «Як Ви вважаєте, наскільки серйозними є нижче перераховані проблеми для України?»

За даними опитування бізнесу, тенденції, які були описані за результатами аналізу відповідей населення, проявилися ще більш яскраво. Йдеться передусім про те, що оцінка серйозності майже усіх проблем, стрімко **знизилася на фоні збройної агресії росії проти України** (яку вважають серйозною або дуже серйозною проблемою 98,7%). Для інших проблем у 2022 році зниження цього показника відносно попереднього опитування становило від 4 в.п. (трудова міграція з України) до 24,9 в.п. (злочинність).

Оцінка **корупції** як проблеми також значуще знизилась, утім, на фоні інших проблем вона продовжує посідати «чільне» місце (**2-е місце** у рейтингу загалом, або перше серед інших проблем, якщо «винести за дужки» збройну агресію росії). **77,2%** опитаних представників бізнесу вважають корупцію серйозною проблемою, з них **55,2%** – **дуже серйозною** (статистично значуще зниження показників на 12,2 в.п. та на 18,1 в.п. відповідно порівняно з показниками 2021 року найімовірніше можна пояснити «масштабуванням» шкали оцінки проблем загалом в умовах війни).

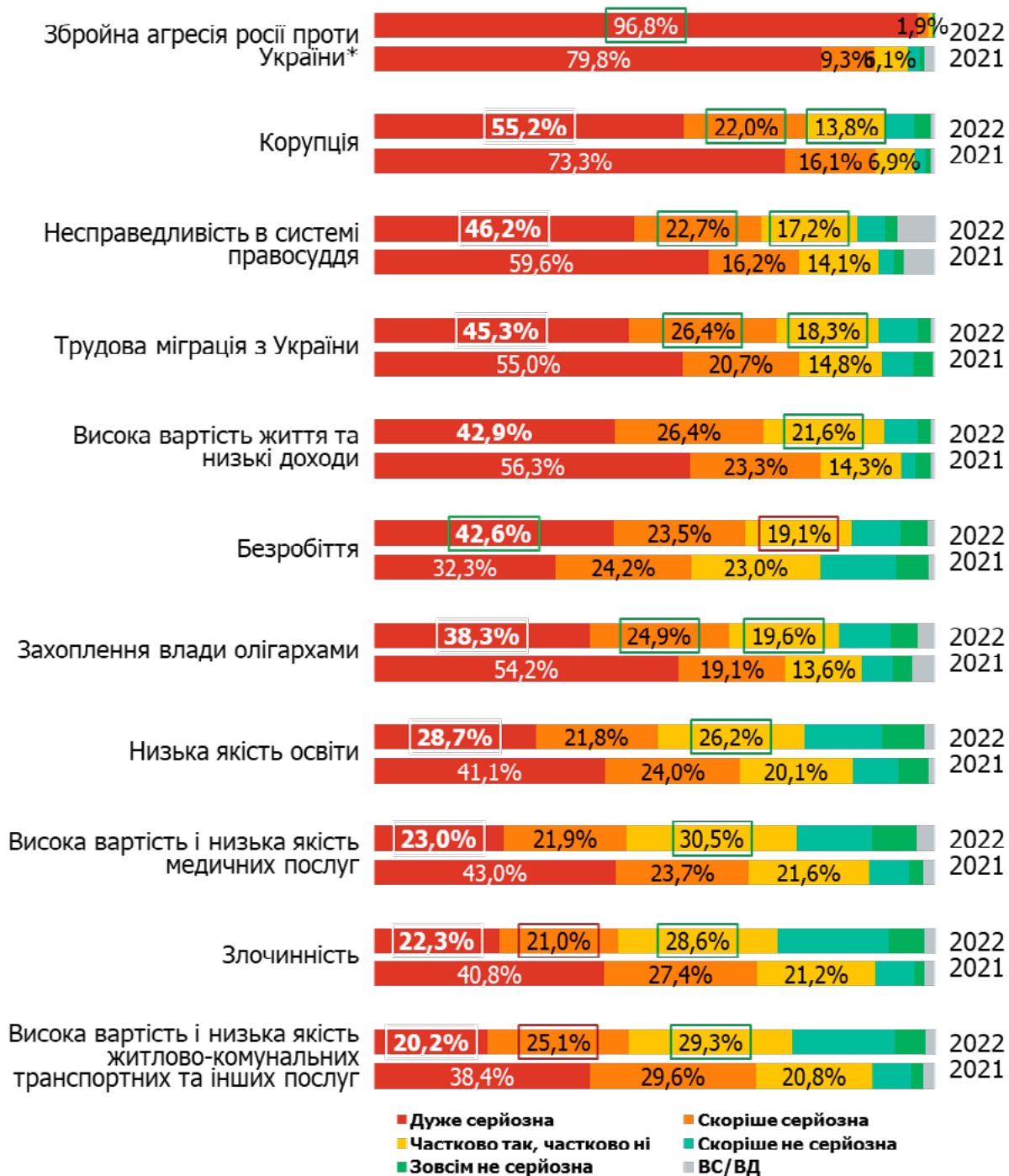
Окрім корупції, підприємців також турбують **несправедливість в системі правосуддя** (проблема входить до топ-3 дуже серйозних проблем), трудова міграція з України, висока вартість життя та безробіття (ці проблеми як серйозні або дуже серйозні оцінили від 66,1% до 71,7% опитаних представників бізнесу).

Безробіття є єдиною проблемою, оцінка важливості бізнесом якої зростає: якщо у 2021 році цю проблему вважали дуже серйозною 32,3% опитаних, то в 2022 році їхня частка становила уже 42,6% (зростання на 9,6 в.п. є статистично значущим).

Таким чином, обидві групи респондентів (населення та бізнес), як і в довоєнному дослідженні 2021 року, віднесли корупцію до «лідерів» проблем. **Збереження позицій проблеми корупції** у відповідних рейтингах (3 та 2 місце відповідно) **в умовах війни** росії проти України, перевага показника «серйозності» над іншими проблемами, які в таких умовах є соціально важливими (безробіття, виїзд населення за кордон, трудова міграція), є актуальним **сигналом** щодо необхідності вирішення цієї проблеми.

Рис. 1.1.2. **Сприйняття основних проблем України: бізнес¹**

* у 2021 році варіант відповіді формулювався так: «Військові дії у Донецькій і Луганській областях»

¹ Питання: «Як Ви вважаєте, наскільки серйозними є нижче перераховані проблеми для України?»

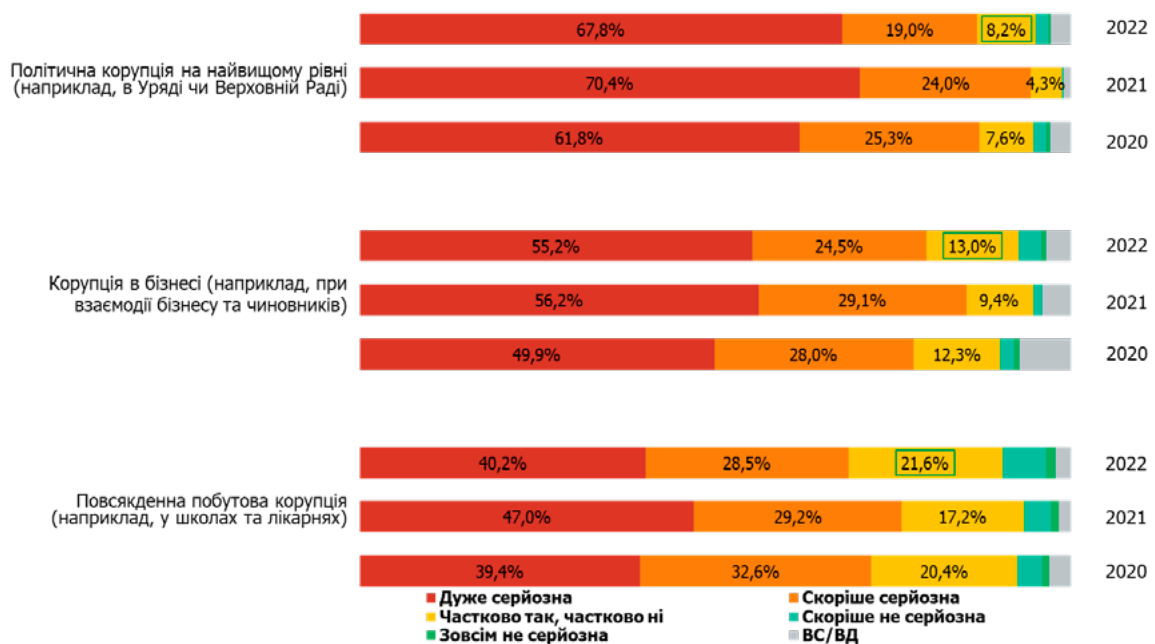
1.2. Розуміння та сприйняття поширеності корупції

Оцінка типів корупції як серйозної проблеми для України

За даними опитування населення, серед усіх типів корупції найбільш серйозною проблемою респонденти вважають **політичну корупцію на найвищому рівні (86,9%** назвали корупцію в Уряді чи Верховній Раді серйозною або дуже серйозною проблемою). На другому – **корупція у бізнесі** (з показником 79,6%), а на третьому – **повсякденна побутова корупція** (68,7%) (рис 1.2.1).

Оцінка серйозності типів корупції у 2022 році дещо знизилась: для всіх трьох типів спостерігається статистично значуще зростання часток відповідей «не серйозна» та «частково серйозна, частково ні» з одночасним зменшенням часток відповідей «скоріше серйозна» та/або «дуже серйозна». Утім, лише оцінка побутової корупції у 2022 році повернулася на рівень 2020 року. Оцінки політичної корупції на найвищому рівні та корупції у бізнесі хоч і покращилися порівняно з оцінками 2021 року, але не досягли рівня 2020 року.

Рис. 1.2.1. Серйозність різних типів корупції в Україні: населення¹

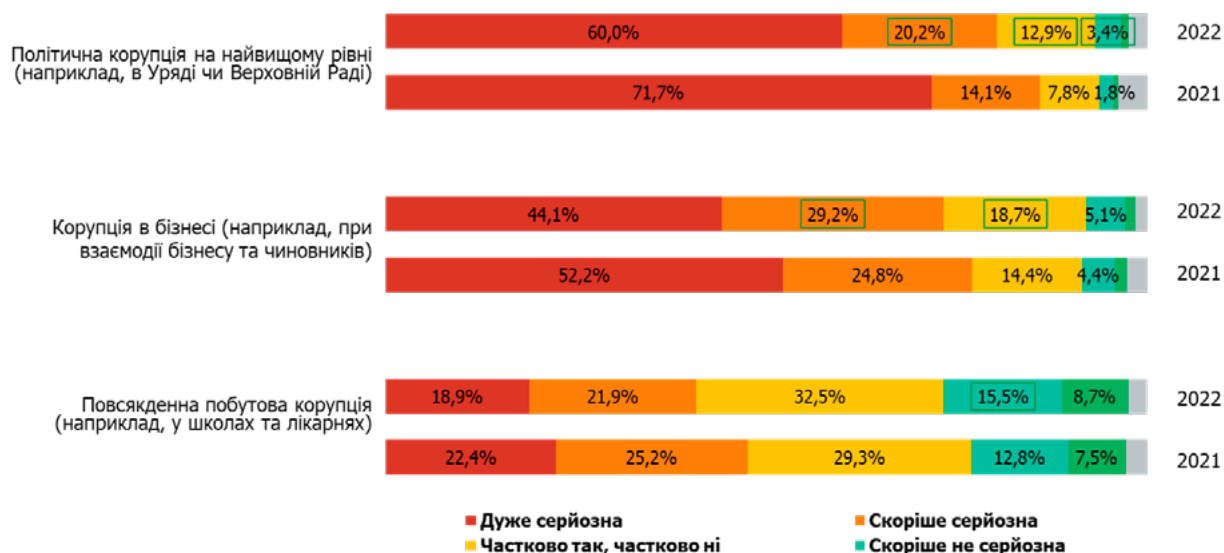
Опитані підприємці також вважають **політичну корупцію на найвищому рівні** найбільш серйозним типом корупції серед трьох запропонованих, проте оцінюють ситуацію більш позитивно, ніж населення. Зокрема, політичну корупцію на найвищому рівні серйозною проблемою вважають 80,2% представників бізнесу, а побутову корупцію – менше від половини опитаних (рис. 1.2.2). Показово, що **73,3%** опитаних підприємців вважають серйозною проблемою **корупцію в бізнесі** (у 2021 році цей показник становив 77%).

¹ Питання: «Наскільки серйозною проблемою для України Ви вважаєте такі типи корупції?»

Порівняно з 2021 роком представники бізнесу дещо пом'якшили оцінки серйозності корупції. Наприклад, частка відповідей «серйозна» і «дуже серйозна» статистично значуще знизилась для усіх типів корупції: на 5,6 в.п., 3,7 в.п. та 6,8 в.п. для політичної, бізнес- та побутової корупції відповідно.

Прикметно, що принципово різними є оцінки серйозності **проблеми побутової корупції** населенням (68,7%) та представниками бізнесу (40,8%). Якщо в опитуванні населення цей тип корупції «відстає» від *політичної корупції* на 18,1 в.п., то серед підприємців – більш ніж удвічі (на 39,4 в.п.). Тобто проблема побутової корупції залишається чутливою для населення, яке в своїх оцінках певним чином завищує її важливість для держави. Представники ж підприємництва дають більш реалістичні оцінки, краще розуміючи збитки для України саме політичної корупції та корупції в бізнесі.

Рис. 1.2.2. Серйозність різних типів корупції в Україні: бізнес

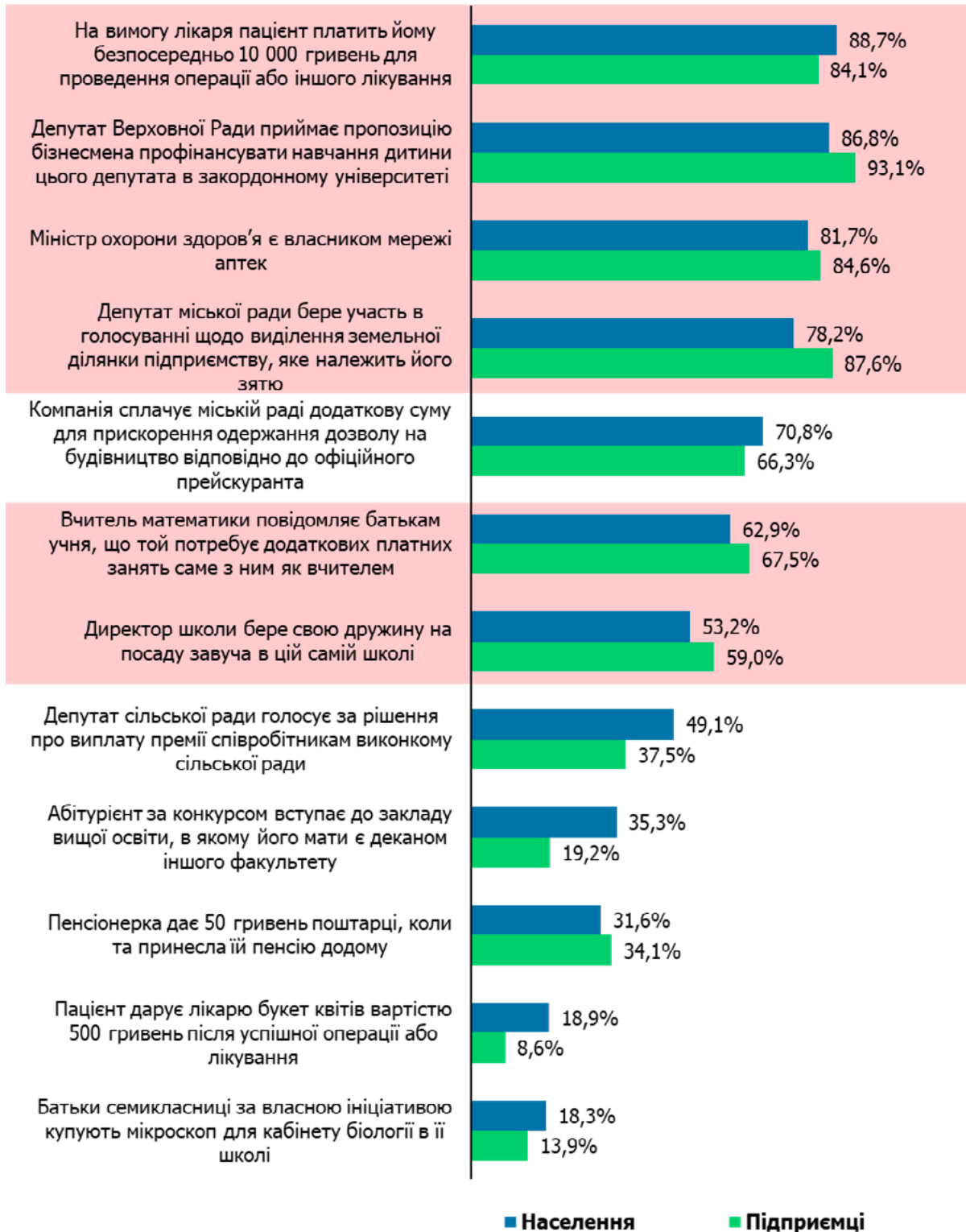

Розуміння (ідентифікація) корупції

Існують різновиди поведінки, які можуть виглядати як корупційні, однак не є такими з точки зору закону, і навпаки. Населенню не завжди легко розрізнити, яка саме ситуація є корупційною відповідно до правової моделі. Тому важливо визначити, за якими саме критеріями люди, які не обізнані із юридичними визначеннями корупції, ідентифікують ситуації як корупційні в конкретних побутових чи повсякденних випадках.

У дослідженні було застосовано метод «проєктивних ситуацій» – респондентам (як населенню, так і підприємцям) пропонувався набір типових життєвих ситуацій (які мають умовний характер і жодним чином не пов'язані з конкретними особами) з проханням визначити наявність чи відсутність у цих ситуаціях корупційної складової. Результати цього компонента дослідження наведені на рисунку 1.2.3.

Рис. 1.2.3. Ідентифікація корупції: розподіл частки відповідей за ситуаціями, які респонденти вважають корупцією (на рисунку корупційні ситуації згідно із законодавством прописані на рожевому тлі)¹

¹ Питання: «На Ваш погляд, чи перелічені нижче ситуації є проявами корупції або іншими порушеннями антикорупційного законодавства?»

Результати дослідження серед населення у 2022 році загалом **збігаються** з висновками 2021 року. Суттєвий відсоток опитаних вважає корупцією випадки, які не є корупційними згідно із законодавством. Наслідком цього, зокрема, є висока ймовірність визнання корупцією поведінки, яка такою не є. Зокрема, вбачають ознаки корупції в ситуації, коли «компанія сплачує міській раді додаткову суму для прискорення одержання дозволу на будівництво відповідно до офіційного прейскуранта послуг» 70,8% представників населення та 66,3% підприємців.

Порівняно з 2021 роком *поліпшилося розуміння населення щодо того, що деякі ситуації не є корупційними з точки зору закону*. Зокрема, це стосується таких ситуацій «Депутат сільської ради голосує за рішення про виплату премії співробітникам виконкому сільської ради» та «Пацієнт дарує лікарю букет квітів вартістю 500 гривень після успішної операції або лікування». У 2022 році з тим, що такі ситуації містять ознаки корупції, хибно погодилися 49,1% та 18,9% населення, що на 7,9 в.п. та 6,6 в.п. менше ніж у 2021 році. Утім, щодо коректної ідентифікації інших «хибно-корупційних» ситуацій такої яскравої динаміки на покращання не спостерігається. Загалом **бізнес трохи краще, ніж населення, орієнтується** в тому, які випадки не є корупційними згідно із законодавством.

Сприйняття поширеності корупції

Вивчення сприйняття корупції є важливим для розробки антикорупційної політики та оцінки її впровадження. Прикметно, що сприйняття корупції не завжди відповідає об'єктивному поширенню корупційних практик.

У дослідженні було використано кілька індексів для визначення показника сприйняття поширеності корупції (далі – «індекс сприйняття поширеності корупції»), які у всіх випадках розраховувалися як середня оцінка за 5-бальною шкалою. А саме індекси розраховувалися:

1. на основі запитання про «поширеність корупції в окремих сферах»;
2. на основі запитання про «поширеність корупції в Україні загалом»;
3. тільки для бізнесу: на основі запитання про «випадки корупції в тій сфері бізнесу, де працює Ваше підприємство».

Усі показники (окрім останнього пункту) розглядалися окремо для двох категорій – населення та підприємців.

5-бальна шкала відповідей про поширеність корупції у зазначених питаннях виглядала таким чином: «5» – дуже поширена, «4» – дещо поширена, «3» – інколи поширена, інколи ні, «2» – майже відсутня, «1» – відсутня. Значення індексу слід інтерпретувати відповідно до вищенаведеної класифікації. Отже, спочатку респондентів просили оцінити поширеність корупції в різних сферах за 5-бальною шкалою від «1» (корупція відсутня) до «5» (дуже поширена).

На думку населення, **перше місце** за поширеністю корупції – розділили **судова система та митниця** (індекс 4,35, див. таблицю 1.2.1). На другому місці –

прикордонний контроль і земельні відносини (із показником індексу відповідно 4,06 та 4,05).

Порівняно з даними 2021 року значення *індексів* сприйняття поширеності корупції статистично значуще знизилася у всіх сферах. Цікаво, що найменшу динаміку продемонстрували сфери, які очолюють рейтинг поширеності корупції, а найбільшу – сфери, які замикають рейтинг. Таким чином, ті сфери, які і раніше сприймалися як відносно вільні від корупції (ЦНАП, дитячі садочки, школи), стали сприйматися ще краще.

Якщо говорити про **показник сприйняття поширеності корупції** загалом, то **81,1%** населення вважають, що корупція дещо або дуже поширена в Україні (37,2% та 43,9% опитаних відповідно), це на 4,3 в.п. *менше* ніж у 2021 році (зниження є статистично значущим). Розрахований за цим питанням **загальний індекс сприйняття поширеності корупції** становить **4,25** бала за 5-бальною шкалою.

Таблиця 1.2.1. Сприйняття поширеності корупції в окремих сферах: населення¹

СФЕРА	Індекс	Дуже поширена	Дещо поширена	Інколи поширена, інколи ні	Майже відсутня	Відсутня	Важко сказати/ Відмова
Судова система	↓4,35 (-0,13)	50,9%	25,8%	13,0%	2,1%	0,5%	7,7%
Митниця	↓4,35 (-0,09)	47,4%	25,5%	11,8%	1,9%	0,6%	12,8%
Прикордонний контроль (крім митного контролю)	↓4,06 (-0,11)	33,0%	27,0%	17,6%	3,6%	1,1%	17,8%
Земельні відносини, землеустрій	↓4,05 (-0,22)	35,6%	29,8%	18,5%	4,8%	1,1%	10,3%
Діяльність органів правопорядку (крім патрульної поліції)	↓3,94 (-0,2)	28,3%	29,3%	21,8%	3,8%	1,4%	15,5%
Переміщення людей і товарів з підконтрольних Україні територій на тимчасово окуповані росією території України та навпаки	3,89 (-0,25)	24,7%	24,5%	17,9%	3,6%	2,5%	26,9%
Державна та комунальна медицина	↓3,88 (-0,26)	31,2%	33,6%	23,8%	7,6%	1,2%	2,7%

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки корупція поширена в таких сферах?» Відповідь надайте, використовуючи 5-бальну шкалу, де: «1» – відсутня, «2» – майже відсутня, «3» – інколи поширена, інколи ні, «4» – дещо поширена, «5» – дуже поширена. У графі «Індекс» значення в дужках відображає зміну показника порівняно з даними 2021 року

СФЕРА	Індекс	Дуже поширена	Дещо поширена	Інколи поширена, інколи ні	Майже відсутня	Відсутня	Важко сказати/ Відмова
Заклади вищої освіти	↓3,71 (-0,19)	20,0%	30,8%	27,7%	6,7%	1,3%	13,5%
Діяльність патрульної поліції	↓3,61 (-0,29)	18,0%	29,5%	30,8%	8,8%	1,3%	11,5%
Гуманітарна допомога у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України	3,53 (Н.Д.)	20,6%	25,3%	22,3%	8,0%	7,2%	16,6%
Діяльність сервісних центрів МВС	↓3,43 (-0,47)	16,4%	20,2%	23,9%	11,2%	4,5%	23,9%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	↓3,23 (-0,47)	15,4%	22,7%	27,4%	14,8%	9,0%	10,7%
Надання адміністративних послуг (крім ЦНАП і сервіс-центрів МВС)	↓3,14 (-0,48)	13,7%	18,6%	22,1%	16,3%	9,2%	20,1%
Соціальні послуги та допомоги, в т.ч. ВПО	↓3,01 (-0,55)	12,6%	19,1%	24,0%	19,8%	11,9%	12,6%
Початкова та середня школа	↓2,88 (-0,44)	8,2%	16,0%	27,6%	22,5%	10,0%	15,8%
Комунальні дитячі садочки	↓2,88 (-0,49)	8,8%	15,4%	24,9%	21,5%	10,7%	18,7%
Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	↓2,83 (-0,57)	12,0%	16,1%	20,0%	20,6%	16,9%	14,5%
Корупція в Україні загалом (2022)	↓4,25 (-0,14)	43,9%	37,2%	15,8%	1,4%	0,3%	1,5%
Корупція в Україні загалом (2021)	4,39	53,0%	32,5%	12,6%	0,6%	0,1%	1,3%

З погляду бізнесу корупція найбільш поширена у сферах **надання дозволів та видобування корисних копалин** і на **митниці**. Далі йдуть лісове господарство, земельні відносини та публічні закупівлі робіт і послуг з будівництва, ремонту та утримання автодоріг (таблиця 1.2.2).

Таблиця 1.2.2. **Сприйняття поширеності корупції в окремих сферах: бізнес¹**

СФЕРА	Індекс	Дуже поширена	Дещо поширена	Інколи поширена, інколи ні	Майже відсутня	Відсутня	Важко сказати/ Відмова
Надання дозволів та видобування корисних копалин	↓4,40 (-0,14)	56,5%	20,4%	11,2%	2,1%	1,6%	8,3%
Митниця	4,27 (-0,13)	51,7%	25,5%	13,7%	3,4%	1,6%	4,1%
Лісове господарство	4,18 (-0,07)	45,4%	24,4%	18,3%	3,8%	1,1%	7,1%
Земельні відносини, землеустрій	4,16 (0)	47,9%	24,1%	17,9%	5,4%	1,4%	3,2%
Публічні закупівлі робіт і послуг з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг	↓4,14 (-0,1)	45,6%	25,0%	19,2%	4,8%	1,2%	4,1%
Приватизація підприємств	↓4,09 (-0,17)	39,3%	28,9%	17,2%	4,7%	1,6%	8,3%
Публічні закупівлі робіт і послуг з реалізації інших великих інфраструктурних проектів	↓4,03 (-0,15)	39,7%	27,6%	20,7%	5,9%	1,5%	4,6%
Використання інших природних ресурсів	3,92 (-0,03)	33,0%	28,4%	23,9%	5,4%	2,1%	7,2%
Судова система	↓3,89 (-0,16)	35,9%	26,5%	23,4%	7,7%	2,5%	4,0%
Архітектурно-будівельний контроль	↓3,71 (-0,23)	28,2%	24,8%	28,3%	8,1%	3,5%	7,0%
Державне регулювання та контроль у сфері публічних закупівель	↓3,62 (-0,19)	23,2%	27,6%	29,4%	10,7%	2,8%	6,3%
Закупівля медичного обладнання та лікарських засобів	↓3,60 (-0,3)	24,8%	22,6%	25,9%	11,6%	3,6%	11,6%
Діяльність органів правопорядку (крім патрульної поліції)	↓3,52 (-0,31)	21,2%	25,6%	34,4%	11,2%	3,4%	4,1%

1 Питання: «На Вашу думку, наскільки корупція поширена в таких сферах?»

СФЕРА	Індекс	Дуже поширена	Дещо поширена	Інколи поширена, інколи ні	Майже відсутня	Відсутня	Важко сказати/Відмова
Діяльність Антимонопольного комітету України	↓3,41 (-0,49)	19,3%	19,8%	29,2%	12,4%	5,4%	13,9%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	↓3,38 (-0,18)	21,9%	20,9%	30,0%	18,1%	5,7%	3,4%
Управління комунальним майном	↓3,31 (-0,16)	17,0%	21,2%	32,5%	16,6%	5,1%	7,6%
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	↓3,29 (-0,26)	17,5%	25,0%	30,6%	17,1%	7,2%	2,5%
Гуманітарна допомога у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України	↓2,97 (Н.Д.)	14,9%	15,8%	28,3%	23,7%	12,2%	5,1%
Нарахування і стягнення податкових платежів	↓2,91 (-0,11)	13,4%	16,6%	30,2%	22,5%	14,6%	2,7%
Надання адміністративних послуг (крім ЦНАП та сервіс-центрів МВС)	↓2,60 (-0,17)	5,6%	12,2%	31,3%	26,5%	17,1%	7,2%
Корупція в Україні загалом (2022)	↓3,98 (-0,37)	31,5%	37,7%	27,4%	2,9%	0,1%	0,4%
Корупція в Україні загалом (2021)	4,35	51,0%	33,0%	14,0%	1,0%	0,0%	1,0%

Як і широка громадськість, представники бізнесу покращили сприйняття поширеності корупції. Майже в усіх сферах спостерігається значуще **зниження** індексу. Виняток – сфера земельних відносин і землеустрою, де значення індексу залишилося на рівні 2021 року.

Загалом представники бізнесу оцінюють поширеність корупції **нижче**, ніж населення, в тих самих сферах. Єдиний виняток – послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, в цій сфері підприємці оцінюють поширення корупції більш критично (індекс становить 3,23 для населення і 3,37 для бізнесу).

Щодо **показника поширеності корупції** в Україні загалом, то бізнес оцінює загальну ситуацію більш позитивно, ніж населення. Значення індексу становить **3,98**. Це відповідає розподілу, коли **69,2% підприємців вважають корупцію дещо поширеною і дуже поширеною** (37,7% та 31,5% відповідно).

Якщо розглядати **індекс сприйняття поширеності** корупції у динаміці, то для населення показник невинно **знижується** з 2017 року (зниження у 2022 році порівняно з 2021 роком є статистично значущим) (рис. 1.2.4).

Щодо аудиторії бізнесу, то тут індекс сприйняття поширеності корупції **різко знизився** після коливання у 2020-2021 роках і формально перетнув позначку в 4 бали. Вперше за історію вимірювань **оцінки підприємців значно відрізняються від оцінок населення** в кращий бік (4,25 для населення, 3,98 для бізнесу). Саме в опитуванні 2022 року зафіксовано **найбільшу** порівняно з попередніми опитуваннями **різницю в оцінках бізнесу та населення** (-0,27 в.п.) щодо сприйняття поширеності корупції (2017 р.: -0,03 в.п., 2020 р.: -0,2 в.п., 2021 р.: -0,04 в.п.).

Рис. 1.2.4. **Індекс сприйняття поширеності корупції загалом** (середній бал за 5-бальною шкалою): **населення**¹

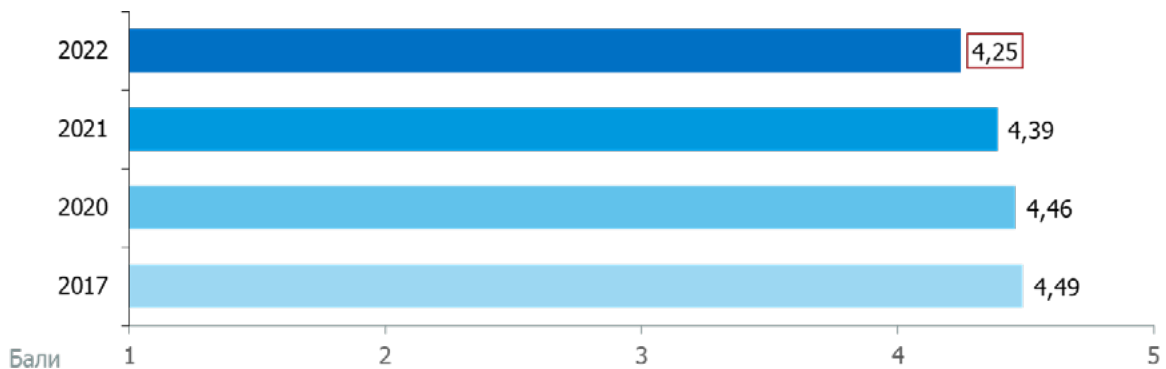
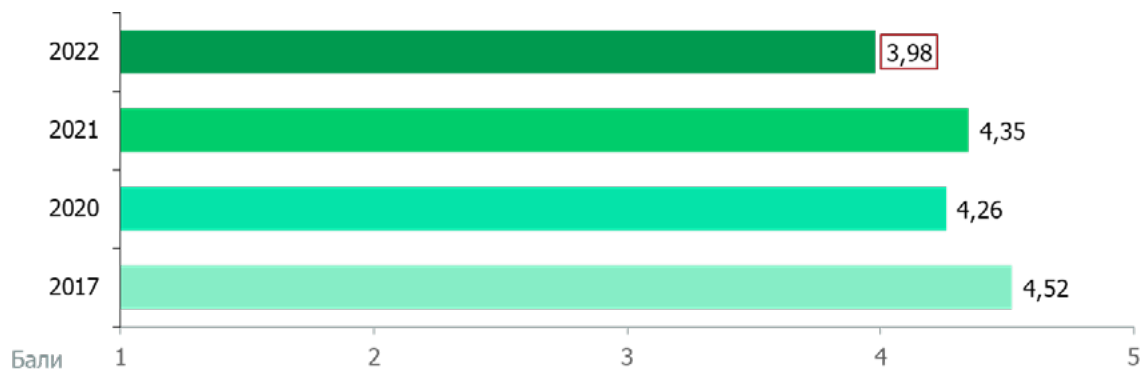

Рис. 1.2.5. **Індекс сприйняття поширеності корупції загалом** (середній бал за 5-бальною шкалою): **бізнес**¹

Цікаво, що при достатньо критичному ставленні бізнесу до оцінки поширення корупції в окремих сферах і загалом у власній сфері діяльності підприємства респонденти оцінюють поширеність корупції набагато нижче. Так, середній **індекс сприйняття поширеності корупції в тій сфері, де, власне, працюють опитані підприємці**, становить лише 2,17 бала за 5-бальною шкалою.

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки корупція поширена в Україні загалом?»

Аналіз розподілу випадків корупції при запропонованих в питанні варіантах взаємодії представників бізнесу з різними суб'єктами (посадовими особами органів влади, компаніями, які надають послуги, тощо) не виявив суттєвих відмінностей в оцінці (індекс становить від 2,03 до 2,27).

Таблиця 1.2.3. Індекс сприйняття поширеності випадків корупції в тій сфері бізнесу, де працює це підприємство: бізнес¹

Випадки	Індекс
Корупція при взаємодії з посадовими особами органів державної влади (отримання дозволів, ліцензій, легалізація бізнесу тощо)	2,27
«Відкати», підкупи при взаємодії з іншими суб'єктами господарювання при веденні бізнесу	2,22
Корупція при взаємодії з компаніями, які надають послуги з електро-, газо-, водопостачання, водовідведення, перевезення вантажів	2,03

Понад *третину підприємців* (35,2%-41,8%) зазначають про повну відсутність запропонованих випадків корупції, а частка тих, хто каже, що корупція «відсутня» та «майже відсутня» сягає від 56,6% до 66,4%. Лише **11%-16,2%** представників бізнесу відзначають *поширеність* таких випадків («дуже» або «дещо» поширена).

Показник індексу сприйняття поширеності корупції у «своїй» сфері бізнесу залишається *низьким* другий рік поспіль (2,17 у 2022 році порівняно з 2,25 у 2021 році), але різниця не є статистично значущою. Відмінності в оцінках, які дає бізнес щодо поширеності корупції загалом і в тій сфері бізнесу, де працює підприємство, можуть бути обумовлені як більш реалістичною оцінкою ситуації, так і небажанням викривати корупцію у «своїй» сфері.

Сприйняття зміни рівня корупції в Україні

За цим показником зафіксовано **істотні зміни в оцінці ситуації з корупцією** в державі у 2022 році обома групами респондентів.

Про **зниження** рівня корупції порівняно з минулим роком зазначили **більш ніж удвічі більше** опитаних в кожній з груп респондентів: для населення частка **зросла** з 5,5% до **15,5%** (+10,0 в.п.), для бізнесу – з 18,8% до **45,7%** (+26,9 в.п.).

Тобто представники бізнесу значно оптимістичніше оцінюють **зниження рівня корупції** в державі. Частка респондентів, яка вважає, що рівень корупції **зменшився**, майже **втричі переважає** частку тих, хто каже про зростання корупції (**45,7%** проти 16%).

¹ Питання: «Скажіть, будь ласка, чи є поширеними в тій сфері бізнесу, де працює Ваше підприємство, такі випадки корупції (приклади випадків: підприємці пропонують або отримують хабарі, неофіційні послуги, використовують зв'язки тощо)?»

РОЗДІЛ 1. Показники сприйняття корупції

Для населення все ще переважають більш песимістичні оцінки: **29,2%** респондентів вважають, що рівень корупції в Україні за останні 12 місяців **зріс** (дуже або скоріше), що на 12,6% менше від минулорічного показника (41,8% у 2021 році). Про зниження рівня корупції зазначили 15,5% опитаних.

Рис. 1.2.6. Зміна у рівні корупції в Україні за останні 12 місяців: населення¹

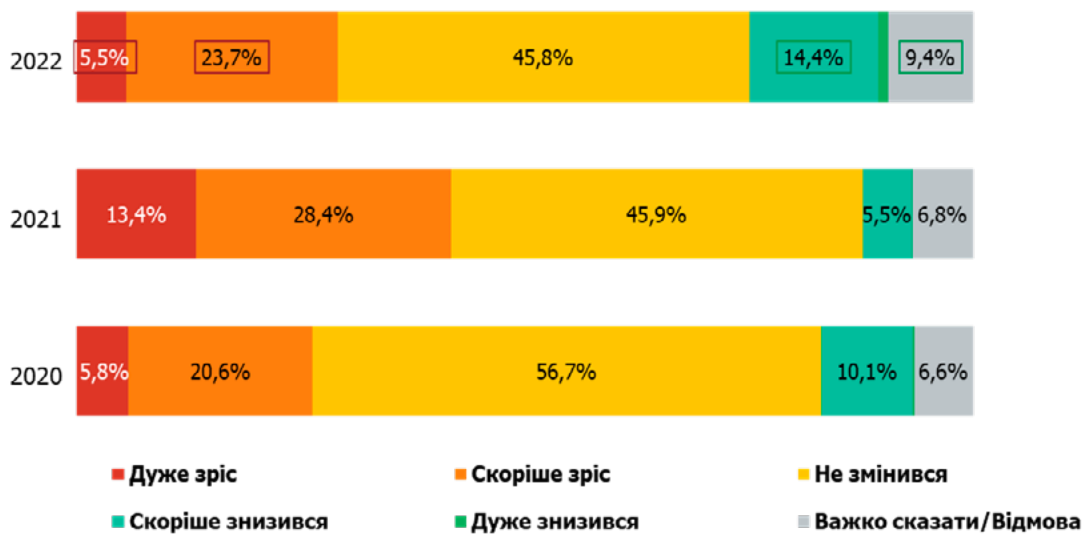
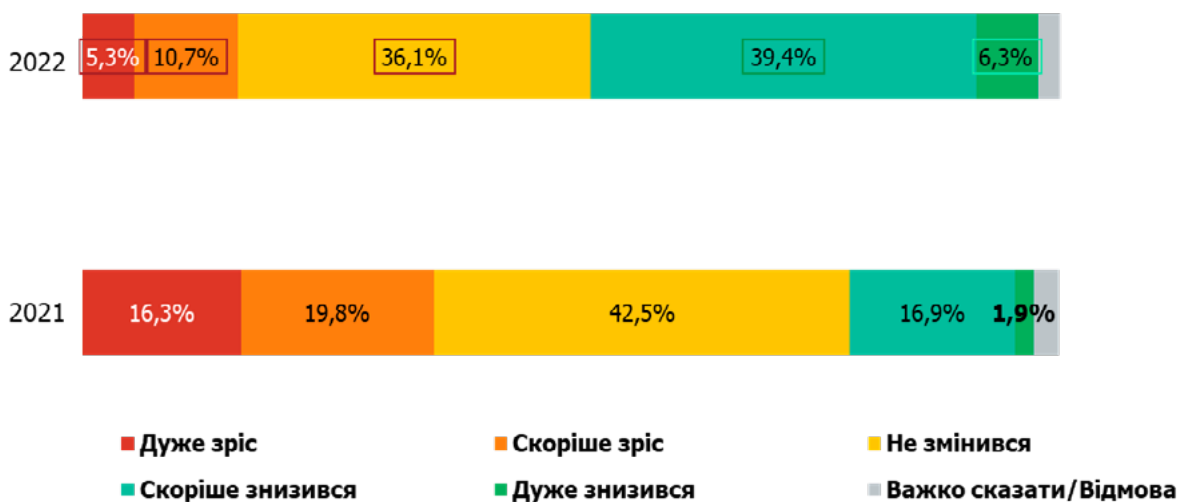

Рис. 1.2.7. Зміна у рівні корупції в Україні за останні 12 місяців: бізнес²

¹ Питання: «На Вашу думку, як змінився рівень корупції в Україні за останні 12 місяців?»

² Питання: «На Вашу думку, як змінився рівень корупції в Україні за останні 12 місяців?»

1.3. Оцінка антикорупційних заходів держави

Відповідальність за подолання корупції

При відповіді на запитання «На Вашу думку, хто відповідальний за подолання корупції в Україні?» респондентам пропонувалося зазначити не більше ніж 3 варіанти. У загальних рисах рейтинг відповідальних залишився без суттєвих перестановок: як населення, так і бізнес найчастіше схильні вважати відповідальними за подолання корупції центральні органи влади, такі як Президент України та його Офіс, Парламент та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Ці три інституції є лідерами рейтингу другий рік поспіль (рис. 1.3.1 та 1.3.2).

Утім, спостерігаються певні зміни у позиції як населення, так і бізнесу.

Населення значуще **рідше** стало покладати відповідальність за подолання корупції на **Президента**, хоча ця відповідь залишається найбільш популярною (43,9%, зниження на 4,8 в.п. порівняно з результатами 2021 року). Також значуще **знизилась** частка населення, яка вважає відповідальними за подолання корупції **НАБУ** (на 7,5 в.п. до показника 31,8%) та Національне агентство з питань запобігання корупції (**НАЗК**, зниження на 5,8 в.п. до показника 22,7%).

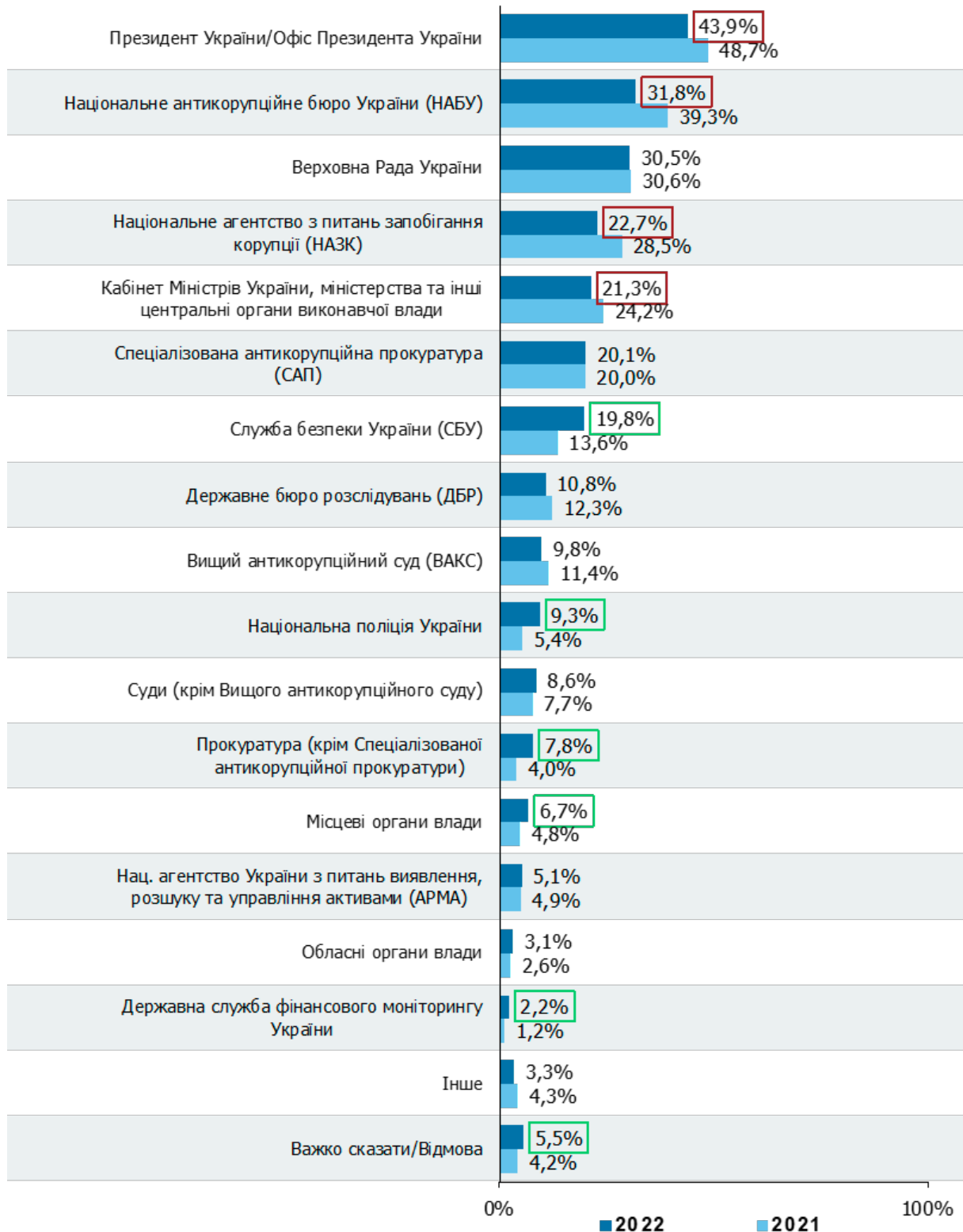
Що стосується бізнесу, то представники підприємств, як і населення, також стали **рідше** покладати відповідальність за подолання корупції на Президента та його Офіс (35,4%, зниження на 10,4 в.п. порівняно з показниками минулого опитування). Це зумовило зміну лідера рейтингу: Президент та його Офіс як відповідальні за подолання корупції перемістилися на друге місце, а найбільшу кількість згадок отримало **НАБУ** з показником **37,5%** (значуще зростання на 4,7 в.п.).

Третій учасник ТОП-3 обох рейтингів – Верховна Рада України з показниками: для населення – 30,5% (без змін порівняно з минулим роком), для бізнесу – 35% (-2 в.п.).

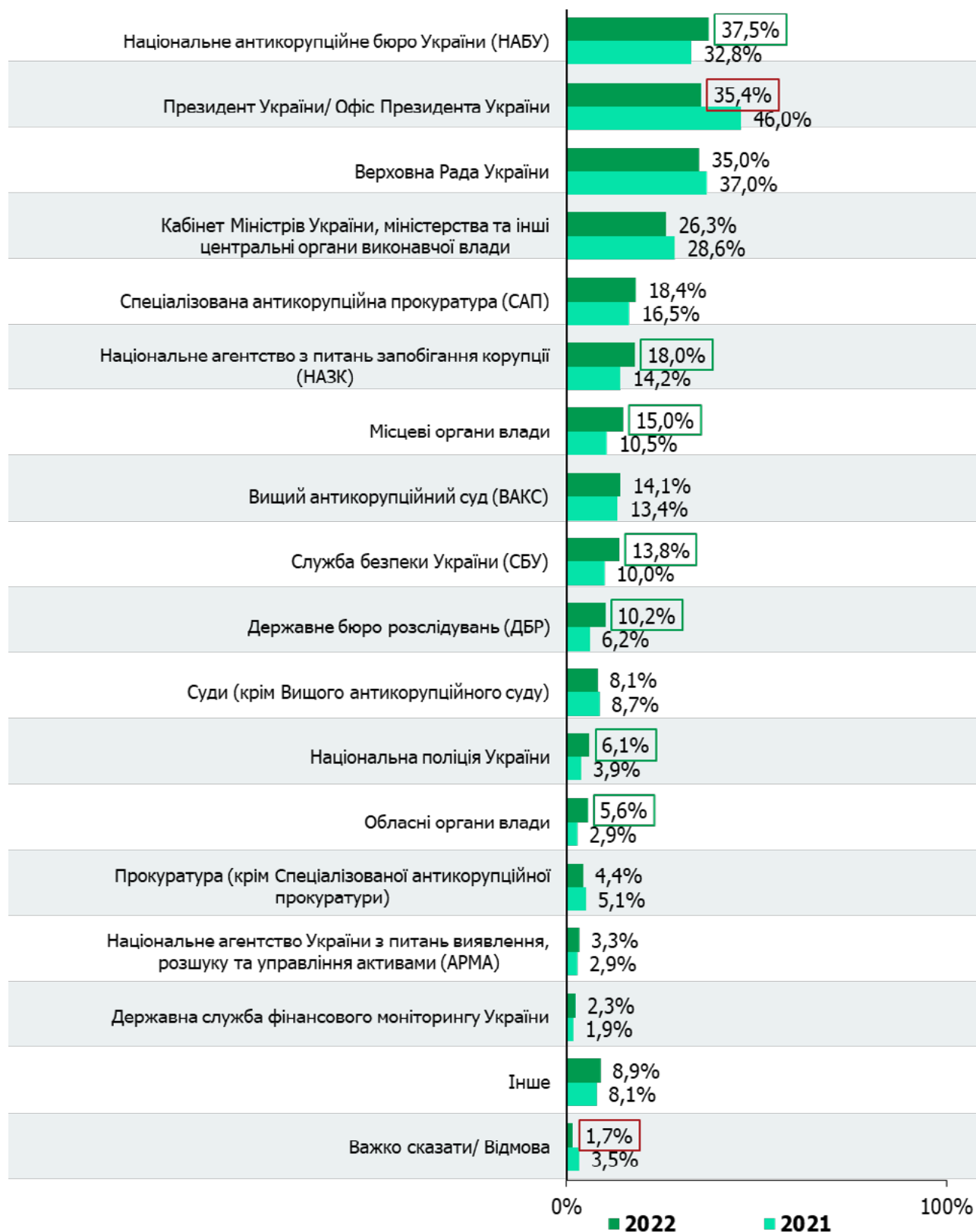
Показово, що у 2022 році обидві групи респондентів значуще **частіше** стали називати **правоохоронні органи** серед інституцій, які мають боротися з корупцією. Особливо яскраво ця тенденція проявилася при опитуванні населення. Наприклад, зросла частка згадок Служби безпеки України (19,9%, +6,2 в.п.), Національної поліції (9,3%, +3,9 в.п.) та Прокуратури (7,8%, +3,8 в.п.). Серед **підприємців** також зафіксовано значуще зростання показників таких інституцій, як СБУ (13,8%, зростання на 3,8 в.п.), Державне бюро розслідувань (10,2%, +4,0 в.п.), Національна поліція (6,1%, +2,2 в.п.).

Також в аудиторії бізнесу респонденти частіше стали покладати відповідальність за подолання корупції на **місцеві** (15,0%, +4,5 в.п.) та обласні (5,6%, +2,7%) **органи влади**.

Рис. 1.3.1. Хто є відповідальним за подолання корупції в Україні: населення¹

1 Питання: «На Вашу думку, хто відповідальний за подолання корупції в Україні?»

Рис. 1.3.2. Хто є відповідальним за подолання корупції в Україні: бізнес¹

¹ Питання: «На Вашу думку, хто відповідальний за подолання корупції в Україні?»

Сприйняття **антикорупційних інституцій НАБУ та НАЗК** як таких, що відповідають за подолання корупції в державі, **посилилося** серед бізнесу і водночас **послабилося** серед населення, зокрема зафіксовано:

- в опитуванні бізнесу – значуще **зростання** порівняно з 2021 роком згадок НАБУ (з 32,8% до **37,5%**) та НАЗК (з 14,2% до **18,0%**);
- серед населення ці показники значуще **знизилися**: для НАБУ – з 39,3% до **31,8%**, для НАЗК – з 28,5% до **22,7%**.

Ефективність антикорупційної діяльності державних органів

Також дослідження мало на меті оцінити, як українці сприймають ефективність антикорупційної діяльності різних органів влади України. Для оцінки використовувалася 5-бальна шкала, де 5 означає «дуже ефективна», а 1 – «зовсім неефективна» (тобто показник більше ніж 3 означає більшу кількість позитивних оцінок, а менше за 3 – більшу кількість негативних).

Населення. Результати опитування населення щодо оцінки ефективності діяльності із запобігання та боротьби з корупцією наведено на рисунку 1.3.3. Найперше варто зауважити, що **оцінки ефективності антикорупційної діяльності** суттєво і статистично значуще **зросли** для всіх органів влади. **Оцінка ефективності Офісу Президента** зросла найбільше, до показника **2,9** бала (плюс 0,98 бала), що вивело цю інституцію в беззаперечні лідери рейтингу ефективності (нагадаємо, що у замірі 2021 року Офіс Президента ділив першість із СБУ, місцевими органами влади і Національною поліцією). **СБУ** посідає друге місце в рейтингу з показником **2,58** бала (зростання +0,67 бала). Інші лідери рейтингу 2021 року перемістилися в середню частину списку, але також продемонстрували суттєве зростання.

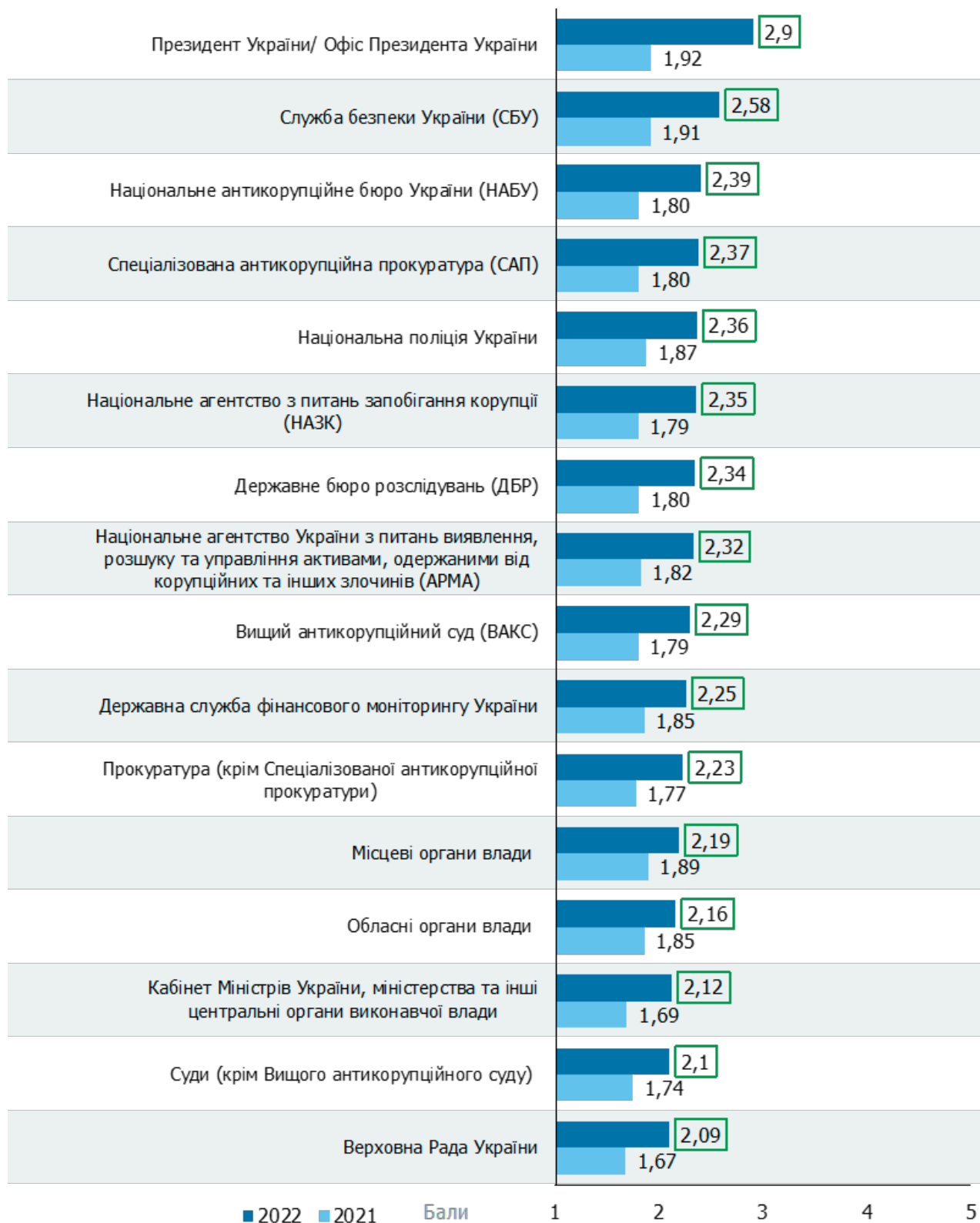
Спеціалізовані інституції, покликані протидіяти корупції, такі як **НАЗК та НАБУ**, залишаються на позиціях у середині рейтингу з показниками 2,35 та 2,39 відповідно (зростання на 0,56 та 0,59 бала відповідно).

Навіть інституції, ефективність яких оцінюється найнижче (Кабінет Міністрів та міністерства, суди і Верховна Рада), у 2022 році отримали оцінки, вищі за 2 бали, при цьому залишилися в кінці рейтингу. На нашу думку, одним із чинників такого зростання оцінок може бути **зростання довіри до державних інституцій загалом**, що впливає і на оцінку специфічної діяльності, такої як боротьба з корупцією.

Підприємці. Результати опитування представників бізнесу щодо оцінки ефективності діяльності державних органів із запобігання та протидії корупції наведено на рисунку 1.3.4. Як і в аудиторії широкої громадськості, оцінки підприємців значуще **зросли** для всіх органів влади. Утім, якщо для населення, попри зростання оцінок, сам порядок рейтингу змінився не дуже суттєво, то в аудиторії представників бізнесу зафіксовано **показові перестановки**.

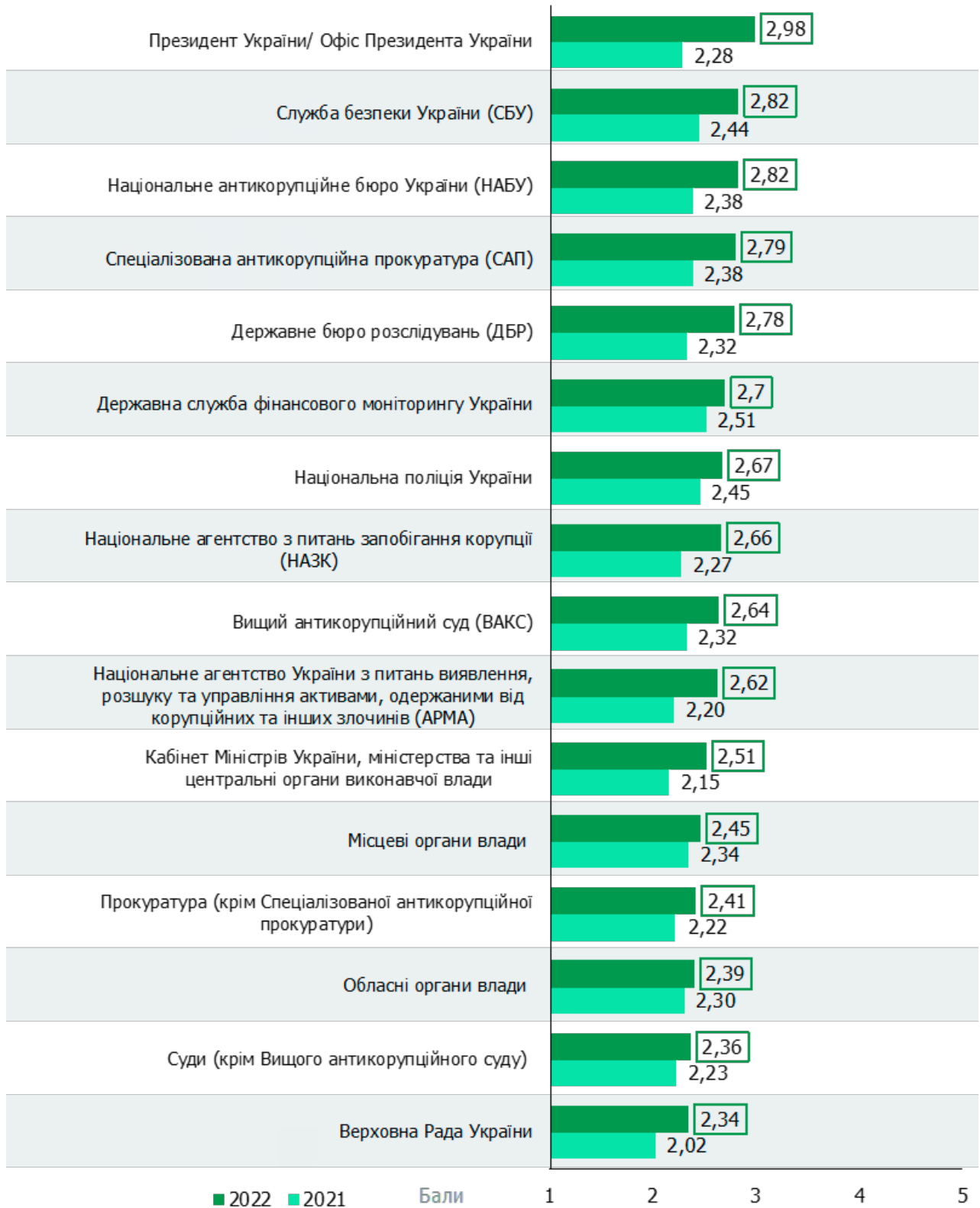
Так само, як і населення, підприємці на перше місце рейтингу ефективності антикорупційної діяльності поставили **Президента України та його Офіс** (показник **2,98**, зростання на 0,7 бала). Нагадаємо, що у рейтингу за результатами опитування 2021 року Президент та його Офіс перебували в середній частині рейтингу.

Рис. 1.3.3. Оцінка населенням ефективності антикорупційної діяльності державних органів¹

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки ефективна (результативна) антикорупційна діяльність таких державних органів?»

Рис. 1.3.4. Оцінка підприємцями ефективності антикорупційної діяльності державних органів¹

¹ Питання: «На Вашу думку, наскільки ефективна (результативна) антикорупційна діяльність таких державних органів?»

СБУ, один із лідерів рейтингу за оцінками підприємців минулого року, перемістився на другий щабель із показником **2,82** бала (зростання 0,38 бала). Також на друге місце рейтингу із показниками 2,78-2,82 «підтягнулися» **правоохоронні та спеціалізовані антикорупційні органи**, такі як САП, НАБУ та ДРБ (зростання від 0,41 до 0,46 бала).

Аутсайдер рейтингу за оцінками підприємців, Верховна Рада, залишається на останньому місці попри зростання оцінки ефективності антикорупційної діяльності з 2,02 до 2,34.

Оцінки підприємців ефективності антикорупційної діяльності усіх органів влади, як і в минулій хвилі дослідження, залишаються **вищими**, ніж оцінки населення. Проте **різниця** в оцінках цих двох аудиторій **скорочується**. Наприклад, ефективність діяльності Президента та його Офісу населення і бізнес оцінили майже однаково (2,90 та 2,98 бала відповідно). Найбільша різниця в оцінках бізнесу та населення зафіксована для спеціалізованих установ, таких як Державна служба фінмоніторингу, ДБР, САП і НАБУ – ефективність їхньої діяльності бізнес оцінює набагато вище (різниця оцінок становить 0,42-0,45 бала).

Загалом, незважаючи на суттєве зростання показників ефективності в обох аудиторіях дослідження, **абсолютні значення оцінок залишаються низькими**, найвищі оцінки не досягають 3 балів, тобто частка позитивних оцінок ще не переважає частку негативних.

Пріоритетні сфери боротьби з корупцією

У відповідь на запитання «У яких сферах, на Ваш погляд, необхідно в першу чергу боротись з корупцією?» респонденти обирали не більше ніж три варіанти. На рисунках 1.3.5 та 1.3.6 наводяться дані щодо сфер, які були згадані серед трьох найважливіших.

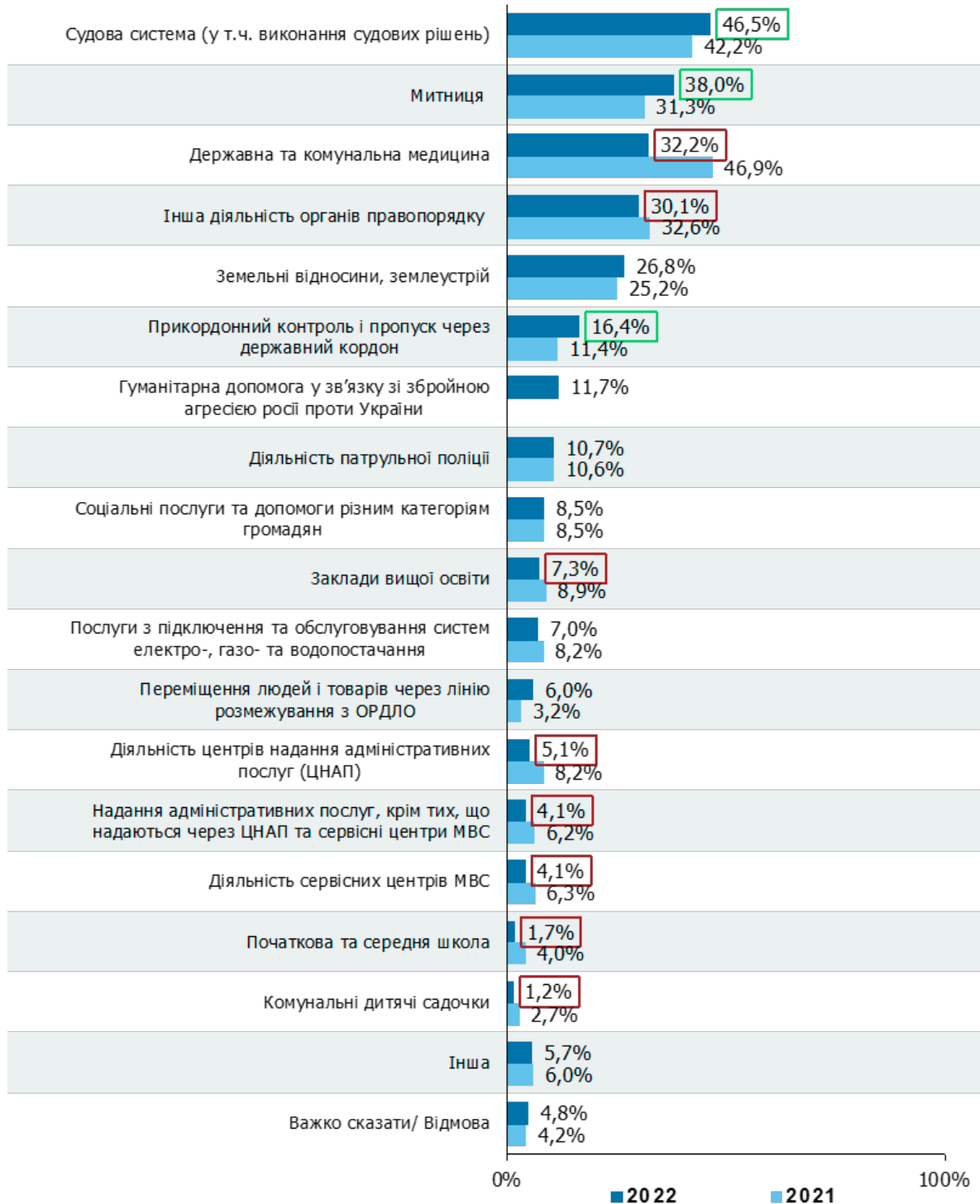
Як населення, так і бізнес серед **першочергових напрямів** боротьби з корупцією виділяють **судову систему та митницю** – ці дві сфери очолюють рейтинг другий період поспіль. Причому актуальність подолання корупції на **митниці** статистично значуще **зросла** в обох аудиторіях порівняно із замірами 2021 року (38,0% згадок серед населення, 63,0% серед підприємців), а у **судовій системі** – серед населення (46,5% серед населення, показник в аудиторії бізнесу залишився на рівні 2021 року – 34,2%).

Населення на третє місце ставить необхідність подолання корупції у **медицині** (32,2%), утім, частка згадок цієї сфери значуще знизилася порівняно з 2021 роком, зниження на 14,7 в.п. Підприємці на третє місце ставлять необхідність подолання корупції у **публічних закупівлях з будівництва, ремонту та утримання автодоріг** (33,7%, значуще зростання на 4,2 в.п.).

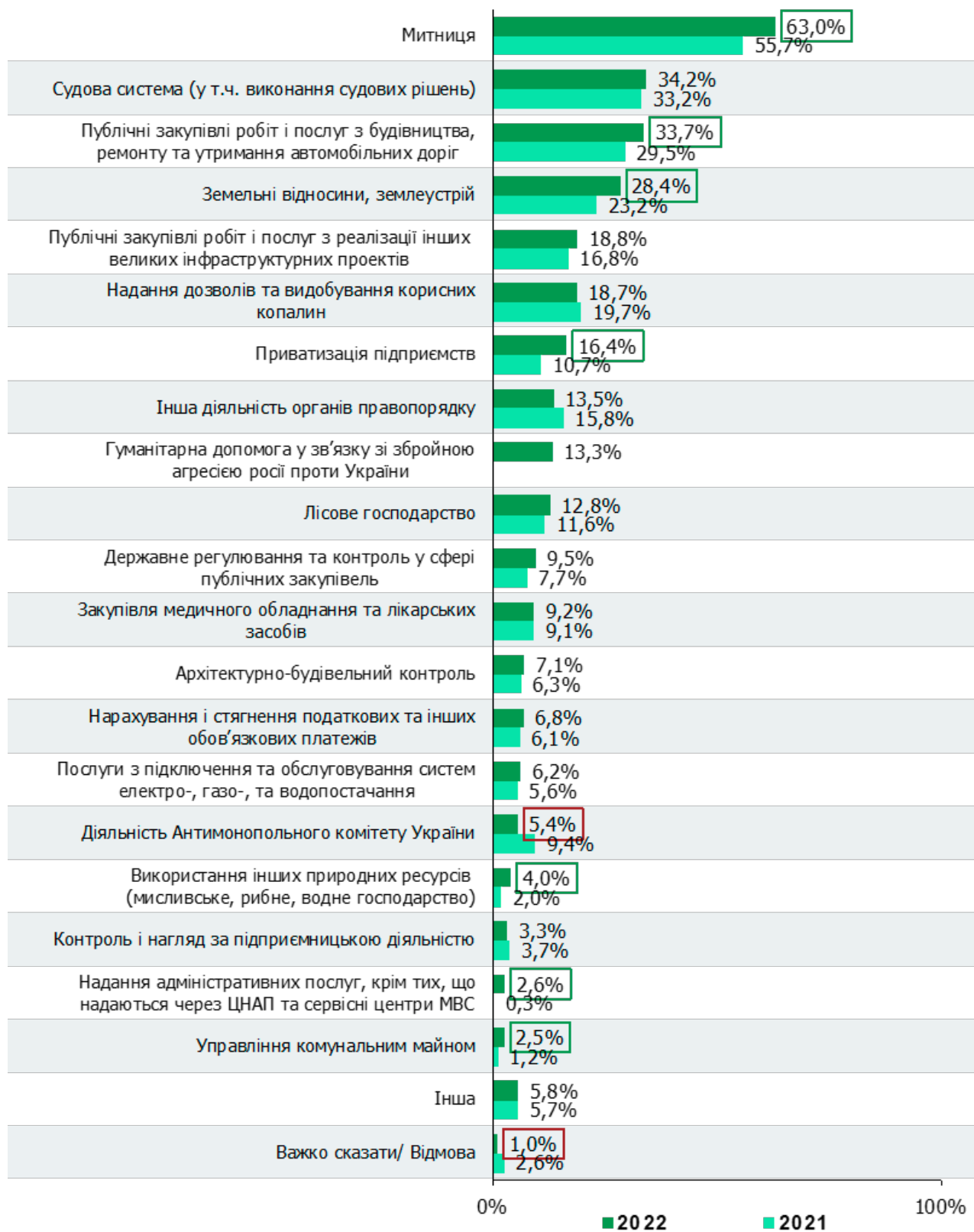
Прикметно, що відповіді населення в цілому **збігаються** із їхніми **оцінками поширеності корупції** в цих сферах (див. таблицю 1.2.1) – громадяни вважають, що насамперед треба боротися з корупцією в тих сферах, де вона найбільш поширена. Оцінки бізнесу не мають такої чіткої кореляції (див. таблицю 1.2.2): вочевидь, підприємці оцінюють не лише ступінь поширеності корупції у певній сфері, але й вплив цієї сфери на бізнес-

діяльність. Наприклад, сфера «Надання дозволів та видобування корисних копалин» маркується як найбільш корумпована, але водночас про необхідність боротися з корупцією першочергово саме тут зазначають лише 18,7% респондентів.

Рис. 1.3.5. **Пріоритетні сфери боротьби з корупцією** (респонденти обирали не більше ніж 3 відповіді): **населення¹**

1 Питання: «У яких сферах, на Ваш погляд, необхідно в першу чергу боротись з корупцією?»

Рис. 1.3.6. **Пріоритетні сфери боротьби з корупцією** (респонденти обрали не більше ніж 3 відповіді): **бізнес**¹

1 Питання: «У яких сферах, на Ваш погляд, необхідно в першу чергу боротись з корупцією?»

Обізнаність про діяльність антикорупційних органів і повноваження НАЗК

І населення, і бізнес найкраще знають про діяльність **Національної поліції України** (рис. 1.3.7 та 1.3.8): **69,7%** населення і **87,0%** бізнесу вважають себе хоча б поверхнево обізнаними, з них 18,0% та 34,4% відповідно вважають себе достатньо обізнаними.

Рис. 1.3.7. Обізнаність щодо діяльності антикорупційних органів: населення¹

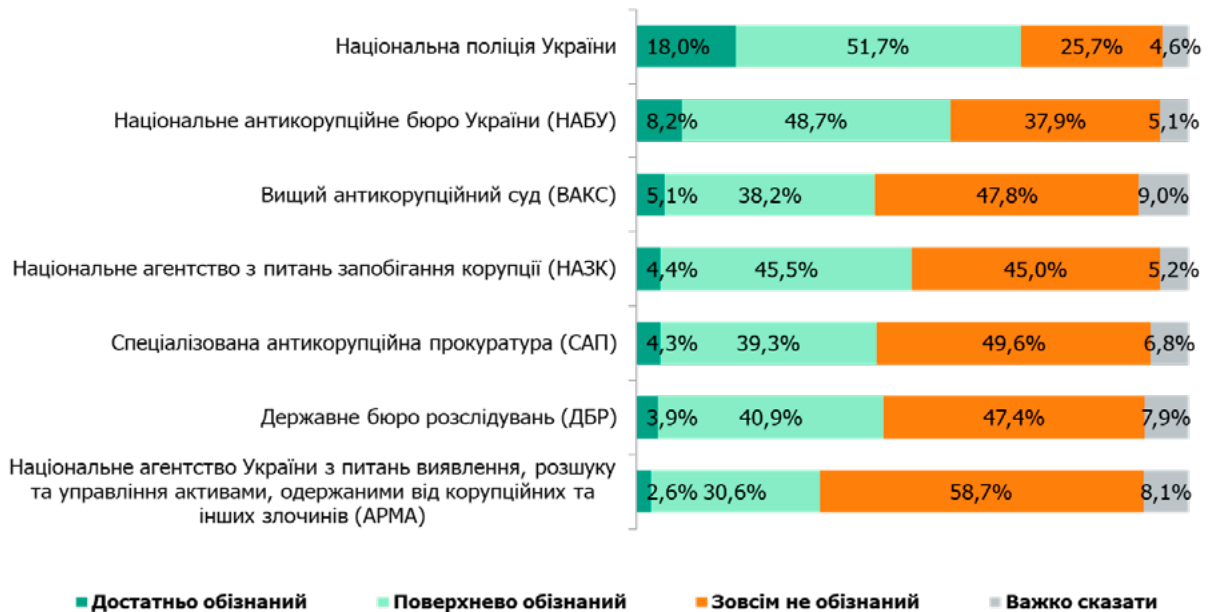

Рис. 1.3.8. Обізнаність щодо діяльності антикорупційних органів: бізнес

¹ Питання: «Наскільки Ви вважаєте себе обізнаним(обізнаною) щодо діяльності таких державних органів (установ)?»

На другому місці за рівнем обізнаності – **НАБУ**, але частка «достатньо обізнаних» в обох аудиторіях більше ніж удвічі нижча за показник Національної поліції (достатньо обізнаними щодо діяльності НАБУ себе вважають 8,2% населення і 16,4% бізнесу).

Найнижчу обізнаність обидві аудиторії демонструють щодо Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (**АРМА**). Про повну необізнаність щодо діяльності Агентства заявили 58,7% населення і 41,3% опитаних представників бізнесу.

Для решти державних органів і установ переважною відповіддю населення є «зовсім необізнаний» – її обрали від 45% до 49,6% респондентів. Представники бізнесу частіше обирали відповідь «поверхнево обізнаний» (від 55,5% до 61,8%).

НАЗК перебуває в середині рейтингу в обох цільових аудиторіях (хоча б поверхнево обізнані про діяльність Агентства **49,9% населення і 73,2% бізнесу**).

Рис. 1.3.9. **Обізнаність про повноваження НАЗК: населення¹**

Бізнес демонструє **більшу обізнаність** про діяльність антикорупційних органів, ніж населення. Зокрема, представники бізнесу частіше, ніж населення, правильно ідентифікували які дії є, а які не є **повноваженнями НАЗК**. Для цього респондентам було представлено для оцінки низку тверджень із запитанням, чи є це повноваженням Національного агентства з питань запобігання корупції. Для половини тверджень правильною відповіддю було «так», для половини – «ні». Результати «тестування» респондентів наведені на рисунках 1.3.9 та 1.3.10 (населення і бізнес відповідно)².

¹ Питання: «На Ваш погляд, чи реалізує Національне агентство з питань запобігання корупції такі повноваження?»

² Відповідні позначки «так» і «ні» наведені в дужках після кожного твердження, а відповіді респондентів перекодовано у «правильні» і «неправильні».

Рис. 1.3.10. **Обізнаність про повноваження НАЗК: бізнес¹**

Загалом *населення рідше дає правильні відповіді, ніж бізнес*, і частіше обирає варіант «важко сказати». Але схожі тенденції у відповідях обох аудиторій є. Наприклад, і населення, і бізнес найбільш впевнено атрибуують НАЗК повноваження щодо **проведення перевірок декларацій публічних службовців** (44,4% правильних відповідей серед населення, 61,0% серед бізнесу).

На другому місці в обох аудиторіях – розроблення *проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з її виконання*. Правильні відповіді «так» дали 37,0% населення та 53,2% бізнесу. Трохи менша частка респондентів (35,3% населення та 51,0% бізнесу) правильно сказала, що ухвалення кінцевих рішень у кримінальних справах про корупційні правопорушення не є прерогативою НАЗК.

А от значна частка респондентів (понад третину населення і близько половини підприємців) **хибно вважає**, що НАЗК має здійснювати *нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство* щодо корупційних правопорушень та проводити *досудові розслідування* корупційних кримінальних правопорушень.

Належно обізнаними вважаються респонденти, які дали правильні відповіді на більше ніж половину пунктів, тобто принаймні на 5 із 8. Таких **11,6%** серед населення і **26,5%** серед бізнесу. Понад половину правильних відповідей (тобто принаймні 4 з 8) надали 41,1% та 57,0% респондентів відповідно.

Зауважимо, що результати «тестування» свідчать про те, що **задекларований рівень** самооцінки респондентів щодо їх знання про діяльність тієї чи іншої державної установи **не завжди відповідає фактичним знанням**. Це підтверджує аналіз часток правильних відповідей щодо наявності у НАЗК певних повноважень у кожній

¹ Питання: «На Ваш погляд, чи реалізує Національне агентство з питань запобігання корупції такі повноваження?»

із 3-х груп опитаних, що репрезентують самооцінку рівня обізнаності щодо діяльності цього органу («достатній», «поверхневий» або «відсутній»). Результати наведено у табл. 1.3.1 та 1.3.2 (для населення і бізнесу відповідно).

Таблиця 1.3.1. Обізнаність про повноваження НАЗК: населення за рівнем самооцінки (% правильних відповідей)¹

ПОВНОВАЖЕННЯ	Рівень обізнаності		
	Достатній	Поверхневий	Відсутній
Проведення перевірок декларацій публічних службовців (так)	68,5%	52,1%	35,5%
Розроблення проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з її виконання (так)	56,2%	44,4%	27,6%
Здійснення контролю за фінансуванням політичних партій (так)	50,6%	37,2%	22,2%
Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців (так)	43,6%	35,1%	23,2%
Ухвалення кінцевих рішень у кримінальних справах про корупційні правопорушення (ні)	52,7%	37,1%	33,5%
Управління активами, одержаними від корупційних правопорушень (ні)	38,6%	32,5%	30,7%
Нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство щодо корупційних правопорушень (ні)	27,4%	31,3%	26,1%
Проведення досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень (ні)	24,1%	29,5%	22,7%
Дали правильну відповідь більше ніж на половину пунктів	23,8%	12,9%	10,3%

¹ Питання: «На Ваш погляд, чи реалізує Національне агентство з питань запобігання корупції такі повноваження?»

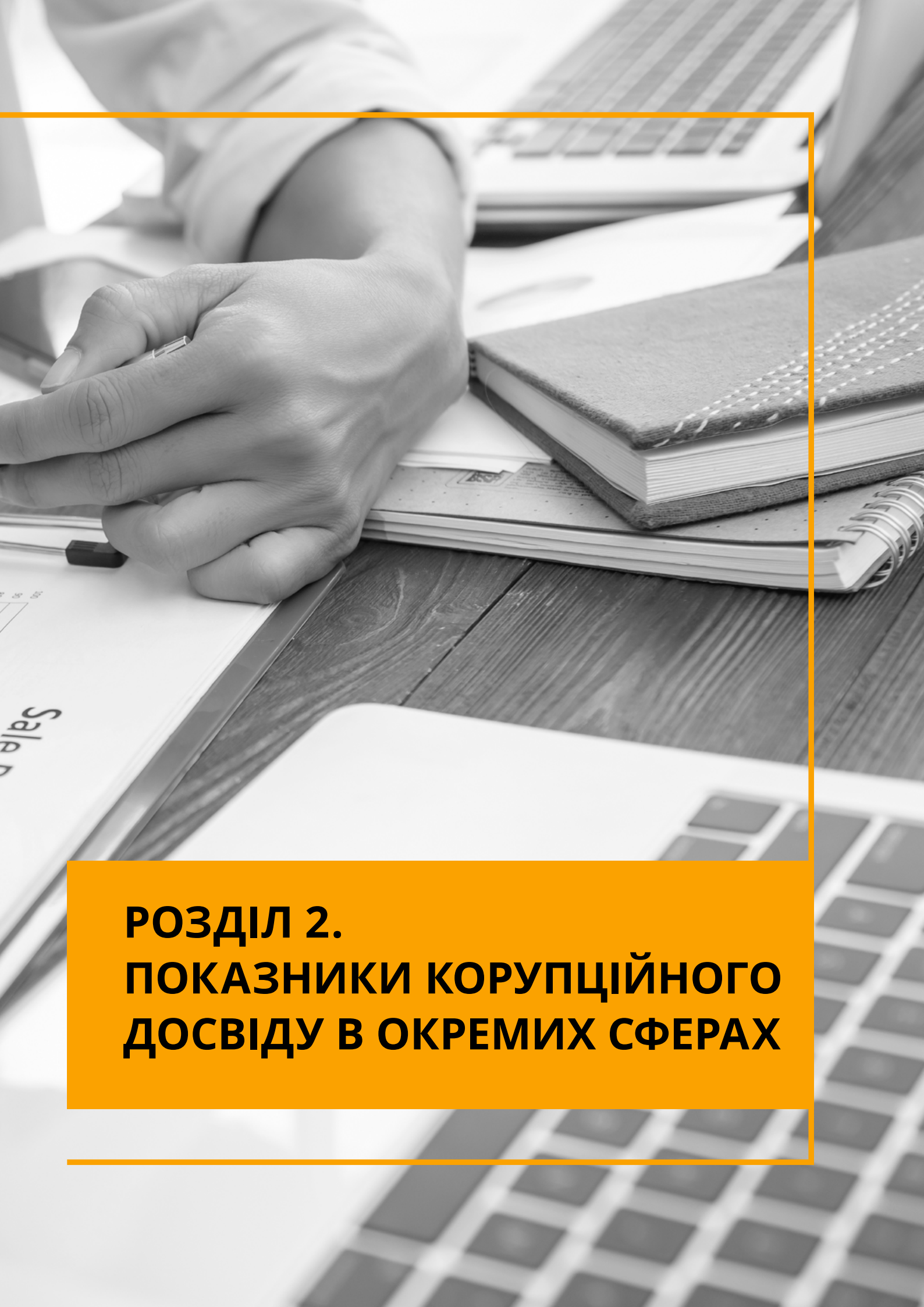
Таблиця 1.3.2. **Обізнаність про повноваження НАЗК: бізнес за рівнем самооцінки** (% правильних відповідей)¹

ПОВНОВАЖЕННЯ	Рівень обізнаності		
	Достатній	Поверхневий	Відсутній
Проведення перевірок декларацій публічних службовців (так)	69,9%	63,7%	51,2%
Здійснення контролю за фінансуванням політичних партій (так)	59,9%	49,3%	38,2%
Розроблення проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з її виконання (так)	57,3%	55,7%	45,5%
Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців (так)	43,9%	41,3%	31,5%
Ухвалення кінцевих рішень у кримінальних справах про корупційні правопорушення (ні)	72,4%	52,4%	38,4%
Управління активами, одержаними від корупційних правопорушень (ні)	63,0%	46,0%	35,0%
Проведення досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень (ні)	51,0%	30,9%	21,8%
Нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство щодо корупційних правопорушень (ні)	48,2%	33,7%	26,5%
Середня кількість правильних відповідей	45,9%	27,9%	14,9%

Так, ми бачимо, що респонденти, які оцінили свої знання як «достатні», дають правильні відповіді щодо повноважень НАЗК у цілому частіше, ніж ті, які сказали, що обізнані поверхнево або взагалі не обізнані (за поодинокими винятками). Утім, навіть найкраще обізнані респонденти, як серед населення, так і серед бізнесу не завжди дають правильні відповіді щодо повноважень НАЗК: частка респондентів, які **дають понад половину правильних відповідей**, навіть **серед найкраще обізнаних** становить лише **23,8%** для населення і **45,9%** для бізнесу. Таким чином, можна констатувати, що **реальна обізнаність** цільових аудиторій про роботу антикорупційних органів **ще нижча за декларовану**.

**РОЗДІЛ 2.
ПОКАЗНИКИ КОРУПЦІЙНОГО
ДОСВІДУ В ОКРЕМИХ СФЕРАХ**

2.1. Загальна методологія оцінки корупційного досвіду

У цьому дослідженні використовуються 3 підходи щодо дослідження (вимірювання) корупційного досвіду населення та представників бізнесу:

1) прямий спосіб (самооцінка) визначення респондентами наявності/відсутності корупційного досвіду в них за певний період часу (загальне питання «Чи стикалися Ви з корупцією останні 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо? (для представників бізнесу – «...в інтересах підприємства, у якому Ви працюєте?»)). Показник частки населення (представників бізнесу), що за самооцінкою мала досвід корупційних практик, відзначається певною стійкістю при використанні для порівняння в різних хвилях досліджень. Саме тому він визначається як **показник корупційного досвіду населення/ представників бізнесу** і застосовується як один з індикаторів ефективності державної антикорупційної політики;

2) самооцінка респондентами наявності у них корупційного досвіду при взаємодії/ контактах з певною сферою (відповіді на пряме питання). Частка респондентів (від тих, хто стикався зі сферою), які ствердно відповіли, тобто усвідомлюють, що вони або члени їхніх сімей (для бізнесу – як керівники/ представники підприємства) стикалися з корупцією при взаємодії з представниками відповідних закладів/ установ/ органів влади, визначається в цьому дослідженні як **показник корупційного досвіду в сфері** і може використовуватись для порівняння в різних хвилях досліджень;

3) визначення ступеня поширеності окремих корупційних практик у певних сферах за результатами підтвердження факту перебування респондентів у певних контактних ситуаціях, що містять ознаки корупції. За результатами аналізу даних обраховується інтегральний дослідницький показник – частка респондентів, які **перебували в корупційних ситуаціях у певній сфері** (від тих, хто стикався зі сферою). Перелік запропонованих респондентам корупційних ситуацій не може охоплювати всі наявні корупційні практики у сфері і буде періодично змінюватись у різних хвилях досліджень. Ураховуючи це, такий показник не може бути використаний як оцінка корупції у сфері, проте використовується для порівняння з показником корупційного досвіду (за самооцінкою) на предмет усвідомлення наявних контактних ситуацій як корупційних.

Для оцінки поширеності корупції в окремих сферах респондентам було запропоновано оцінити власний досвід взаємодії з державними органами і установами протягом останніх 12 місяців до моменту опитування (для гуманітарної сфери – з 24.02.2022). Оцінку корупційного досвіду здійснювали лише ті респонденти, які мали досвід звернень (наявність контактів) у кожній сфері (або особисто, або такий досвід мали члени родини – для населення та досвід співробітників – для бізнесу).

Аудиторіям населення і бізнесу було запропоновано для оцінки різні сфери, найбільш релевантні кожній аудиторії.

Населення оцінювало такі сфери¹:

Сфера 1: Державна та комунальна медицина (медичні послуги)

Сфера 2: Послуги закладів вищої освіти

Сфера 3: Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)

Сфера 4: Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)

Сфера 5: Діяльність сервісних центрів МВС

Сфера 6: Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)

Сфера 7: Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім центрів надання адміністративних послуг та сервісних центрів МВС)

Сфера 8: Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками)

Сфера 9: Будівництво та земельні відносини

Сфера 10: Діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура) із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування (крім сервісних центрів МВС)

Сфера 11. Гуманітарна допомога

Представники бізнесу оцінювали такі сфери:

Сфера 1: Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками

Сфера 2: Будівництво та земельні відносини

Сфера 3: Діяльність правоохоронних органів (Національна поліція, Бюро економічної безпеки України, СБУ, Державна прикордонна служба, прокуратура) із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування

Сфера 4: Діяльність податкових органів (нарахування і стягнення податкових та інших обов'язкових платежів)

Сфера 5: Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю

Сфера 6: Митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу)

Сфера 7: Судова система (у т.ч. виконання судових рішень)

Через те що список сфер суттєво різниться для населення і бізнесу, у наступних розділах оцінки цих двох аудиторій будуть представлені окремо.

¹ Послуги приватних установ у сфері медицини й освіти не оцінювалися.

2.2. Оцінка корупційного досвіду населення за сферами

На рисунку 2.2.1 наведено узагальнені дані щодо корупційного досвіду населення за сферами, які будуть докладно проаналізовані у цьому розділі. Сфери відсортовано за часткою громадян, які мали корупційний досвід (серед тих, хто звертався до відповідної сфери/ мав контакти з державними та недержавними інститутами у відповідних сферах протягом останніх 12 місяців, а у сфері гуманітарної допомоги – з 24 лютого 2022 року).

Розрахунок показників **корупційного досвіду** респондентів у кожній сфері здійснювався на базі двох питань:

- Показник **самооцінки**: респондентів запитували, чи стикалися вони чи члени їхньої родини з корупцією в цій сфері (пряме запитання, яке ставилося по кожній сфері тим, хто з нею взаємодіяв (звертався, контактував)). Частка респондентів, які ствердно відповіли на пряме питання, визначається в цьому дослідженні як **показник корупційного досвіду в сфері**;
- Інтегральний показник **перебування у корупційних ситуаціях**: у наступному питанні респондентам пропонувалося пригадати детальніше, чи виникали ситуації, що містять ознаки корупції,¹ при отриманні конкретних послуг (або при контактах з представниками відповідних установ, закладів). Якщо така корупційна контактна ситуація виникала, то респондентів просили уточнити, чи виникала вона з їхньої власної ініціативи, чи їх попросили це зробити працівники закладу/ установи. Якщо такі ситуації не виникали (в тому числі тому що респондент не отримував конкретну послугу), респонденти обирали варіант «Такої ситуації не було». Також респонденти могли обрати варіант «Інше» або відмовитися від відповіді. Інтегральний **показник перебування в корупційних ситуаціях** було розраховано як частку опитаних, які обрали будь-яку відповідь, окрім «Такої ситуації не було» при обговоренні конкретних корупційних ситуацій (варіанти «Інше» або «Відмова від відповіді» ми вважаємо соціально прийнятними заміниками відповідей про участь у корупційній ситуації).

За результатами порівняння рівня корупції у різних сферах² і в динаміці порівняно з 2021 роком зафіксовано статистично значуще **зниження показника корупційного досвіду за самооцінкою у більшості досліджуваних сфер**. Винятком стала лише сфера підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, де рівень корупції не змінився. Немає сфер, де корупційний досвід населення у 2022 році зріс порівняно з попереднім опитуванням.

¹ А саме: респонденти або члени їхніх сімей робили неофіційні платежі (грошові кошти чи подарунки) або надавали послуги у певних ситуаціях. Ситуації було сформульовано у максимально нейтральній формі, уникаючи будь-яких оціночних понять негативної забарвленості. В описі ситуацій не використовувався сам термін «корупція».

² Максимальна похибка оцінки корупційного досвіду залежить від величини вибірки опитаних респондентів, які взаємодіяли (контактували) з відповідною сферою, та від показника корупційного досвіду і варіює від $\pm 1,9$ до $\pm 8,8$ в.п.

У 2022 році до списку сфер було додано ще одну – це сфера гуманітарної допомоги¹.

Найнижчий рівень корупції, як і минулого року, зафіксовано у **ЦНАПах**: лише **6,2%** відвідувачів заявили про виникнення корупційної ситуації у цій сфері.

«Лідером» сфер за поширеністю корупції другий рік поспіль є **правоохоронці** (попри суттєве *спадання* показника корупційного досвіду з 50,1% до **32,7%**).

Друге місце в цьому рейтингу посіла **сфера підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення**, з незмінним відносно минулого року показником (**28,7%**), **3-тє** – **діяльність сервісних центрів МВС (26,7%)**.

Окремі сфери отримали показник корупційного досвіду в межах 24-26%. Серед них: **послуги закладів вищої освіти (25,7%)**, **сфера послуг у будівництві та питаннях земельних відносин** (продемонструвала найбільше зниження показника корупційного досвіду – з 45,3% в 2021 році до **23,9%** у 2022 році).

Сфера **медичних послуг** має показник корупційного досвіду **24,8%** (зниження на 10,1 в.п. порівняно з 2021 роком). Зважаючи на те, що за медичними послугами до державних і комунальних установ за рік звертається понад половину населення (51%), саме **«медичний» корупційний досвід залишається найбільш поширеним** у перерахунку на загальне населення. Так, у 2022 році **12,6%** населення загалом отримали корупційний досвід у сфері медицини (у 2021 році ця частка становила 21,9%, тож можемо констатувати **суттєве** і статистично значуще **зниження** цього показника).

Необхідно зазначити, що розподіл місць 2-5 в рейтингу корупційних сфер є певним чином умовним, так як показники корупційного досвіду є статистично близькими (статистично значущо не відрізняються)

Рис. 2.2.1 Досвід взаємодії зі сферами та корупційний досвід¹

Надалі ми розглянемо кожен сферу й особливості корупційних ситуацій у ній детальніше.

1 Питання по кожній сфері:

(1) «Чи доводилося Вам або членам Вашої родини протягом останніх 12 місяців звертатись до ... (за послугами...)?» (по сферах: до закладів охорони здоров'я, сервісних центрів МВС, ЦНАП, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій) або «Чи доводилося Вам або членам Вашої родини протягом останніх 12 місяців зустрічатись (контактувати) з представниками ... (з питань...)?» (з представниками правоохоронних органів, органів державної влади чи місцевого самоврядування); для освітніх закладів: «Чи Ви або члени Вашої родини навчаєтесь зараз або навчалися протягом останніх 12 місяців у ...»;

(2) «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до ... (за послугами з...) / при зустрічі (контакті) з .. протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо», для освітніх закладів: «Чи стикалися Ви з корупцією у ... протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування

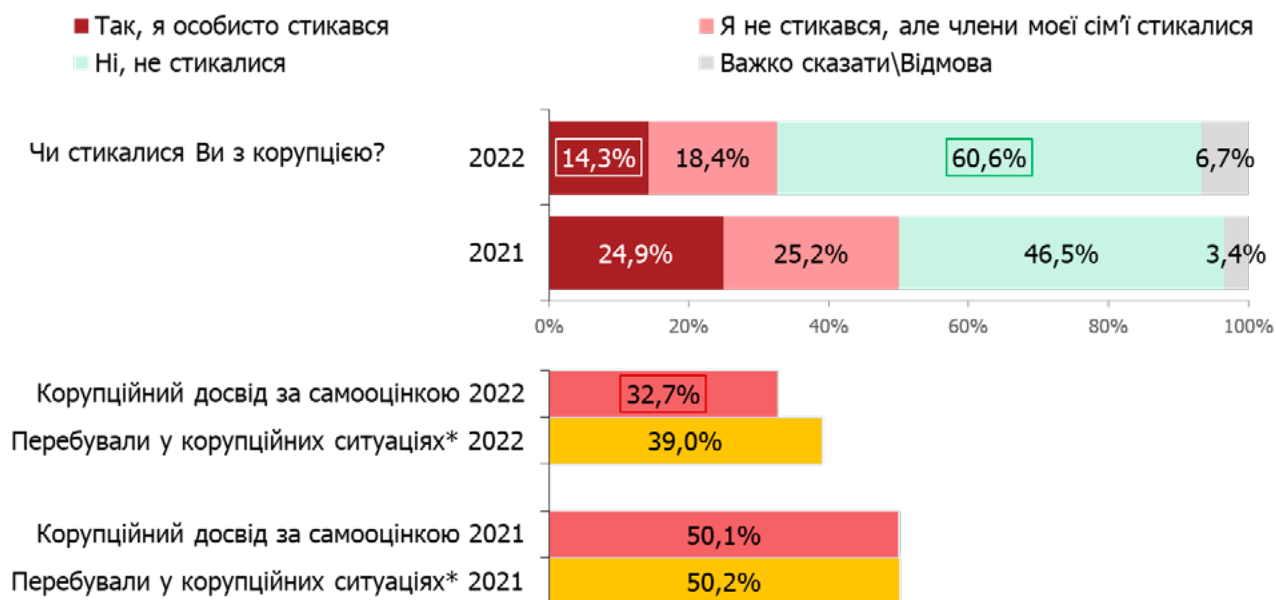

Ця сфера є однією з небагатьох, *досвід контактів* з якою збільшився порівняно з 2021 роком, і такою, де *зростання* є найбільш суттєвим (більше ніж удвічі): з 3,1% у 2021 році до **6,8%** у 2022 році.

Серед тих, хто мав досвід звернень до правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура), майже кожен третій звітує про наявність **корупційного досвіду за самооцінкою** – ствердну відповідь на *пряме запитання, чи стикалися вони або члени їхніх сімей* із корупцією, дали **32,7%** респондентів. Попри значуще зниження порівняно з 2021 роком (тоді цей показник становив 50,1%), цей показник залишається **максимальним** серед усіх інших сфер.

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, повідомили **39%** респондентів. Незважаючи на тренд до зниження порівняно з 2021 роком, статистичної значущості зниження показника не зафіксовано.

Рис. 2.2.2. Аналіз корупційного досвіду у сфері
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Щодо усіх запропонованих до оцінки потенційно *корупційних ситуацій* спостерігається *тренд до зниження* частки громадян, які мали корупційний досвід щодо кожної. Утім, статистично значуще *зниження* зафіксовано лише щодо ситуації **розслідування правопорушення**, жертвою якого є/були респонденти або їхні близькі: якщо у 2021 році 21% від тих, хто мав досвід звернення, отримали корупційний досвід у цій ситуації, то у 2022 році частка таких респондентів **знизилася удвічі** до **11,5%**.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками правоохоронних органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує ±7,4 в.п.

Загалом, **ТОП-3** найбільш корупційно навантажених ситуацій: при **порушенні правил дорожнього руху**, під час **перевірки документів у водіїв** на стаціонарних постах **патрульною поліцією** та під час **перевірки поліцією документів**, які посвідчують особу, або надають право перебувати в громадських місцях. Корупційний досвід у цих ситуаціях отримали відповідно **25,4%**, **23,7%** та **23,0%** респондентів (з тих, хто мав досвід взаємодії із сферою).

Рис. 2.2.3. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹
Робили неофіційні платежі правоохоронцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (громадяни чи співробітники правоохоронних органів), провести не вдалося.

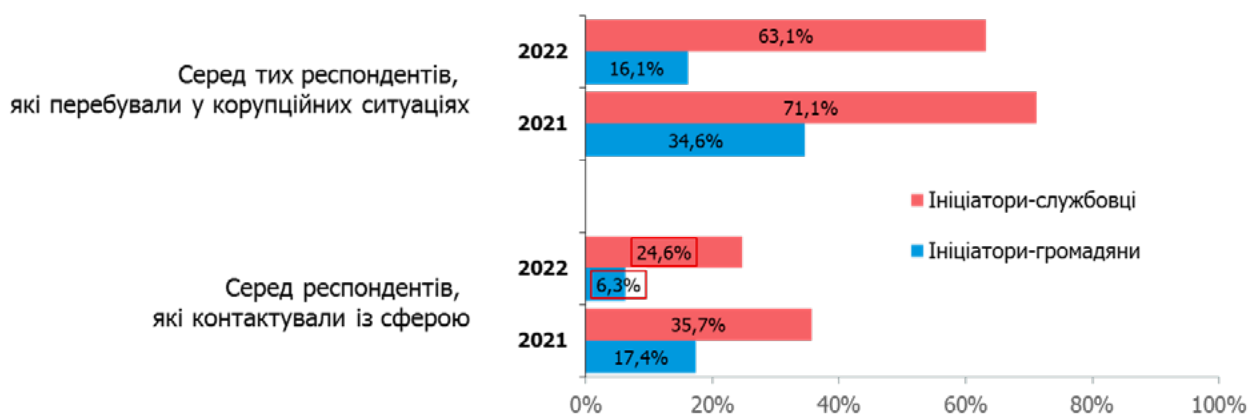
Загалом **6,3% українців**, які мали контакти з правоохоронними органами, виступали у ролі **ініціаторів** корупційних відносин (або **16,1%** з тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях). Це значуще *менше, ніж у 2021 році*, коли ці показники становили 17,4% та 34,6% відповідно. Зменшення частки ініціаторів-громадян співставне зі зменшенням частки респондентів, які перебували в корупційних ситуаціях у цій сфері (близько 11 в.п.).

За словами респондентів, **працівники правоохоронних органів** виступають **ініціаторами** корупційних відносин суттєво частіше: про те, що від респондентів

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час зустрічі (контакту) з представниками правоохоронних органів або взаємодії з їх представниками?»

або членів їхніх родин вимагали зробити неофіційні платежі правоохоронцям (грошові кошти або подарунки) або надати останнім послуги, заявляють **24,6%** респондентів, які мали контакти з правоохоронними органами (це статистично значуще зменшення показника від результату 35,7% минулого опитування). Водночас у розподілі тих, хто перебував у корупційних ситуаціях, правоохоронці є ініціаторами у **63,1%** випадків.

Рис. 2.2.4. Ініціатори корупційних ситуацій

**Послуги з підключення
та обслуговування систем
електро-, газо-, водопостачання
та водовідведення**

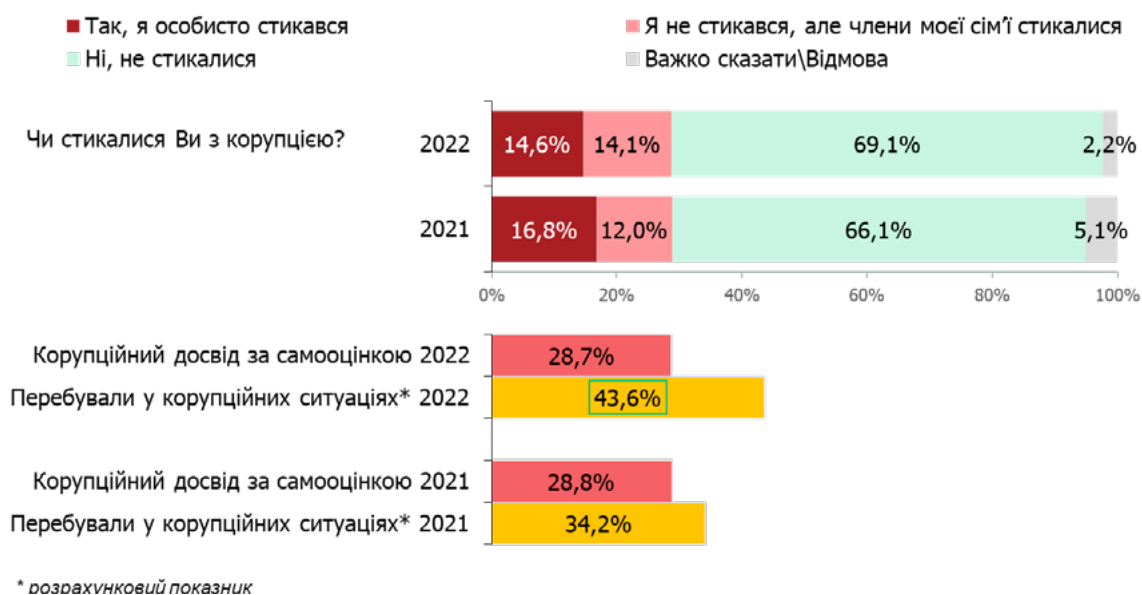
Оцінка респондентами послуг з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення не стосувалася питань розрахунків. Лише **11,7%** домогосподарств мали досвід звернень до постачальників із таких питань, це значуще зниження порівняно з 2021 роком, коли цей показник становив 13,5%.

Заявили (при відповіді на *пряме запитання*), що *стикалися з корупцією* **28,7%** респондентів, показник не змінився порівняно з 2021 роком.

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **43,6%** респондентів, це на 9,4 в.п. більше, ніж у 2021 році, *зростання* є статистично значущим.

У 2022 році *збільшився розрив* між часткою громадян, які фактично перебували у корупційних ситуаціях, і тими, хто визнає корупційний досвід, він становить 14,9 в.п. Це означає, що майже **15%** респондентів, з тих, хто контактували зі сферою, *не усвідомлюють свій корупційний досвід*.

Рис. 2.2.5. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Найчастіше громадяни стикаються з корупцією у ситуації **встановлення, опломбування або реєстрації лічильників (систем обліку водопостачання та водовідведення)** – більше ніж кожен четвертий (**27,0%**) з тих, хто звертався до цієї сфери. На 2-му місці (із значним відривом у майже 10 в.п.) – ситуація, яка не змірялася у 2021 році, а саме **відновлення/ремонт систем водопостачання до багатоквартирного або приватного житлового будинку**: з корупцією тут стикнулися

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до підприємств за послугами з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує ±5,6 в.п.

17,6% респондентів. На 3-му місці – ситуації **підготовки/ прискорення підготовки документації із газопостачання або внесення змін до неї**. Про корупцію у таких випадках повідомили **15,9%** респондентів.

З корупційним досвідом у решті ситуацій стикалися від 12,5% до 7,4% респондентів. Зауважимо, що на відміну від більшості інших сфер, у сфері електро-, газо-, водопостачання та водовідведення не спостерігається тренду на зменшення частотності корупційних ситуацій.

Рис. 2.2.6. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

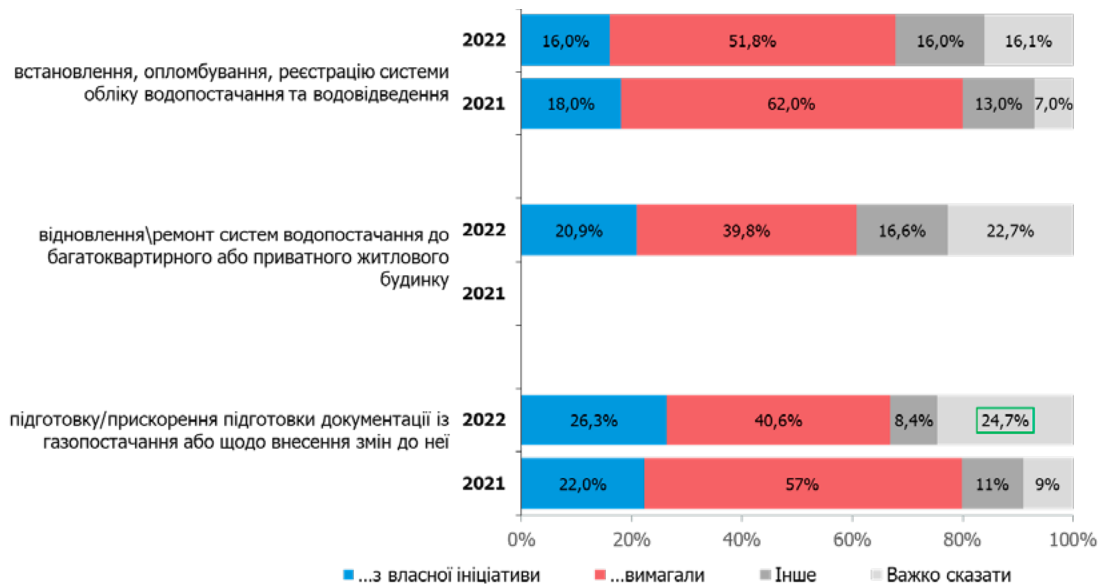

Через недостатню кількість відповідей про більшість корупційних ситуацій статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (громадяни чи співробітники постачальників), вдалося провести лише щодо трьох найбільш поширених ситуацій.

В усіх випадках **ініціаторами** корупційної ситуації, за словами респондентів, більшою мірою виступали **співробітники компаній-постачальників**. Утім, у випадку **підготовки документації із газопостачання чи прискорення такої підготовки споживачі** виступали з ініціативами корупційних рішень *частіше*, ніж у випадках встановлення чи опломбування лічильників води (26,3% та 16,0% відповідно).

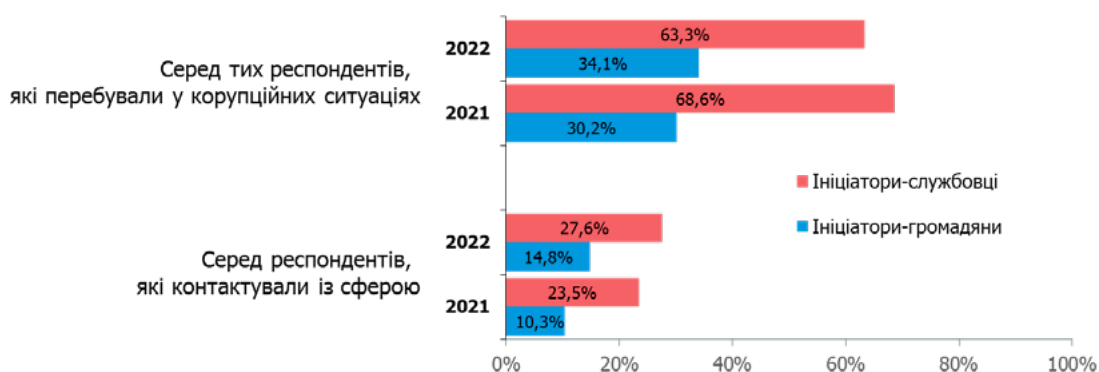
¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до таких підприємств?»

Рис. 2.2.7. Ініціатори корупційних ситуацій

(% тих, хто стикнувся із ситуацією)¹*Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...*

Загалом **14,8% українців**, які зверталися за такими послугами до постачальників, виступали у ролі **ініціаторів** корупційних відносин (це **34,1%** з тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях). Певне збільшення показника порівняно з 2021 роком (+4,5 в.п.) не є статично значущим, проте може бути пов'язане зі збільшенням частки громадян, які відмітили корупційні практики в конкретних ситуаціях взаємодії з постачальниками послуг.

Рис. 2.2.8. Ініціатори корупційних ситуацій

Про те, що **ініціаторами** корупційних відносин виступали **представники компаній-постачальників**, кажуть **27,6%** респондентів, які зверталися за такими послугами (або **63,3%** від тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях). Статистично значущої динаміки порівняно з показниками 2021 року не зафіксовано.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до таких підприємств?»

Діяльність сервісних центрів МВС

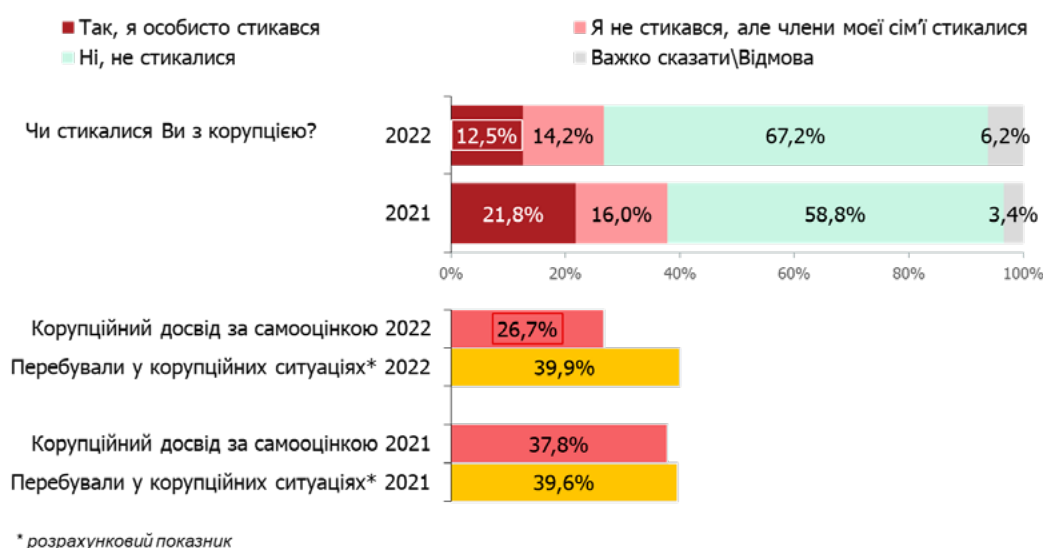

Частка респондентів, які за останні 12 місяців мали досвід звернення до сервісних центрів МВС, зросла із 6,3% в минулому році до **7,8%** у 2022 році.

При відповіді на *пряме запитання* **26,7%** респондентів повідомили, що *стикались з корупцією*. Цей показник **знизився** на 11,1 в.п. порівняно з минулим роком (головним чином – за рахунок *зниження особистого корупційного досвіду* респондентів).

У цілому ж про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **39,9%** респондентів (що приблизно дорівнює показнику 2021 року). Таким чином, близько 13% респондентів не сприймали частину ситуацій, як корупційні.

Рис. 2.2.9. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Щодо *конкретних корупційних ситуацій*, то значущої динаміки не спостерігається; також не можна говорити про певний тренд – деякі ситуації демонструють тенденцію до зростання, інші – до зниження.

Як і минулого року, найчастіше корупційні ситуації виникали при **реєстрації або знятті з обліку транспортних засобів** – про такий досвід повідомляють **22,8%**. Проте показник нижчий порівняно з 2021 роком (26,4%).

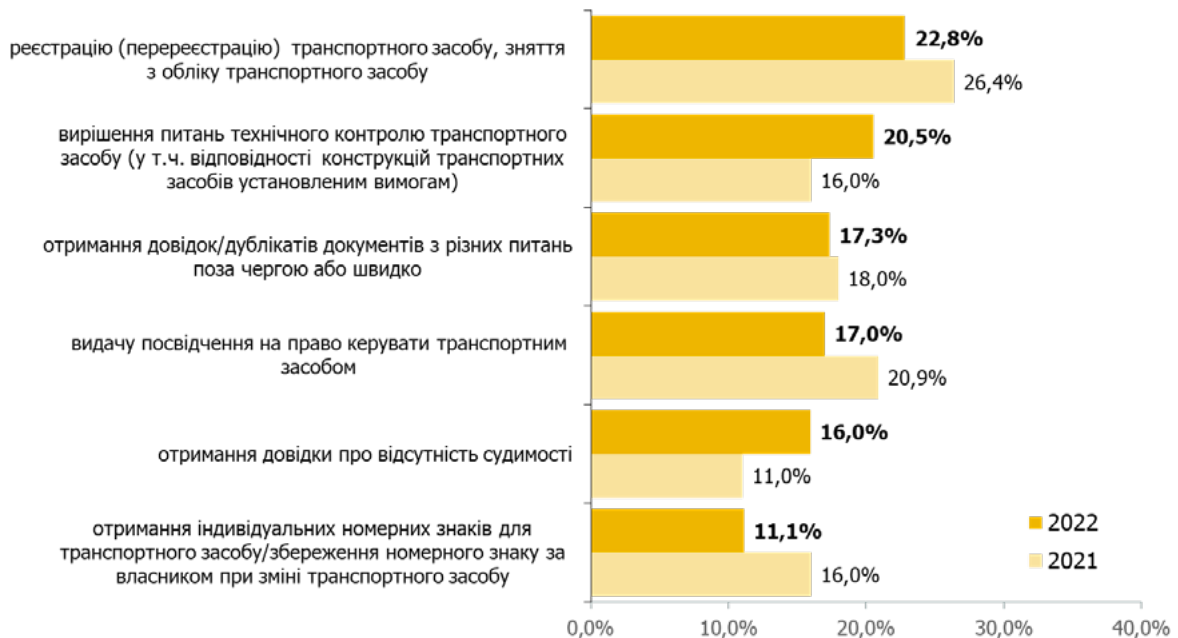
На «другому місці» – корупційні ситуації у зв'язку з вирішенням питань **технічного контролю транспортних засобів**. Частка респондентів, які мали корупційний досвід у такій ситуації, *зросла* на 4,5 в.п., із 16,0% у 2021 році до **20,5%** у 2022 році. Також на 5 в.п. *зросла* поширеність корупції при **отриманні довідки про відсутність судимості**, про наявність такого досвіду зазначили **16,0%** опитаних порівняно з 11,0% у 2021 році. Решта ситуацій також залишаються досить поширеними з показниками від 11,1% до 17,3%.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до сервісних центрів МВС протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 6,7$ в.п.

Рис. 2.2.10. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

На жаль, через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію, статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи співробітники сервісних центрів МВС), провести не вдалося.

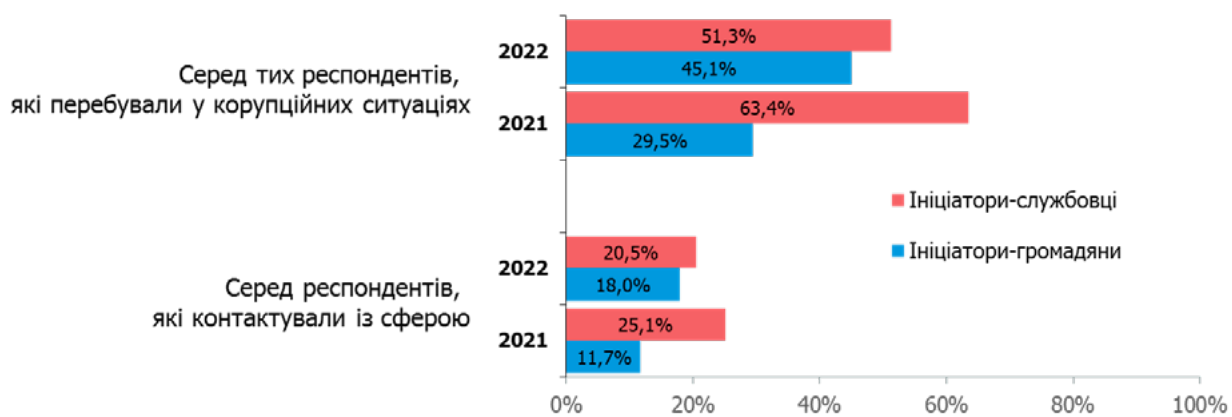
Спостерігається *тенденція*, що **українці стали частіше проявляти «корупційну ініціативу»** у взаємодії із сервісними центрами МВС. Загалом **18,0% відвідувачів** сервісних центрів виступили у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій, що на 6,3 в.п. більше, ніж минулого року. Ураховуючи збереження показника частки громадян, які перебували в корупційних ситуаціях за результатами дослідження 2021 року, таке зростання відображає тривожну негативну тенденцію фіксації певної частки українців, які готові отримувати послуги саме корупційним способом.

Серед респондентів, які перебували у корупційних ситуаціях, частка «ініціативних» громадян становила **45,1%** (у 2021 році – 29,5%).

Співробітники сервісних центрів МВС були **ініціаторами** корупційних ситуацій *рідше*, ніж минулого року. У 2021 році співробітники були ініціаторами корупційних ситуацій більше ніж удвічі частіше з часткою в 25,1%, в той час як цього року частка ініціаторів-співробітників становила **20,5%**, що є лише дещо більше, ніж частка ініціаторів-громадян. Серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, про ініціативу зі сторони службовців повідомили **51,3%** (у 2021 році – 63,4%).

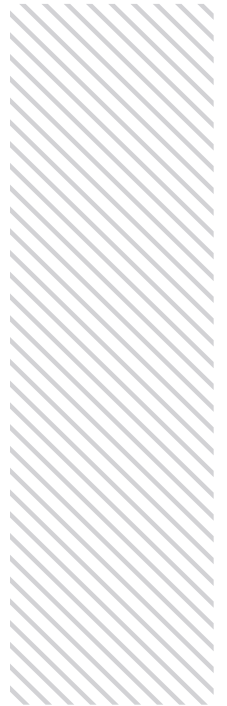
¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до сервісних центрів МВС (колишні МРЕВ)?»

Рис. 2.2.11. Ініціатори корупційних ситуацій

Послуги закладів вищої освіти

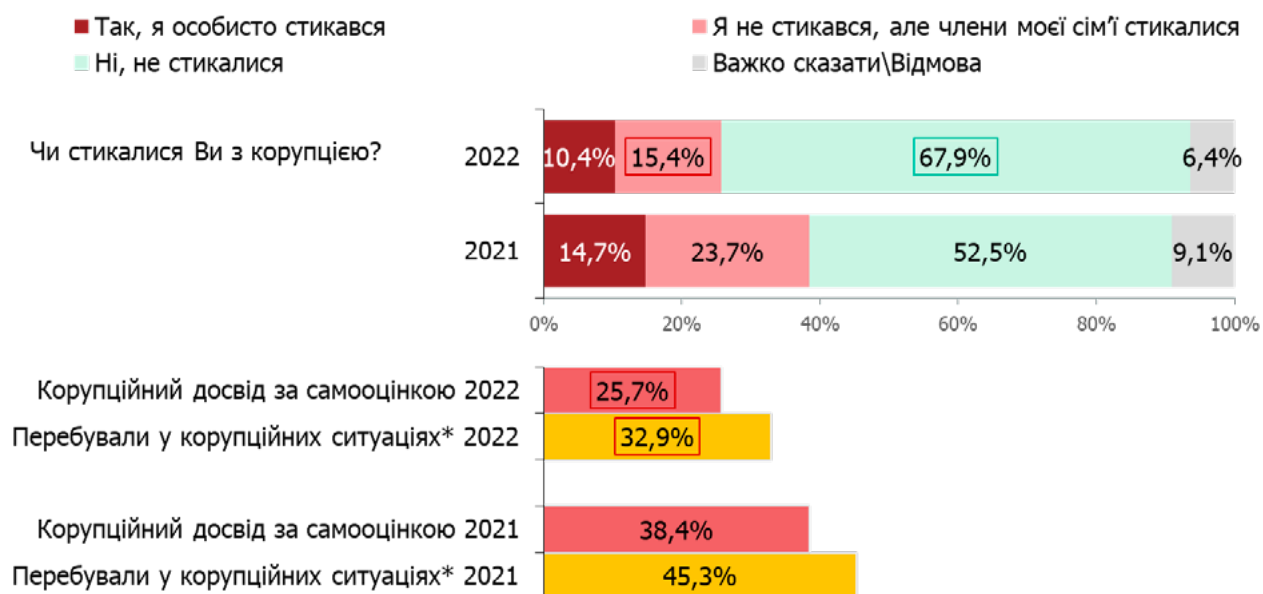
11,9% українців навчаються у державних чи комунальних закладах вищої освіти, або мають студента чи студентку серед членів сім'ї. Дві третини (**67,9%**) з них *не стикались з корупцією* протягом минулого року, що на 15,4 в.п. *більше*, ніж у 2021 році (52,5%).

Рівень корупції у сфері вищої освіти є статистично значуще *нижчим*, ніж минулого року. При відповіді на пряме запитання, чи стикалися з корупцією респонденти (або члени їхніх родин), ствердно відповіли **25,7%** респондентів (у 2021 – 38,4%).

Про перебування в *конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **32,9%** респондентів (на 12,4 в.п. менше, ніж у 2021 році).

Як і у 2021 році, частина студентів (близько 7%) або членів їхніх сімей не усвідомлюють свій досвід як корупційний.

Рис. 2.2.12. Корупційний досвід у сфері загалом
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Спостерігається *тренд на зниження* частотності більшості конкретних корупційних ситуацій, а щодо двох ситуацій (намагання отримати **більш високі оцінки** та **отримати диплом без фактичного навчання**) зафіксовано статистично значуще *зниження* частоти.

«Першість» у поширеності серед корупційних ситуацій залишається за неофіційними виплатами **за підготовку і захист письмових робіт** (курсівих, рефератів, практичних, лабораторних тощо) (**27,9%**) та за отримання **заліків і вищих оцінок**

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією у закладах вищої освіти протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях в цій сфері не перевищує $\pm 5,2$ в.п.

під час сесій (27,3%). Однак показник поширеності цих ситуацій є *нижчим*, ніж у 2021 році, на 7,1 та 7,2 в.п. відповідно. Третє місце посідає ситуація неофіційних платежів за отримання **вищих поточних оцінок у міжсесійний період** – 20,1%, що *менше* на 8,4 в.п., ніж минулого року (28,5%). Також порідшали ситуації хабарів за **отримання диплома без проходження навчання** – 9,4% порівняно з 15,0% у 2021 році. Решта ситуацій є відносно поширеними зі значеннями від 10,4% до 16,7%.

Рис. 2.2.13. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати в ході навчання

(% тих, хто вчиться або має у родині студента/студентку)¹

Робили неофіційні платежі (грошові кошти або подарунки) або надавали послуги...

Через невелику кількість респондентів, які мають досвід навчання у закладах вищої освіти, кількість відповідей для менш поширених ситуацій не є достатньою для аналізу. Тож, проаналізувати, хто був *ініціатором* корупційної ситуації, можемо лише для найбільш поширених ситуацій.

Як бачимо, для цієї сфери характерна висока частка відповідей «важко сказати», вочевидь, це пояснюється значною часткою респондентів, які є родичами студентів і не знають всіх обставин їхнього навчання.

Адміністрація або викладачі значно частіше є **ініціаторами** проаналізованих корупційних ситуацій (39,6%-47,5%), проте ці частки є *меншими*, ніж у 2021 році (44,3-60,4%), особливо у ситуації хабарів особисто викладачам за отримання заліків або вищих оцінок під час сесії (45,6% порівняно з 60,4% у 2021 році).

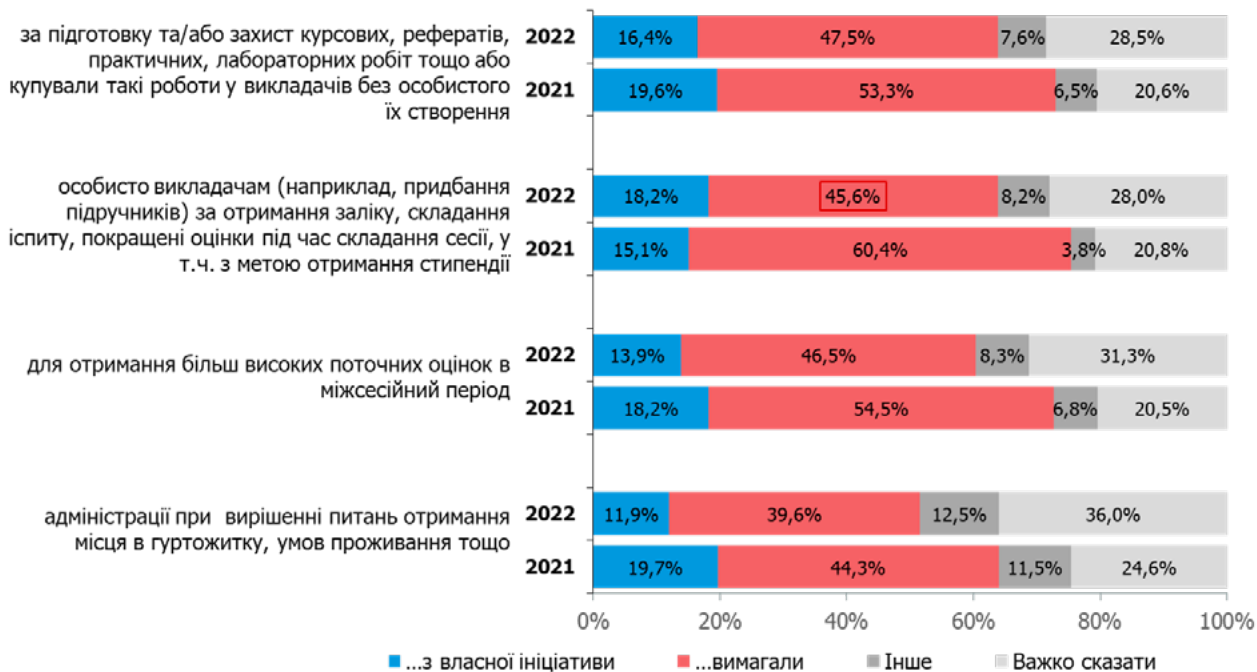
¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку з навчанням у цих закладах?»

Студенти виступають **ініціаторами** у **11,9%-18,2%** випадків. Найрідше – у ситуаціях виплат за вирішення питань з отримання місця в гуртожитку 11,9%, у 2021 – 19,7%). Найчастіше студенти ініціюють корупційні ситуації у випадку оплат за заліки та оцінки під час сесії – 18,2% (у 2021 році – 15,1%).

Рис. 2.2.14. Ініціатори корупційних ситуацій

(% тих, хто стикнувся із ситуацією)

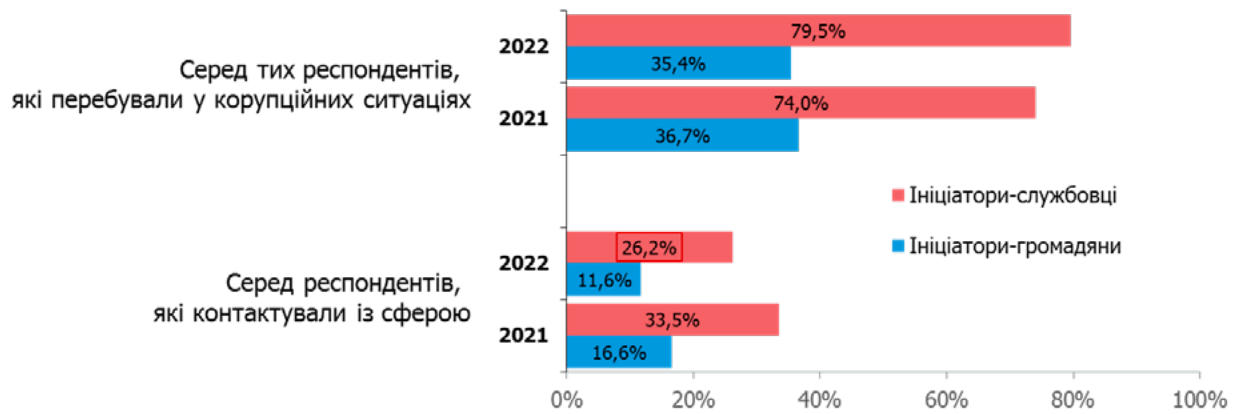
Робили неофіційні платежі (грошові кошти або подарунки) або надавали послуги...

Загалом **11,6% українців**, які навчаються у державних закладах вищої освіти або мають у родині студентів, виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій, що на 5 в.п. менше, ніж минулого року (16,6%). Це насамперед пов'язано із зменшенням загальної частки громадян, які стикалися з корупційними ситуаціями, як було зазначено вище. Якщо ж розраховувати показник таких ініціаторів серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, то він залишився на рівні попереднього дослідження – **35,4%** (у 2021 – 36,7%).

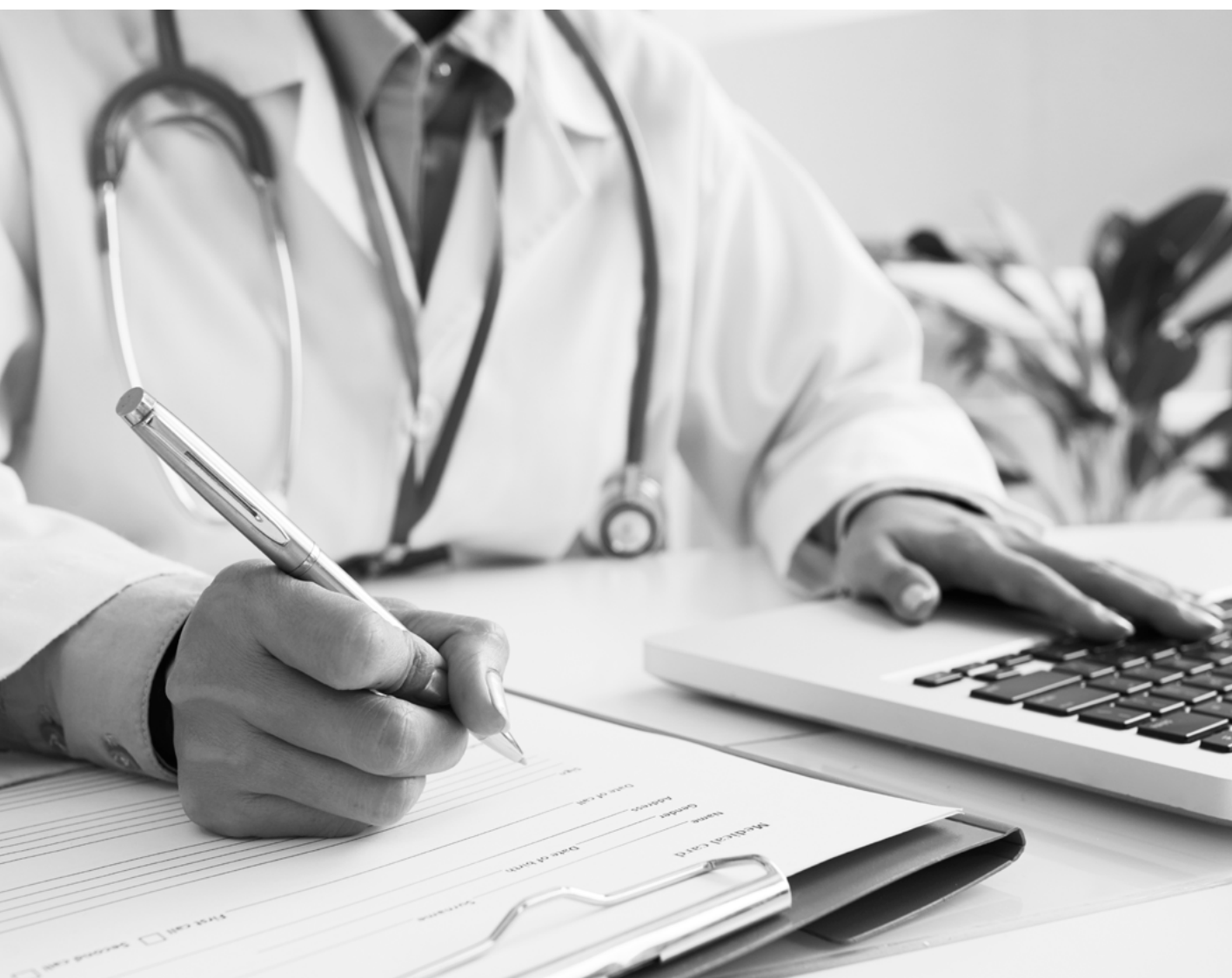
Викладачі або адміністрація навчальних закладів виступає у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій більш ніж удвічі частіше – **26,2%**. Проте це значення нижче за минулорічне на 7,3 в.п. (відмінність є статистично значущою). Серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, це значення становить **79,5%** (у 2021 – 74%).

Рис. 2.2.15. Ініціатори корупційних ситуацій

Державна та комунальна медицина

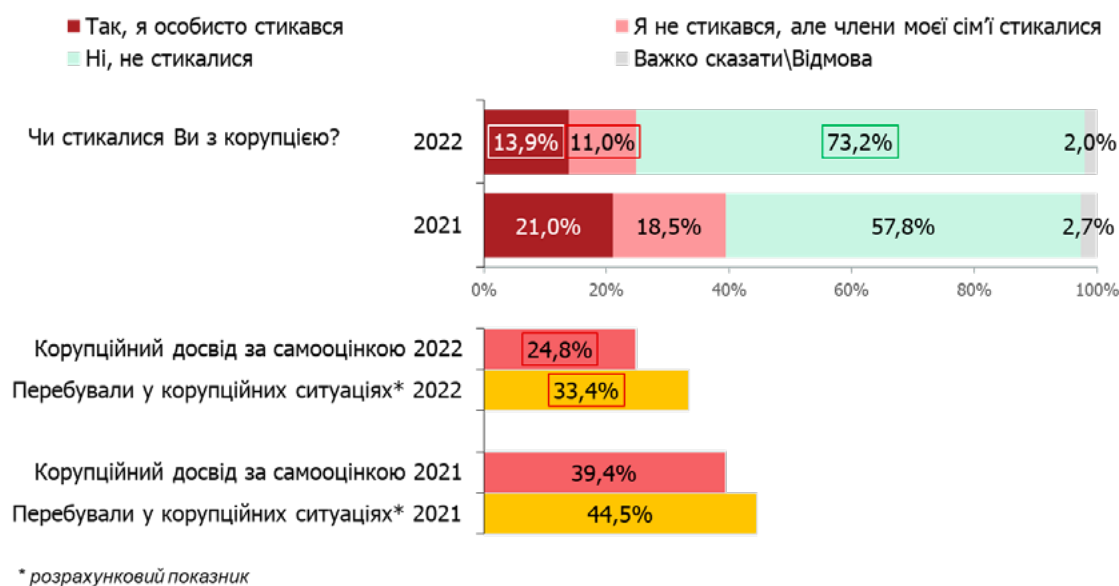

У 2022 році більшість українських родин зверталися до державної або комунальної медицини, **55,1%** мали досвід звернення – особисто або зверталися члени їхніх родин. Утім, частота звернень *знизилася* на 4,7 в.п. порівняно з 2021 роком, і це є статистично значущим. Причини зниження не досліджувалися, але ми можемо припустити, що це пов'язано найімовірніше з погіршенням доступності медичних послуг, ніж з поліпшенням стану здоров'я українців.

Проте державні та комунальні медичні заклади залишаються сферою, з якою населення стикається частіше за всі інші.

Серед тих опитаних, які мали контакти зі сферою, **24,9%** респондентів при відповіді на *пряме запитання* зазначили, що вони або члени їхніх родин *стикалися з корупцією* при зверненні до закладів охорони здоров'я, тобто вони давали або від них вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо. **73,2%** опитаних, які мали контакти зі сферою, свідчать про відсутність корупційного досвіду в цій сфері. Зазначені показники статистично *значуще різняться від показників 2021 року*: частка тих, хто *стикався із корупцією, знизилася на 14,5 в.п.*, а частка тих, хто заявляє про відсутність корупційного досвіду, зросла на 15,4 в.п.

Рис. 2.2.16. **Аналіз корупційного досвіду в сфері**
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Також *зменшилася* частка респондентів, які *перебували в контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції – про це заявили **33,4%** опитаних, що також статистично значуще *менше*, ніж у 2021 році, коли аналогічний розрахунковий показник становив 44,5%. Таким чином, близько 9% опитаних не усвідомлювали свій досвід

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до державних/комунальних закладів охорони здоров'я (при отриманні медичних послуг) протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 2,5$ в.п.

залучення до корупційних практик як корупційний. Частка таких «несвідомих» учасників корупційних ситуацій зросла порівняно з 2021 роком (5,1%) майже удвічі.

Частота перебування у корупційних ситуаціях (для тих, хто мав досвід звернень) також **знизилася** для всіх запропонованих для оцінки ситуацій, при чому для більшої частини ситуацій зниження є статистично значущим.

Найбільш поширеною залишається ситуація, коли треба було «віддячити» за лікування або оперативне втручання, з нею стикалися **23,5%** респондентів (що на 7,2 в.п. *менше*, ніж у 2021 році, зниження є статистично значущим). На 2-му місці за корупційним навантаженням залишаються ситуації, коли вирішується питання щодо умов перебування пацієнта у стаціонарі, з цим стикався кожний шостий (**15,7%**, статистично значуще *зниження* порівняно з 2021 роком на 6,2 в.п.). Третє місце збереглося за ситуацією, коли треба було пройти **медичний огляд**, тут корупційний досвід мають **12,8%** з тих, хто взагалі звертався до медичних закладів (цей показник статистично значуще *зменшився* порівняно з 2021 роком, зниження становило 3,3 в.п.).

З рештою ситуацій стикалася менша частина респондентів – частота варіює від 6,3% до 9,1%, зберігається *загальний тренд на зменшення частоти корупційних ситуацій*.

Рис. 2.2.17. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні

(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі працівнику медичного закладу (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

У 2022 році зберігається тенденція, що переважно, на думку респондентів, саме **працівники** медичних закладів виступають **ініціаторами** таких корупційних

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку з одержанням медичних послуг?»

ситуацій, їхня частка охоплює від 48,8% до 59,7% залежно від ситуації (за винятком отримання довідок про вакцинацію проти COVID-19 або негативний результат ПРЛ-тесту, де ініціаторів-пацієнтів майже стільки ж, скільки ініціаторів-медпрацівників).

Зокрема, питання отримання грошових виплат, подарунків або послуг для лікування пацієнта (включно з оперативним втручанням) та при вирішенні умов перебування у стаціонарі ініціювалось працівниками закладу найчастіше, 59,7% та 53,3% відповідно. Ці дві ситуації залишаються такими, де медичні працівники виступають ініціаторами корупційних відносин найчастіше.

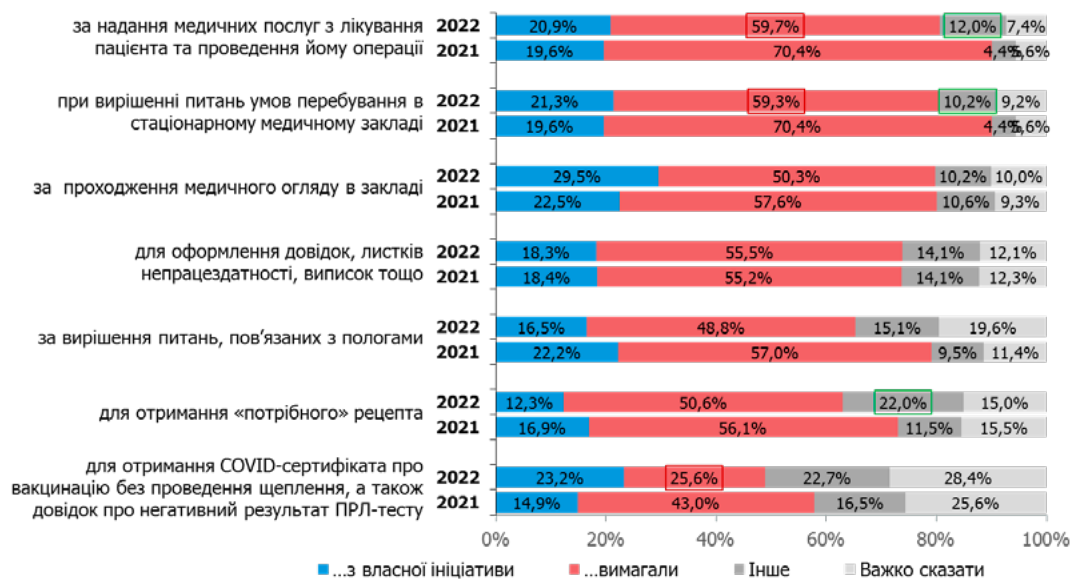
Втім, необхідно відмітити, що респонденти у цьому році менше схильні приписувати ініціативу в цих корупційних ситуаціях медичним працівникам (частка тих, хто вказує на працівників медичних закладів як ініціаторів корупційних ситуацій, у 2022 році знизилася на 9,3 в.п. та 11,1 в.п. відповідно, зниження є статистично значущим). При цьому статистично значущо зріс показник «Інше», що може вказувати, що респонденти або не можуть чітко визначити ініціатора корупційних ситуацій, або вони зумовлені певним усталеним «корупційним» порядком надання медичних послуг у закладі.

Однак досить часто ініціаторами створення корупційної ситуації залишаються і самі пацієнти, в середньому, у кожному п'ятому випадку. А в ситуаціях проходження медичного огляду і отримання COVID-сертифікатів активність пацієнтів як ініціаторів корупційних відносин, має тренд до зростання (зростання на 7,0 та 8,3 в.п. відповідно не є статистично значущим).

Рис. 2.2.18. Ініціатори корупційних ситуацій

(% тих, хто стикнувся із ситуацією)¹

Робили неофіційні платежі працівнику медичного закладу (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

1 Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку з одержанням медичних послуг?»

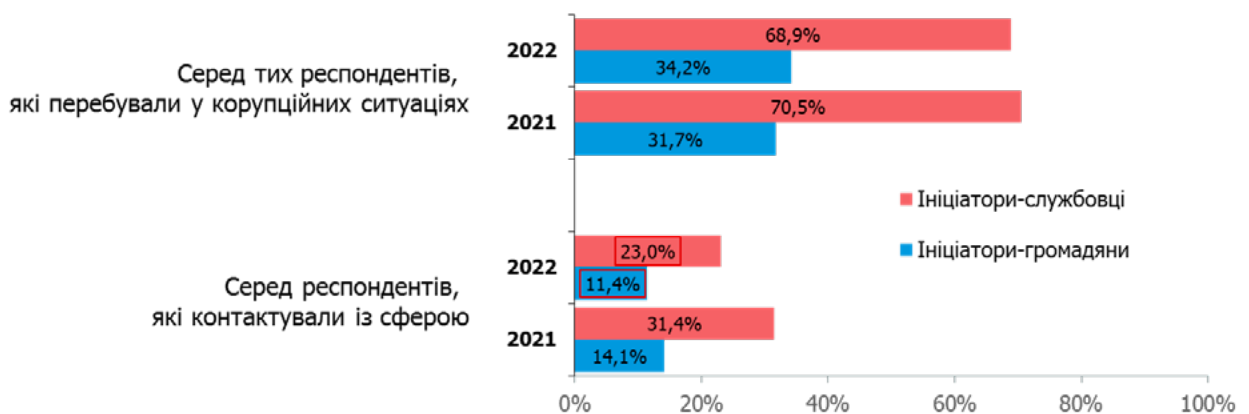
Загалом **34,2% респондентів**, які перебували в корупційних ситуаціях у 2022 році, виступали їхніми **ініціаторами**, що становить **11,4%** українців, які звертаються до медичної сфери загалом. Варто відмітити, що якщо показник досвіду перебування громадян в контактних ситуаціях в цілому зменшився порівняно з 2021 роком на 11 в.п., то частка ініціаторів-громадян – лише на 2,7 в.п. Тобто залишається доволі стабільна категорія українців, які самостійно породжують або підтримують усталені корупційні практики в медичній сфері.

68,9% опитаних, які відмітили наявність хоча б одної контактної ситуації, були залучені до корупційних практик у зв'язку з **вимогою** зробити неофіційні платежі **працівнику** медичного закладу (грошові кошти або подарунки) або надати йому послуги (тобто **23,0%** респондентів, які контактують із сферою медичних послуг).

Серед тих, хто стикався з корупційними ситуаціями, розподіл ініціативи знащує **не змінився** порівняно з 2021 роком.

Рис. 2.2.19. Ініціатори корупційних ситуацій, узагальнено по всіх ситуаціях

Робили неофіційні платежі працівнику медичного закладу (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

Водночас необхідно відмітити тренд до зростання показника корупційної ініціативи з боку респондентів, які перебували в ситуаціях (+2,5 в.п. до показника 31,7% у 2021 році).

Але за рахунок зменшення участі в корупційних ситуаціях загалом частка пацієнтів, які ініціювали бодай одну корупційну ситуацію, знизилася з 14,1% до **11,4%** (це є статистично значущим). Частка пацієнтів, які вимушено опинилися в корупційній ситуації (від них вимагали платежі або послуги), також статистично значуще знизилася з 31,4% до **23,0%**.

Будівництво та земельні відносини

Сфера будівництва та земельних відносин – також одна з тих, з якою громадяни стикаються доволі рідко. Лише **3,5%** респондентів заявили про наявність досвіду звернення до цієї сфери, це найнижчий показник.

По цій сфері зафіксовано суттєве (і статистично значуще) **зниження показника корупційного досвіду за самооцінкою** – якщо у 2021 році на пряме запитання про наявність корупційного досвіду відповіли 45,3% респондентів, то у 2022 році цей показник становив **23,9%**, що майже удвічі нижче. Головним чинником зниження показника є самооцінка корупційного досвіду членів сім'ї респондента, який знизився на 13,8 в.п. з 26,3% у 2021 році до 12,5% у 2022 році.

У наведених конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, перебували **35,8%** респондентів, що значуще нижче, ніж показник 2021 року (зниження на 16,7 в.п.).

Таким чином, у 2022 році збільшився розрив між показником корупційного досвіду за самооцінкою та розрахунковим показником перебування у корупційних ситуаціях. Близько 12% респондентів не усвідомлюють власний корупційний досвід у сфері будівництва та земельних відносин, тож не пригадують його при прямому запитанні про самооцінку.

Рис. 2.2.20. **Аналіз корупційного досвіду в сфері** (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Щодо більшості корупційних ситуацій (6 із 10) у сфері будівництва та земельних відносин спостерігається статистично значуще зменшення їх поширеності.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні за послугами у сфері будівництва та земельних відносин протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування в корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує ±9,8 в.п.

Найбільше **зниження** показника зафіксовано щодо ситуації **необхідності отримання дозволу на розробку землепорядної документації, або безпосередньо її розробку та погодження**: частота виникнення корупційних епізодів у таких ситуаціях знизилася утричі з 34,9% у 2021 році до **10,5%** у 2022 році. Утім, зниження корупційного навантаження на ситуацію може бути пов'язане із зменшенням попиту на подібну послугу загалом (наприклад, у зв'язку із військовою агресією російської федерації в Україні).

Щодо решти найбільш поширених корупційних ситуацій також зафіксовано значуще **зниження** частотності: з 33,6%-40,9% до 17,5-24,8% (на 14-20 в.п.). Можна виділити 3 найбільш поширені корупційні ситуації (зауважимо, що минулого року вони входили у ТОП-5). Це **приватизація присадибних ділянок** (про корупційний досвід у цій сфері зазначає кожен четвертий (**24,8%**) з тих, хто стикався зі сферою), а також **реєстрація землі у державному земельному кадастрі та приватизація земельних ділянок для ведення сільського господарства**, які стали джерелом корупційного досвіду для понад 21% респондентів.

Рис. 2.2.21. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (громадяни чи службовці органів виконавчої влади, установ та організацій, які надають відповідні послуги), провести не вдалося.

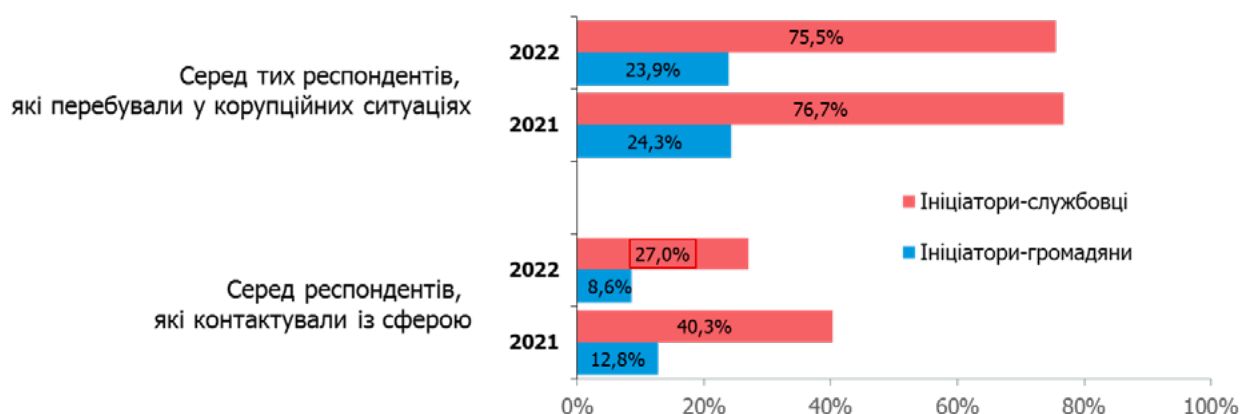
Загалом **8,6% українців**, які зверталися до органів влади, установ та організацій за послугами у сфері будівництва та земельних відносин (з питань приватизації,

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення за послугами у сфері будівництва та земельних відносин?»

володіння приміщень або земельних ділянок), виступали у ролі **ініціаторів** корупційних відносин (або **23,9%** з тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях). Порівняно з 2021 роком (-4,2 в.п.) статистично значущої динаміки не зафіксовано. Ураховуючи доволі значне статистично значуще зниження частки респондентів, які перебували в корупційних ситуаціях (-16,7 в.п. до значення 2021 р.) можна говорити про стабільну групу громадян, які звикли отримувати послуги в цій сфері корупційним способом.

А от частка респондентів, які вказують на **ініціативу посадовців** у сфері будівництва земельних відносин (посадовці вимагали грошові кошти, подарунки або послуги від відвідувачів) статистично значуще **знизилася**: якщо минулого року понад 40% тих, хто контактували зі сферою, вказували на посадовців як ініціаторів корупційних відносин, то у 2022 році цей показник становив лише **27,0%** (зниження на 13,3 в.п.). Утім, серед тих респондентів, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, частка тих, хто вказує на посадовців як ініціаторів корупційних ситуацій, залишається стабільною на рівні **75-76%**.

Рис. 2.2.22. Ініціатори корупційних ситуацій

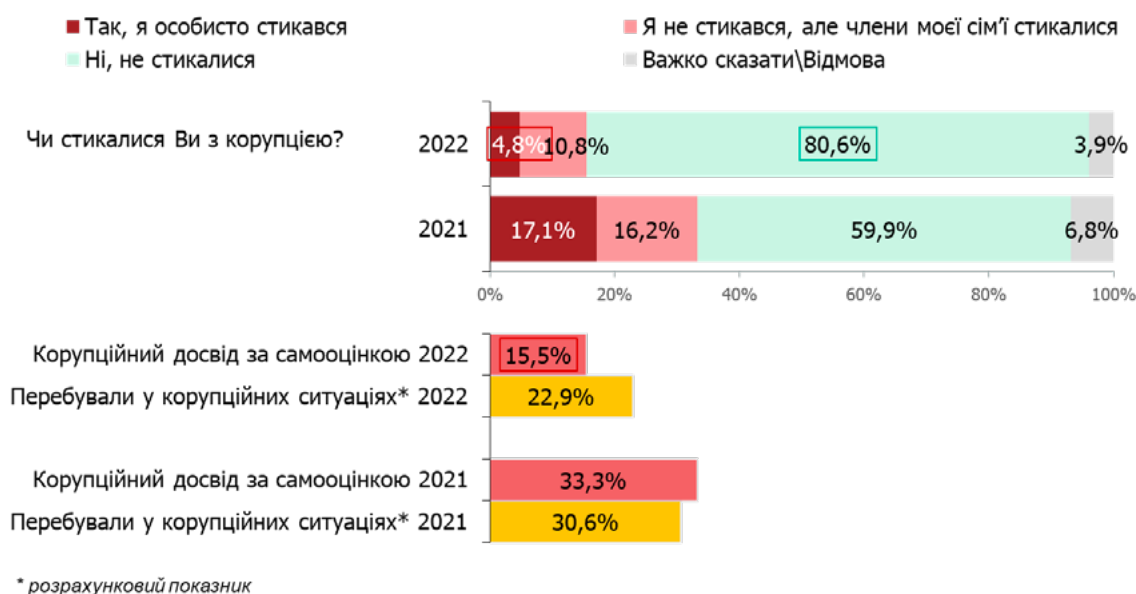
**Послуги
закладів освіти
(дитячі садки)**

Взаємодія з комунальними дитячими садками знизилась порівняно з минулим роком, їхніми послугами користуються родини **8,3%** опитаних українців (у 2021 – 11,3%).

Рівень корупції за самооцінкою у дитячих садках значно **знизився**. При відповіді на пряме запитання повідомили, що *стикалися з корупцією* лише **15,5%** респондентів (у 2021 році – удвічі більше, 33,3%).

Про перебування в конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, зазначила дещо більша частка респондентів – **22,9%**, цей показник також є меншим, ніж минулого року (30,6%). Відмінність між самооцінкою та досвідом перебування у конкретних ситуаціях свідчить про те, що респонденти можуть не вбачати деякі із ситуацій корупційними.

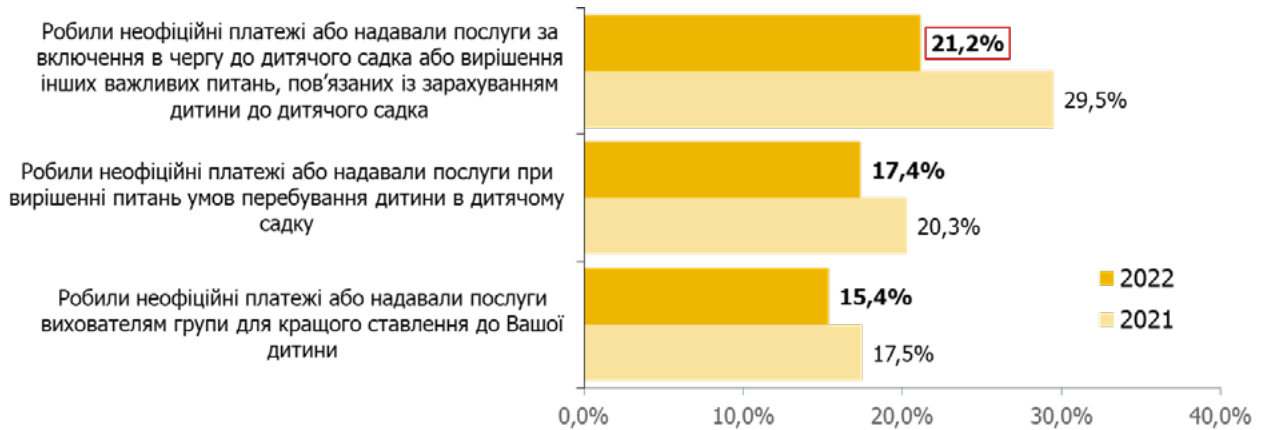
Рис. 2.2.23. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

На 1-му місці серед корупційних ситуацій, як і минулого року, **неофіційні сплати за зарахування дитини у садок**, про такий досвід повідомили **21,2%** респондентів, проте ця частка знизилась на 8,3 в.п. порівняно з 2021 роком (динаміка є статистично значущою). Платежі за **покращення умов перебування** або **ставлення до дитини з боку вихователів** здійснювали **17,4%** та **15,4%** відповідно (у 2021 – 20,3% та 17,5% відповідно).

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією у дитячих садках протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує ±5,6 в.п.

Рис. 2.2.24. **Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати в ході відвідування садка** (% тих, хто користується послугами комунальних дитячих садків)¹
Ситуації.

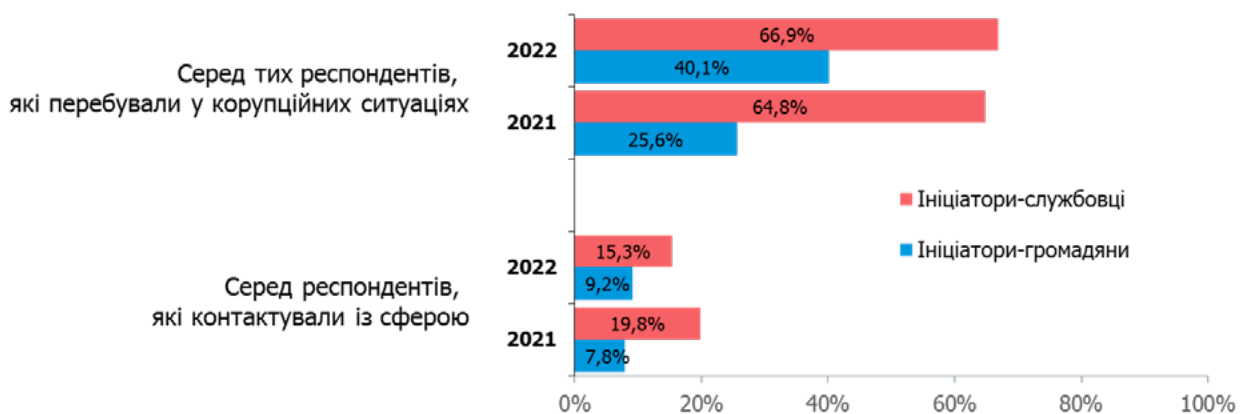

9,2% батьків виступали **ініціаторами** корупційних ситуацій у взаємодії з комунальними дитячими садками (показник залишився на рівні 2021 року з точністю до статистичної похибки). Тобто можна зазначити, що незважаючи на загальне зменшення залученості громадян до корупції у 2022 році в цій сфері, залишається стійке «ядро» ініціаторів-громадян.

Серед тих, хто перебував у конкретних *контактних ситуаціях*, ініціаторами виступили **40,1%** батьків (у 2021 році – 25,6%, проте різниця не є статистично значущою).

Згідно зі свідченнями респондентів, **працівники або адміністрація** дитячих садків **ініціювали** корупційні ситуації частіше – **15,3%** (у 2021 році – 19,8%). Серед тих, хто *перебували у ситуаціях*, які мали ознаки корупції, цей показник становив **66,9%** (у 2021 році – 64,8%).

Рис. 2.2.25. **Ініціатори корупційних ситуацій**

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку із навчанням в цих установах?»

Послуги закладів освіти

(початкова та середня освіта)

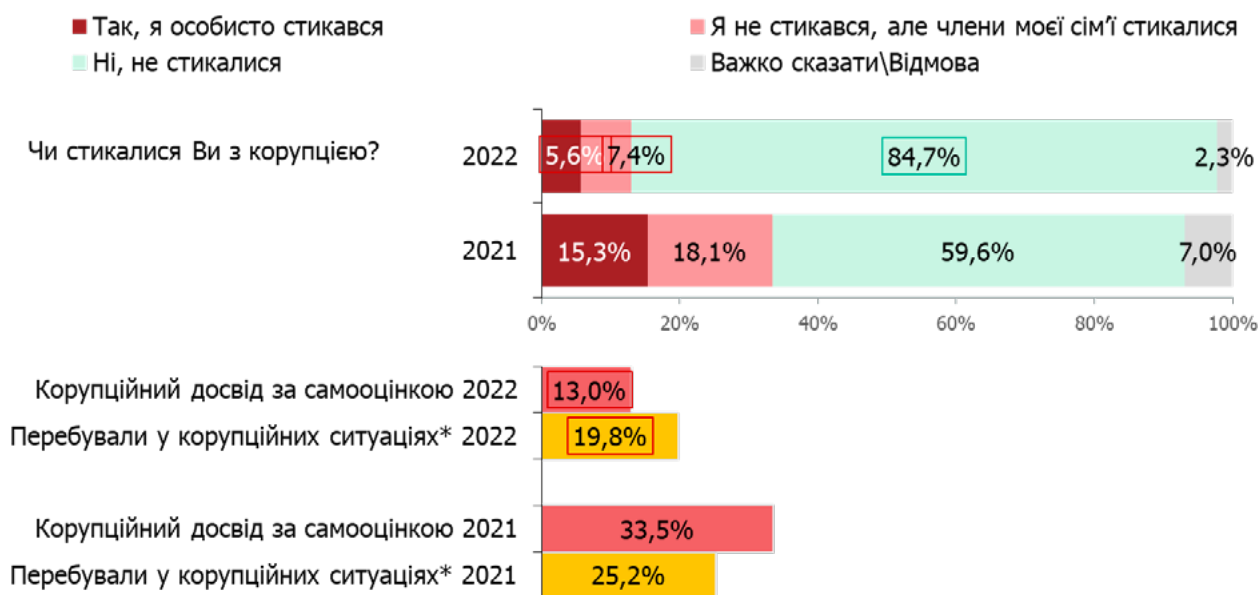
Послуги закладів початкової та середньої освіти є однією з найбільш поширених сфер (з нею взаємодіяли **21,4%** українців), яка поступається лише сфері медицині та послугам ЦНАПів.

За самооцінкою респондентів поширеність корупції **знизилась більш ніж в два рази**. При відповіді на *пряме запитання* лише **13,0%** респондентів повідомили, що вони (або члени їхніх родин) *стикалися* з корупцією, у 2021 році цей показник становив 33,5% (зниження є статистично значущим).

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, зазначили **19,8%** опитаних. Порівняно з 2021 роком показник демонструє статистично значуще зниження на 5,4 в.п.

Зважаючи на різницю між самооцінкою досвіду корупції та повідомленнями про перебування в конкретних ситуаціях, які мають ознаки корупції, ймовірно що респонденти не розглядають певні ситуації як корупційні.

Рис. 2.2.26. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Показники поширеності всіх запропонованих до оцінки *корупційних ситуацій* демонструють статистично значуще **зниження**. **Неофіційні платежі вчителям за «репетиторство»** залишаються «лідером» за поширеністю з показником у **14,8%** (у 2021 році – 22,8%). На 2-му місці, як і минулого року, корупційні ситуації, пов'язані зі **вступом або зарахуванням до навчальних закладів**. Про такий досвід зазначили **9,2%**, що **менше** ніж у минулому році на 6,5 в.п.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією у закладах загальної середньої освіти протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує ±3,3 в.п.

З рештою ситуацій (платежі за високі оцінки, переведення в інший клас тощо) стикалися від 5,5% до 7,4%, респондентів, дотичних до шкільної освіти (у 2021 – від 12,4% до 13,5%).

Рис. 2.2.27. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати в ході навчання
(% тих, хто має у родині школярів)¹

Через невелику кількість респондентів, які мають досвід взаємодії зі сферою початкової та середньої освіти, кількість відповідей для менш поширених ситуацій не є достатньою для аналізу. Тож, проаналізувати, хто був ініціатором корупційної ситуації, можемо лише для найбільш поширених ситуацій.

В обох проаналізованих ситуаціях (платежі за «репетиторство» і платежі за вступ чи зарахування) ініціаторами частіше виступають саме батьки учнів – це один з небагатьох випадків, де громадяни проявляють корупційну ініціативу частіше за службовців.

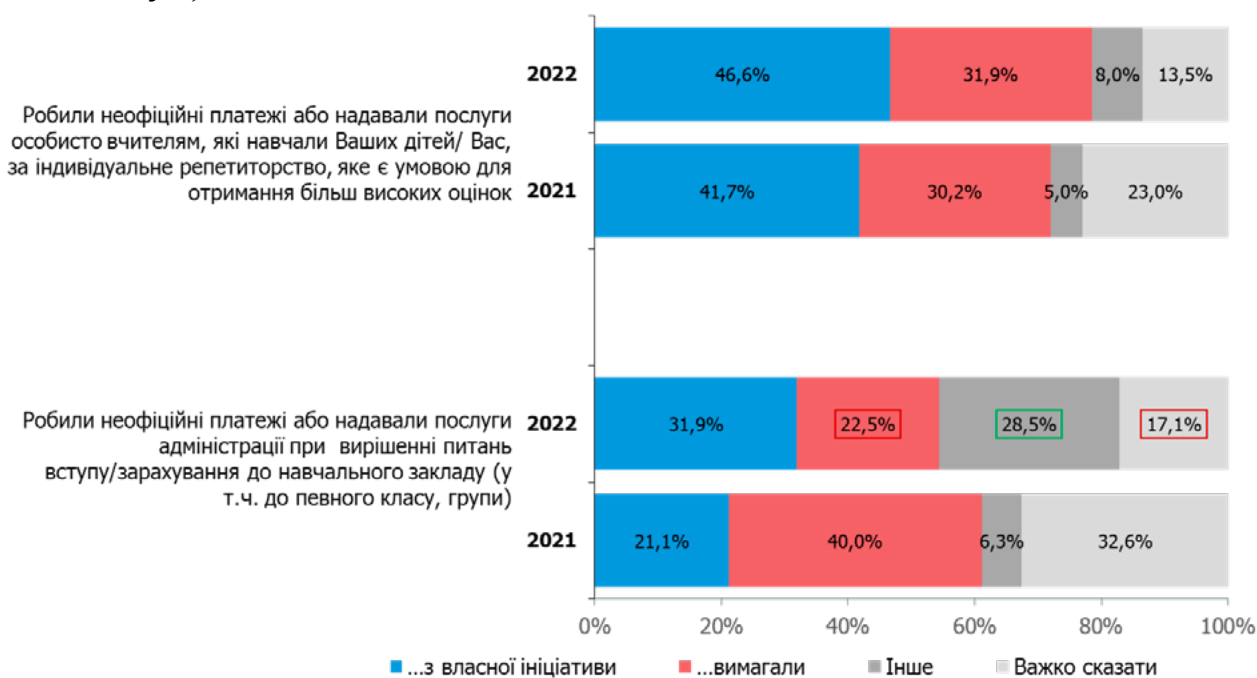
Рівень ініціативи зі сторони адміністрації навчальних закладів у зв'язку зі вступом чи зарахуванням *знизився майже вдвічі*, порівняно з минулим роком, – з 40,0% до 22,5%. В той час як частка «ініціативних» батьків зросла на 10,8 в.п., з 21,1% до 31,9%.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку із навчанням в цих установах?»

Рис. 2.2.28. Ініціатори корупційних ситуацій

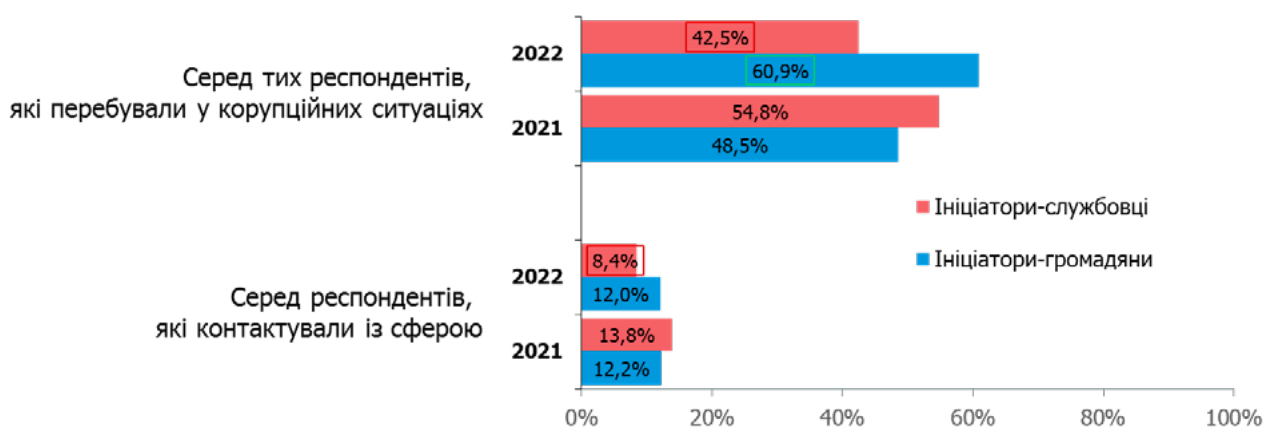
(% тих, хто стикнувся із ситуацією)¹

Ситуації.

Загалом **12,0%** з тих, хто має у родині школярів державних шкіл, виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій. Збереження показника на рівні минулого дослідження дозволяє стверджувати, що незважаючи на загальне зменшення залученості населення до корупційних ситуацій, стабільною залишається частка громадян, які породжують такі практики. З тих, хто перебував у корупційних ситуаціях – таких громадян **60,9%** (і це значуще вище, ніж у 2021 році, коли показник становив 48,5%).

Рис. 2.2.29. Ініціатори корупційних ситуацій

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку із навчанням в цих установах?»

Вчителі виступали **ініціаторами** корупції рідше, ніж батьки, а також рідше, ніж минулого року – **8,4%**, порівняно з 13,8% у 2021 році. Серед респондентів, які перебували у контактних корупційних ситуаціях, про ініціативу зі сторони вчителів або адміністрації повідомили **42,5%** (це значуще менше, ніж у 2021 році, коли показник становив 54,8%). Тобто у 2022 році можна говорити про певну тенденцію в зміні розподілу корупційної ініціативи в шкільній освіті – «лідерство» переходить до батьків.

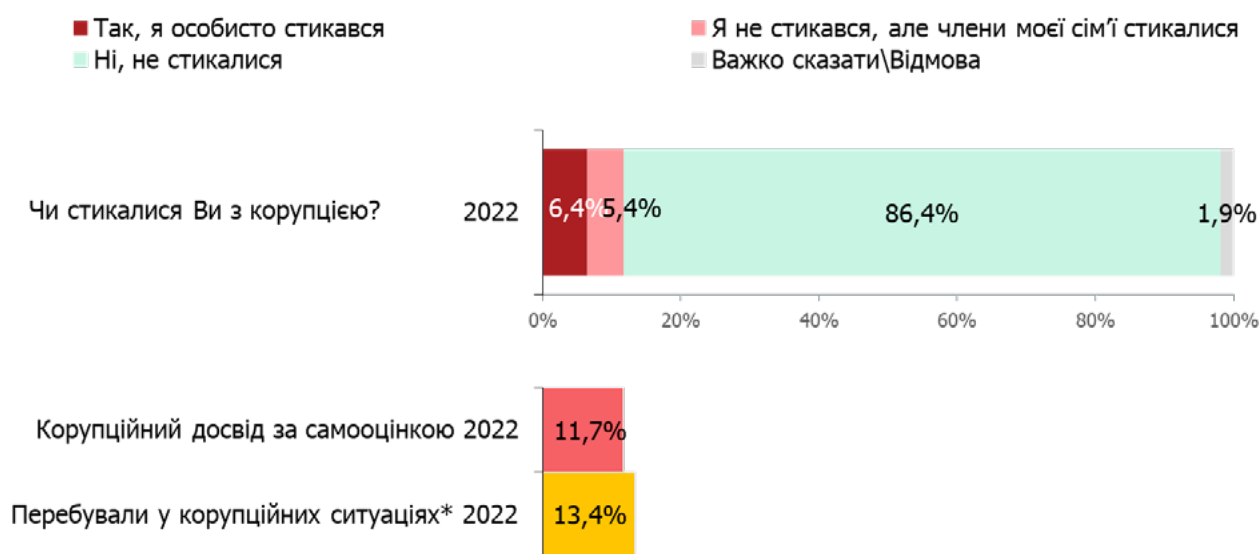
Гуманітарна допомога

Сфера гуманітарної допомоги розглядалася у 2022 році вперше. Дослідження корупції в цій сфері стало надзвичайно актуальним внаслідок широкого залучення громадян до процесів, пов'язаних з отриманням чи наданням гуманітарної допомоги у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України.

Загалом із сферою гуманітарної допомоги стикалися **16,7%** населення.

Сфера гуманітарної допомоги входить у ТОП-3 сфер із найнижчою корупцією: ствердно відповіли на пряме запитання, що вони стикалися з корупцією **11,7%** респондентів, перебували у певних корупційних ситуаціях - **13,4%**.

Рис. 2.2.30. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Загалом у певних корупційних ситуаціях у сфері гуманітарної допомоги перебували від **5,6%** до **10,2%** з тих респондентів, які контактували із сферою. Найчастіше траплялася ситуація, коли внаслідок надання неправомірної вигоди службовцю (неофіційних платежів або послуг) можна було отримати **переваги у розподілі гуманітарної допомоги**, з цим стикалися **10,2%** респондентів.

Досить поширеними є корупційні практики, пов'язані із швидким **проходження митних формальностей** при перевезенні гуманітарної допомоги та **митного огляду** незадекларованих товарів (**8,5%**), а також з **підготовкою для потреб волонтерської чи іншої організації різних документів** для підтвердження отримання органом державної влади (місцевого самоврядування) гуманітарної

¹ Питання: «Чи доводилося Вам або членам Вашої родини після 24.02.2022 і дотепер зустрічатись (контактувати) з представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування з питань отримання гуманітарної допомоги або вирішення питань організації її надання (у разі залученості до волонтерської діяльності) населенню, військовим формуванням, організаціям?»
Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 3,2\%$ в.п.

допомоги (8,1%). Також потенційно небезпечним (ураховуючи масштабне фінансування для відновлення інфраструктури України після завершення війни з РФ) є наявність корупційних практик з **вирішення питання спрямування гуманітарної допомоги для відновлення житла, приватних будівель іншого майна (7,9%)**.

Найрідші ситуації — надання волонтерській організації доступу до складів, які перебувають під контролем органів влади, для зберігання гуманітарної допомоги або дозволу на отримання гуманітарної допомоги та врахування побажань респондентів при формуванні запиту для надходження гуманітарної допомоги, з ними стикалися 6,0% та 5,6% відповідно.

Рис. 2.2.31. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги:

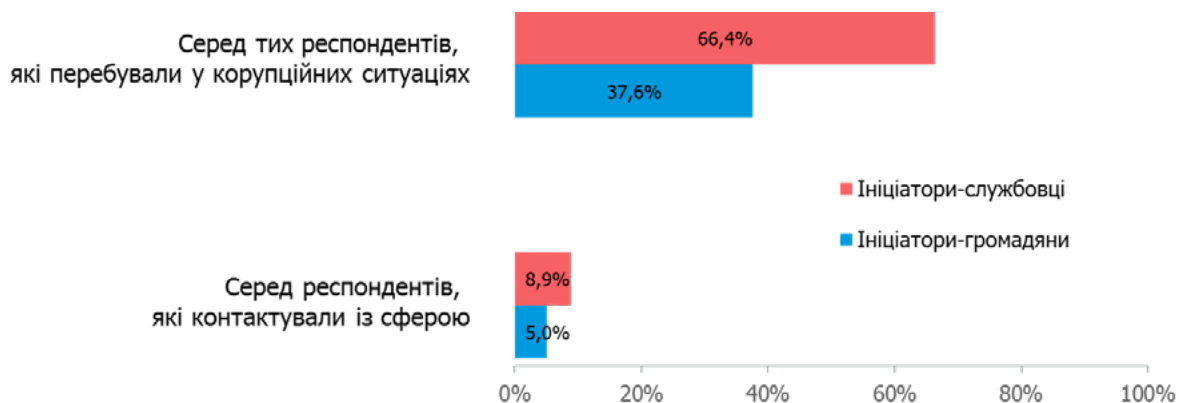

Через недостатню кількість відповідей про кожен корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи співробітники органів державної влади), провести не вдалося. Загалом **8,6% респондентів** виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій. Це найнижчий показник серед усіх сфер, які досліджувалися. Серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, ініціаторами виступили **37,6%** респондентів.

Про те, що **ініціаторами** корупційних ситуацій виступали **працівники органів державної влади**, які опікуються питаннями розподілу гуманітарної допомоги, кажуть **8,9%** тих, хто таку допомогу *отримував* або був *долучений* до її отримання і розподілу, або **66,4%** тих, хто *перебував* у *контактних корупційних ситуаціях*.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування з питань отримання гуманітарної допомоги або вирішення питань організації її надання населенню, військовим формуванням, організаціям?»

Рис. 2.2.32. Ініціатори корупційних ситуацій

У цій сфері також було застосовано *додатковий підхід* щодо дослідження корупції. Крім наявності корупційних практик, пов'язаних із безпосередньою «корупційною взаємодією» з публічними посадовцями, окремо було досліджено фіксацію респондентами випадків **нецільового використання гуманітарної допомоги** з боку представників органів державної влади чи місцевого самоврядування. Адже дії посадовців щодо привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном також є *корупційними правопорушеннями*, за які передбачено кримінальну відповідальність за ст. 191 Кримінального кодексу України.

Як вже було зазначено із сферою гуманітарної допомоги стикалися **16,7%** населення. У цих респондентів запитали, чи стикалися вони після 24.02.2022 з *випадками нецільового використання гуманітарної допомоги* (тобто не за призначенням або з метою отримання прибутку) з боку представників органів державної влади чи місцевого самоврядування¹?

У випадку ствердної відповіді на це питання, респондентам пропонувалося уточнити, з якими саме випадками нецільового використання гуманітарної допомоги вони стикалися.

Переважна частина опитаних не була свідком того, що гуманітарна допомога використовується неналежним чином: **88,5%** респондентів **не стикалися** з випадками нецільового використання.

З випадками *нецільового використання гуманітарної допомоги* представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування **стикалися 11,5%** опитаних (з тих, які контактували з посадовцями у цій сфері). Більше половини з них кажуть, що були *свідками передачі гуманітарної допомоги не тим особам або не тим організаціям*, як було заплановано раніше (про це кажуть **5,9%** респондентів).

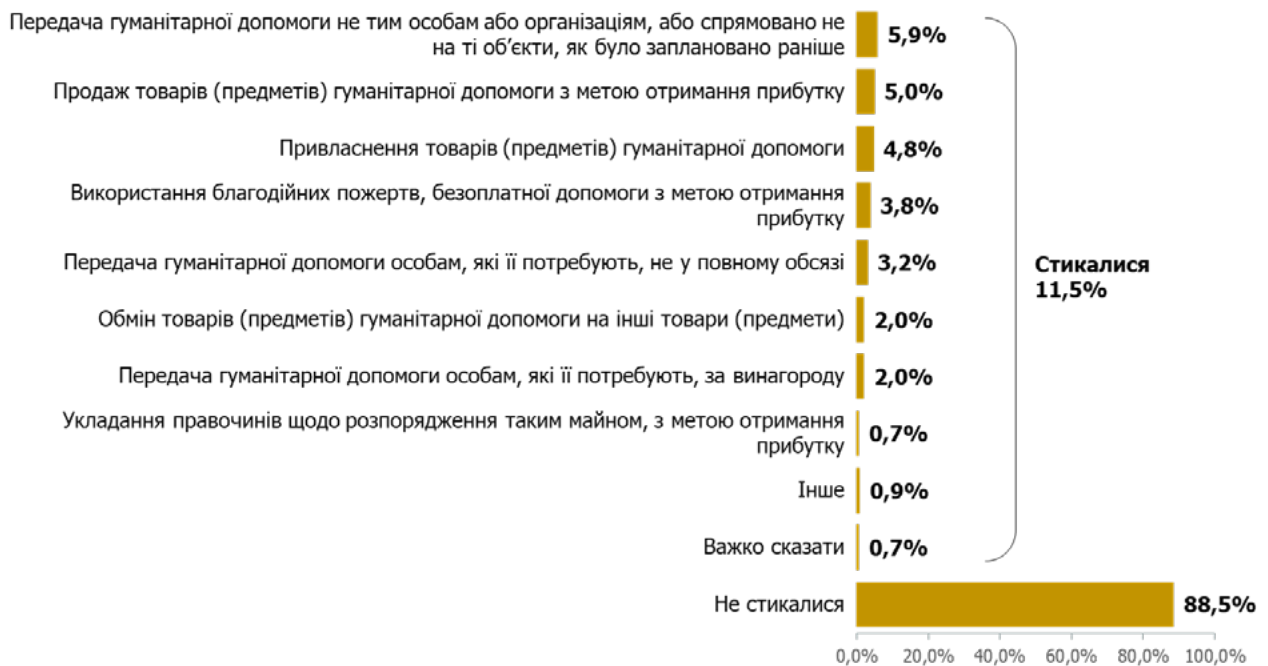
Друге місце серед порушень посіли випадки **продажу та привласнення товарів з гуманітарної допомоги** (азначили **5,0%** та **4,8%** опитаних відповідно).

¹ Додатково респондентам пояснювалося таке: у цьому дослідженні не розглядаються операції (заходи) з гуманітарною допомогою, що проводяться виключно самостійно представниками волонтерських та інших громадських організацій

Загалом, про ці три найбільш поширені порушення згадують приблизно троє із чотирьох з тих, хто стикався із порушеннями.

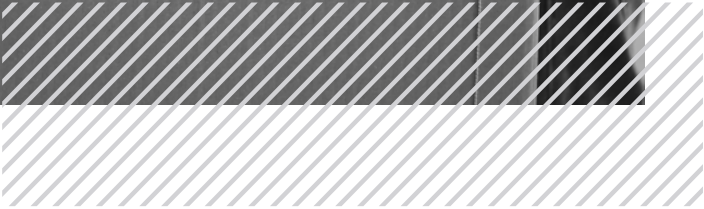
Варто зазначити, що окремі зафіксовані респондентами випадки нецільового використання гуманітарної допомоги могли включати й особисті корупційні практики внаслідок взаємодії респондентів із посадовцями (наприклад: передача допомоги не тим особам, організаціям або не у повному обсязі, за винагороду).

Рис. 2.2.33. Нецільове використання гуманітарної допомоги (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

¹ Питання 1: «Чи стикалися Ви після 24.02.2022 і дотепер з випадками нецільового використання гуманітарної допомоги (не за призначенням або з метою отримання прибутку) представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування?»

Питання 2: «З якими саме випадками нецільового використання гуманітарної допомоги з боку представників органів державної влади чи місцевого самоврядування Ви стикалися?»

Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування

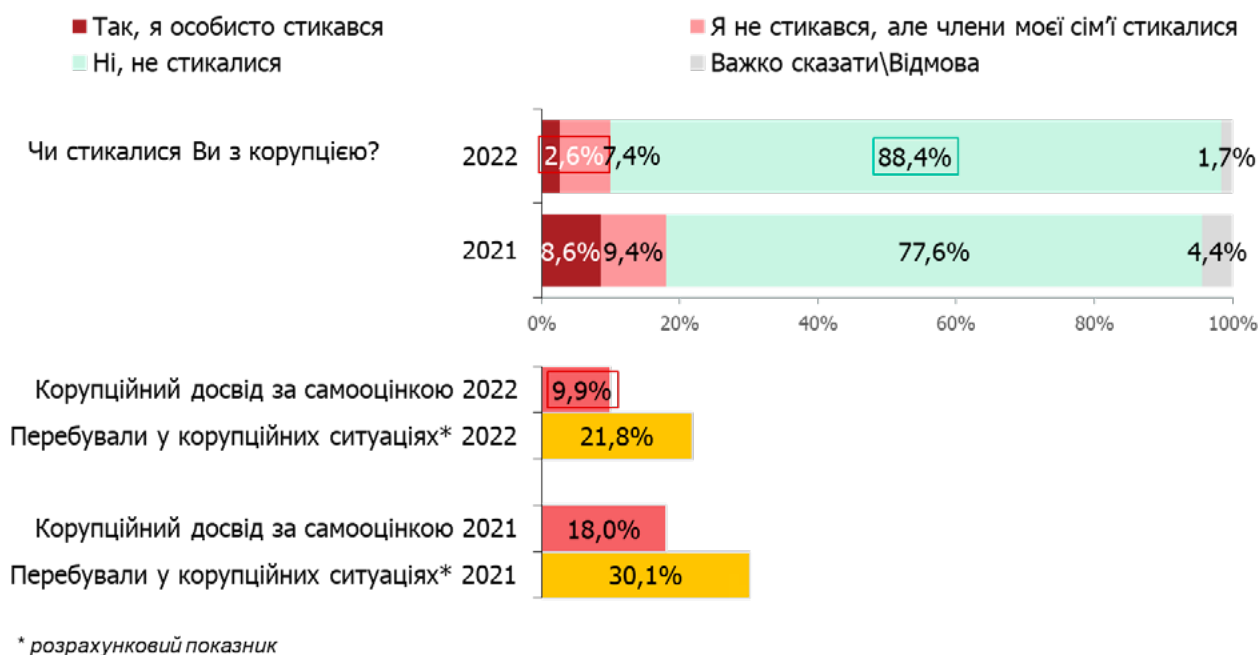

Громадяни отримують адміністративні послуги в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування в два з половиною рази рідше, ніж у ЦНАПах (див. наступний розділ), – лише **8,5%** респондентів мали досвід таких звернень. Утім, зафіксовано статистично значуще зростання частки респондентів, які зверталися по адміністративні послуги до органів виконавчої влади (зростання на 1,6 в.п. порівняно з 2021 роком).

Разом з тим **майже удвічі знизилась** частка респондентів, які повідомили, що стикалися з корупцією при отриманні таких послуг. Так, при відповіді на *пряме запитання*, чи *стикалися з корупцією* респонденти (або члени їхніх родин), ствердно відповіли **9,9%** респондентів, що значуще *нижче*, ніж показник 2021 року, який становив 18,0%. *Зниження* досягнуто головним чином завдяки зниженню поширеності *особистого досвіду*: якщо у 2021 році особисто з корупцією стикалися 8,6% опитаних, то в 2022 році цей показник становить лише **2,6%**, різниця є статистично значущою).

Про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, у 2022 році заявили **21,8%** респондентів (тут статистично значущої різниці, порівняно з 2021 роком, не спостерігається, але, враховуючи зниження показника корупційного досвіду за самооцінкою, можна казати про *тренд на зниження*).

Рис. 2.2.34. Корупційний досвід у сфері загалом
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за отриманням різних адміністративних послуг та документів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 5,1$ в.п.

Розрив між корупційним досвідом за самооцінкою та досвідом перебування у корупційних ситуаціях у 2022 році залишився на рівні минулого року і становить майже 12 в.п. Це означає, що 12% респондентів не усвідомлюють свій досвід спілкування з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування як корупційний. Це найвищий показник «неусвідомленого досвіду» з-посеред усіх сфер, які досліджувалися уже другий рік поспіль.

Щодо окремих корупційних ситуацій, то найчастіше громадяни повідомляють про корупцію при отриманні довідок або документів (корупційна пропозиція стосується **пришвидження черги**) та **оформленні житлових субсидій** (15,1% та 12,0% відповідно). Найрідше корупційні ситуації виникають при оформленні документів щодо підприємницької діяльності (5,8%). Щодо більшості корупційних ситуацій зафіксовано тренд до зниження частоти, проте через малу кількість відповідей статистично значущі відмінності зафіксувати не вдалося.

Рис. 2.2.35. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

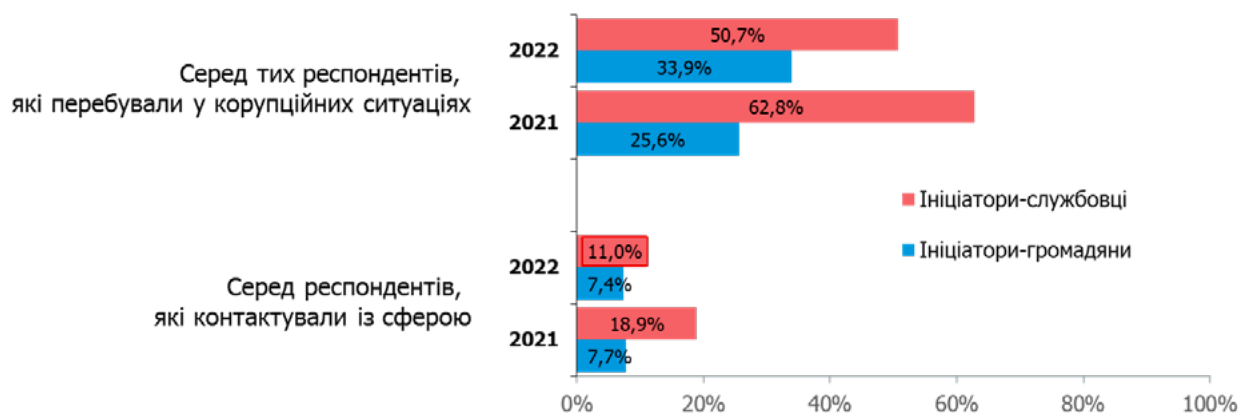
Також через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (громадяни чи службовці органів виконавчої влади та місцевого самоврядування), провести не вдалося. Загалом **7,4% українців**, які отримували адміністративні послуги в органах

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування?»

виконавчої влади та місцевого самоврядування, виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій (це майже кожен третій з тих, хто перебував у *корупційних контактних ситуаціях*, **33,9%**). Можна говорити про стабільну частку громадян – ініціаторів корупції (ураховуючи незмінність цього показника за два роки при зменшенні частки респондентів, які перебували в корупційних ситуаціях на 8,3 в.п.).

Респонденти зауважують, що **посадовці** виступають **ініціаторами** корупційних ситуацій частіше: про це кажуть **11,0%** респондентів, які *контактували* з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування (або **50,8%** з тих, хто перебував у корупційних контактних ситуаціях). Можна казати про *певні тенденції до зменшення корупційної ініціативи з боку службовців* (показники минулого року становили 18,9% та 62,8% відповідно, але статистично значущої динаміки показників нема).

Рис. 2.2.36. Ініціатори корупційних ситуацій

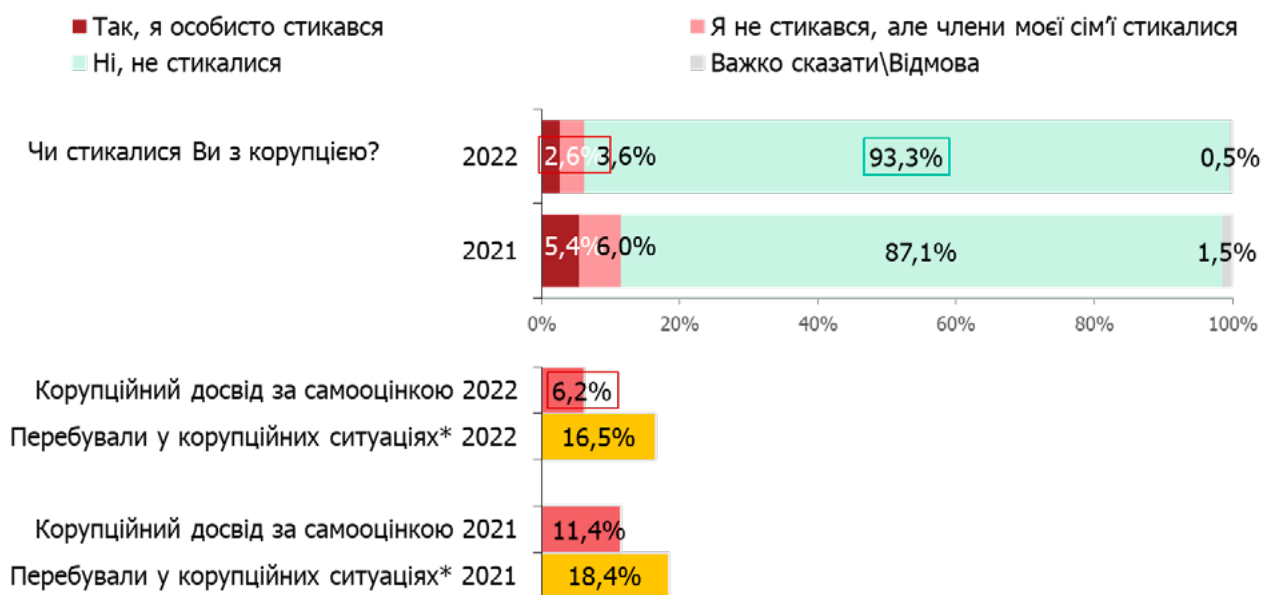
Діяльність центрів надання адміністративних послуг

Діяльність центрів надання адміністративних послуг є найбільш поширеною сферою після медицини: **22,8%** респондентів (у 2021 році – 20,4%) звертались до ЦНАПу (особисто або зверталися члени родини).

У ЦНАПах **рівень корупції найнижчий** серед усіх сфер, які було проаналізовано у дослідженні. При відповіді на *пряме запитання* про досвід корупції повідомили лише **6,2%**, що на 5,2 в.п. *нижче*, ніж минулого року (динаміка є статистично значущою).

Про перебування в конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, зазначили **16,5%** респондентів (минулого року – 18,4%). Таким чином, близько 10% респондентів не усвідомлювали свій досвід як корупційний.

Рис. 2.2.37. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто звертався до цієї сфери)¹

* розрахунковий показник

Найбільш поширеними корупційні практики є у ситуаціях **оформлення житлових субсидій** – частка респондентів, які мали такий досвід, зросла із 6,9% до 9,4% (проте динаміка не є статистично значущою).

2-ге і 3-тє місця за корупційною навантаженістю посіли послуги з **реєстрації місця проживання** та **оформлення закордонного паспорта** – про корупційну взаємодію у цих ситуаціях зазначили **7,4%** та **6,9%** відповідно.

А поширеність корупції при **оформленні прав власності на землю** *знизилась більше ніж удвічі* із 7,3% до **3,5%** (і ця динаміка є статистично значущою). Про досвід перебування у решті контактних корупційних ситуацій зазначили від 4,5% до 5,1% опитаних.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує ±3,0 в.п.

Рис. 2.2.38. **Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні** (% тих, хто звертався до цієї сфери)¹
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

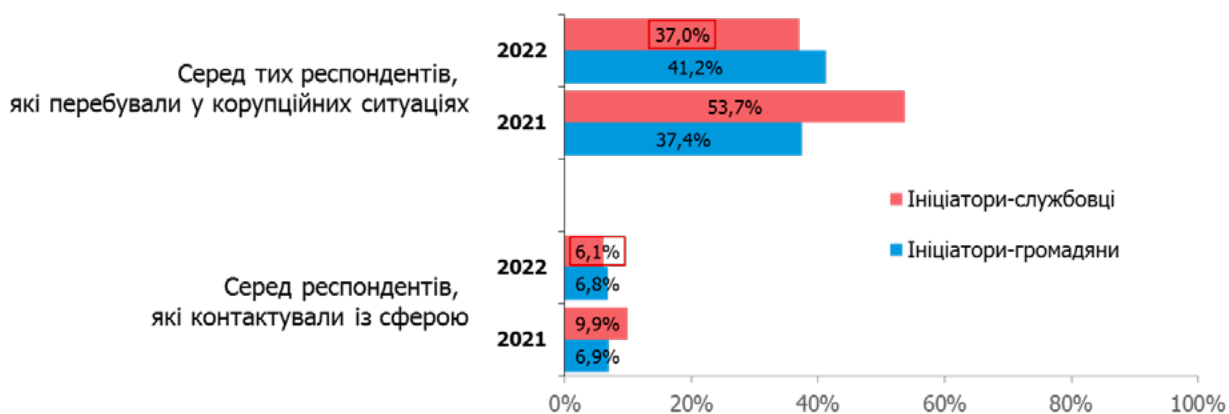

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи співробітники ЦНАПів), провести не вдалося. Загалом **6,8% відвідувачів** ЦНАПів виступали у ролі **ініціаторів** корупційних ситуацій, що не відрізняється від показника 2021 року (6,9%) Серед тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, частка становить **41,2%**.

Працівники ЦНАПів стали **ініціювати** корупційні ситуації **рідше**. Про те, що ініціаторами корупційних ситуацій виступали службовці, повідомляють **6,1%** тих, хто відвідував ЦНАПи – цей показник нижче за минулорічний на 3,8 в.п. Серед тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, показник становить **37,0%** (у 2021 році – 53,7%). Це одна з небагатьох сфер, де громадяни проявляють корупційну ініціативу частіше за службовців.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)?»

Рис. 2.2.39. Ініціатори корупційних ситуацій

Таблиця 2.2.1. Узагальнена таблиця щодо дослідження корупційного досвіду населення в сферах

Сфера	Рік	Корупційний досвід за самооцінкою*	Перебували в корупційних ситуаціях*				% респондентів, які стикалися зі сферою
			% респондентів, які виступали ініціаторами корупційних відносин	% респондентів, для яких корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	% респондентів, які виступали ініціаторами корупційних відносин	% респондентів, для яких корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	
Діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура)	2022	↓32,7% ±6,9	↓6,3% ±3,6	↓24,6% ±6,3	↑6,8% ±1,0		
	2021	50,1%	17,4%	35,7%	3,1%		
	2022	28,7% ±5,1	↑43,6% ±5,6	27,6% ±5,0	↓11,7% ±1,2		
	2021	28,8%	34,2%	23,5%	13,5%		
Діяльність сервісних центрів МВС	2022	↓26,7% ±6,1	18,0% ±5,3	20,5% ±5,6	7,8% ±1,0		
	2021	37,8%	11,7%	25,1%	6,3%		
	2022	↓25,7% ±4,9	↓32,9% ±5,2	↓26,2% ±4,9	11,9% ±1,2		
	2021	38,4%	45,3%	33,5%	11,6%		
Послуги закладів вищої освіти	2022	↓24,9% ±2,3	↓11,4% ±1,7	↓23,0% ±2,3	↓51,0% ±1,9		
	2021	39,4%	44,5%	31,4%	55,7%		
	2022	↓23,9% ±8,8	↓35,8% ±9,8	↓27,0% ±9,1	3,5% ±0,7		
	2021	45,3%	52,5%	40,3%	4,4%		
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	2022	↓15,5% ±4,8	22,9% ±5,6	15,3% ±4,8	↓8,3% ±1,1		
	2021	33,3%	30,6%	19,8%	11,3%		
	2022	↓13,0% ±2,8	↓19,8% ±3,3	↓8,4% ±2,3	21,4% ±1,6		
	2021	33,5%	25,2%	13,8%	23,0%		
Гуманітарна допомога	2022	11,7% ±3,0	13,4% ±3,2	8,9% ±2,7	16,7% ±1,4		
	2021	НД	НД	НД	НД		
	2022	↓9,9% ±3,9	18,0% ±5,1	↓11,0% ±4,1	↑8,5% ±1,1		
	2021	18,0%	30,1%	18,9%	6,9%		
Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	2022	↓6,2% ±1,9	16,5% ±3,0	↓6,1% ±1,9	↑22,8% ±1,6		
	2021	11,4%	18,4%	9,9%	20,4%		

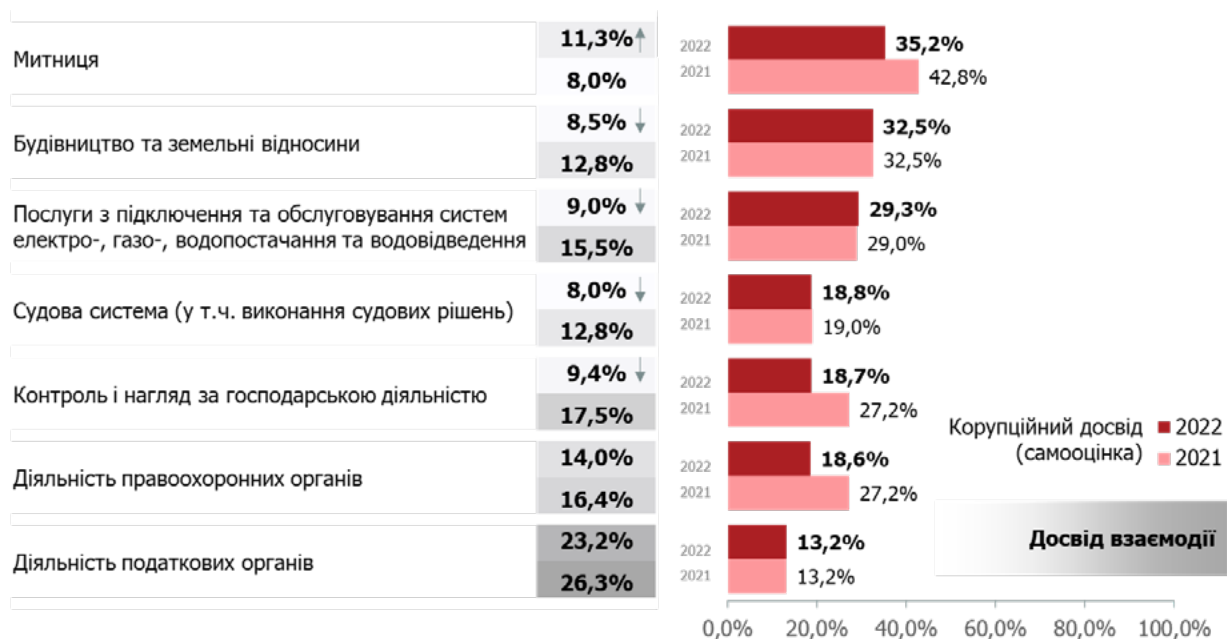
* % розраховано від кількості тих респондентів, які стикалися зі сферою

2.3. Оцінка корупційного досвіду бізнесу за сферами

На рисунку 2.3.1 наведено узагальнені дані щодо корупційного досвіду бізнесу за сферами, кожна з яких буде докладно проаналізовано у цьому розділі. Сфери відсортовано за часткою респондентів, які мали корупційний досвід у кожній із них (особисто або знають про такий досвід від співробітників).

У 2022 році статистично значуще **знизилася частота контактів** підприємців **із більшістю сфер**, які досліджуються. Так, менше представників бізнесу зверталися за послугами у сфері будівництва та земельних відносин (зниження з 12,8% до 8,5%), за послугами з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (зниження з 15,5% до 9,0%), контактували з представниками судових органів або органів виконання судових рішень (зниження з 12,8% до 8,0%) та зустрічалися з представниками контролюючих органів (зниження з 17,5% до 9,4%).

Рис. 2.3.1. Досвід взаємодії зі сферами та корупційний досвід¹

Натомість *почастішали* контакти з **митницею**, частка респондентів, які отримали такий досвід зросла з 8,0% до **11,3%**. Частка підприємців, які контактували з правоохоронними та податковими органами, значуще не змінилася (у 2022 році вона становила 14,0% та 23,2% відповідно).

¹ Питання по кожній сфері:

(1) «Чи доводилося Вам (як керівнику/ представнику підприємства)/ Вашому підприємству протягом останніх 12 місяців звертатись до ... за послугами ...?» («...зустрічатись (контактувати) з представниками ... органів ... з питань діяльності Вашого підприємства?»);

(2) «Чи стикалися Ви (як керівник/ представник підприємства) з корупцією при зверненні до ... за послугами з (у) ... протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабара, використовували зв'язки тощо?» («... при зустрічі (контакті) з представниками ... органів»).

Оцінка частки представників бізнесу, які мали корупційний досвід, здійснювалася за такою самою методологією, як в опитуванні населення¹.

Діяльність податкових органів залишається сферою з **найнижчим зафіксованим рівнем корупції**: як і минулого року, лише 13,2% з тих, хто контактували із податковою, заявили про виникнення корупційної ситуації у цій сфері. Одночасно податкові органи залишаються сферою, з якою підприємці контактують найчастіше.

Внаслідок зниження частоти контактів з іншими сферами, на друге місце за частотою контактів вийшли **правоохоронці**. *Рівень корупції* у цій сфері має *тренд до зменшення* (про корупційний досвід заявили **18,6%** опитаних порівняно з 27,2% у 2021 році. Утім, через відносно малу базу статистичної значущості в цій динаміці не зафіксовано).

«**Лідером**» за *поширеністю корупції* залишається **митниця**, ба більше, митниця є єдиною сферою, контакти з якою бізнес інтенсифікував. Також серед «лідерів» залишаються установи й організації, які надають **послуги у сфері будівництва та земельних відносин та сфера підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення**. Про досвід корупції у цих трьох сферах повідомили **35,2%, 32,5% та 29,3%** респондентів відповідно. Порівняно з минулим роком значущої динаміки рівня корупції у цих сферах не зафіксовано.

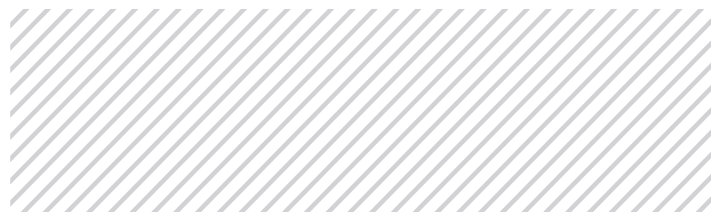
Надалі ми розглянемо кожну сферу та особливості корупційних ситуацій у ній детальніше.

¹ Максимальна похибка оцінки корупційного досвіду залежить від величини вибірки опитаних респондентів, які взаємодіяли (контактували) з відповідною сферою, та від показника корупційного досвіду і варіює від $\pm 4,0$ до $\pm 9,1$ в.п.

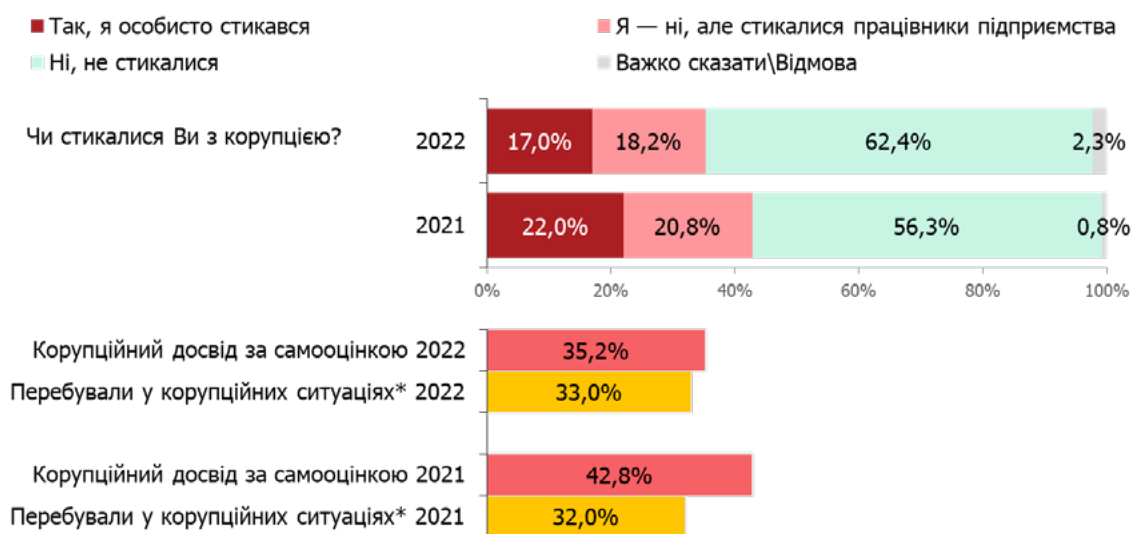
МИТНИЦЯ

Контакти із представниками митних органів мали **11,3%** українських підприємств. Це статистично значуще *більше*, ніж у 2021 році, коли з митниками контактували лише 8,0% опитаних.

Як і минулого року, митниця посідає 1-ше місце за поширеністю корупції. Про корупційний досвід (при відповіді на *пряме запитання*) зазначають **35,2%** (порівняно з 42,8% у 2021 році, проте зниження показника не є статистично значущим). Про перебування в конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, зазначили **33,0%** респондентів (32% у 2021 році).

Рис. 2.3.2. Корупційний досвід у сфері загалом
(% тих, хто взаємодівав із сферою)¹

* розрахунковий показник

Серед ситуацій, в яких може проявлятися корупційна складова, як і у 2021 році, **1-ше місце** з великим відривом посідають **послуги із швидкого проходження митних формальностей** – про досвід перебування у такій ситуації зазначили **27,4%** респондентів, які взаємодіяли з митними органами, що кратно більше усіх інших ситуацій. Цей показник *знизився* на 5,2 в.п. порівняно із замірами 2021 року, проте зниження не є статистично значущим.

Решту ситуацій відзначили від 4,7% до 7,8% респондентів.

По всіх ситуаціях зафіксовано *тренд до зниження*, проте статистично значуща динаміка спостерігається лише щодо ситуації «**непомічання**» **незадекларованих товарів під час митного огляду**. Про корупційний досвід у такій ситуації повідомили лише **4,8%** респондентів, порівняно з 11,9% у 2021 році.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник/представник підприємства)/ Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками митних органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 8,0$ в.п.

Рис. 2.3.3. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹
 Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

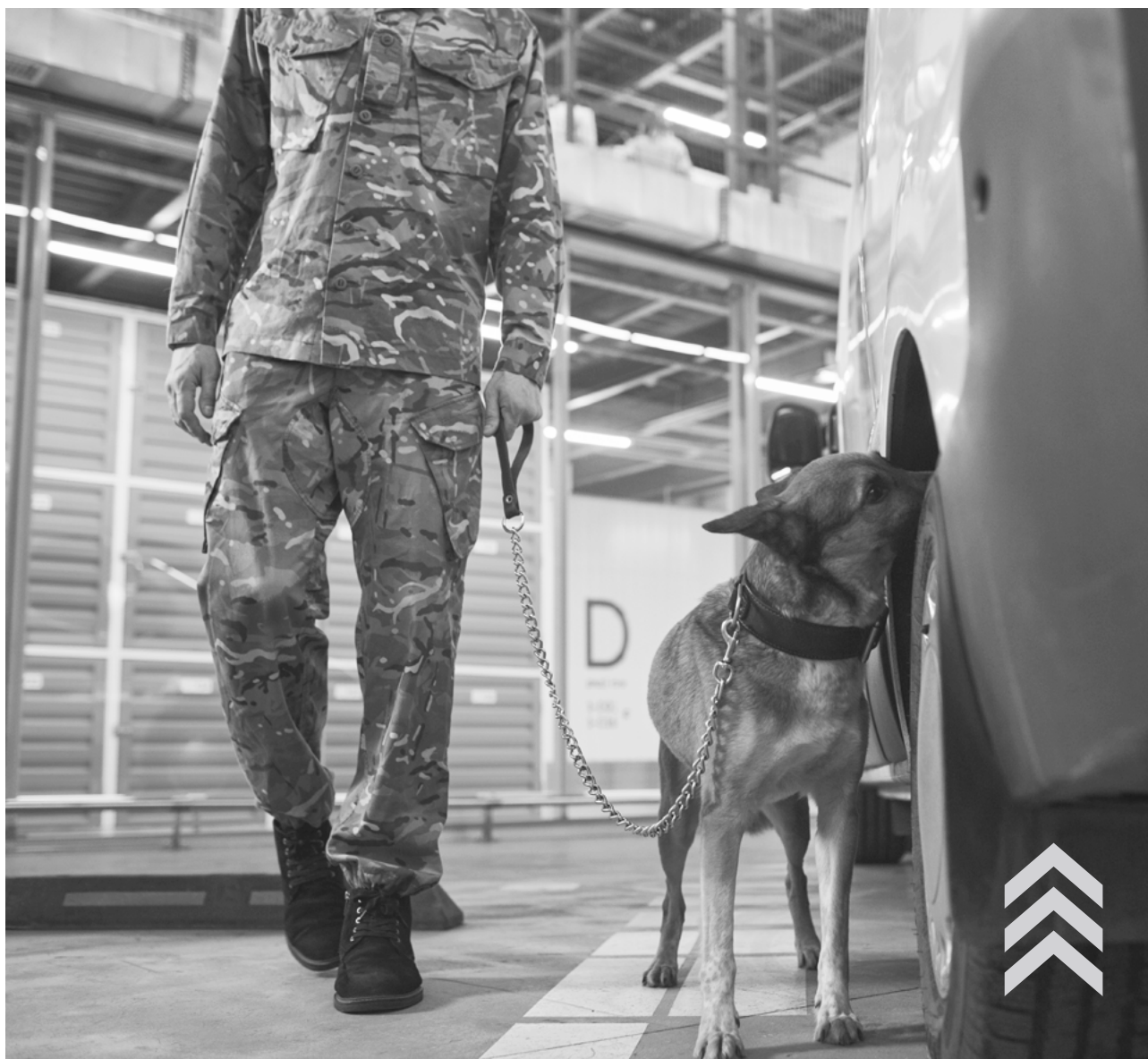
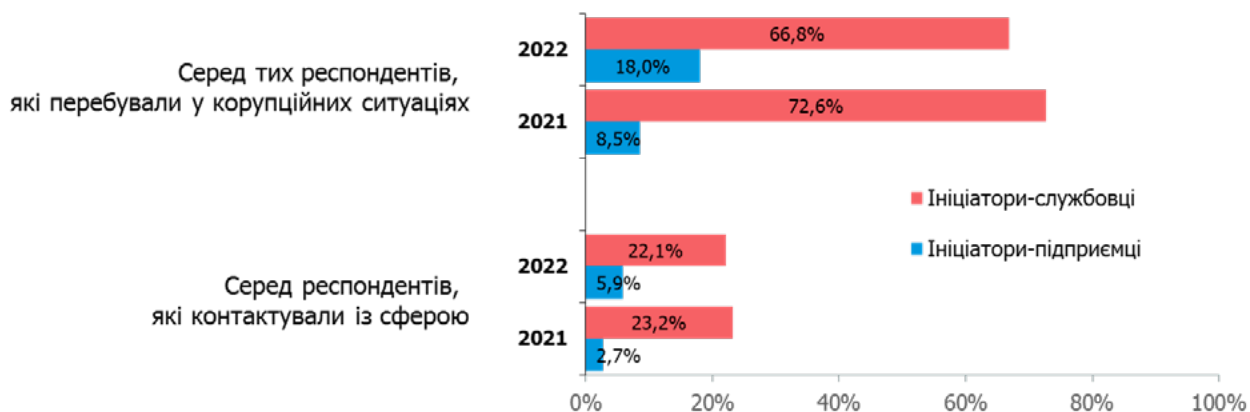

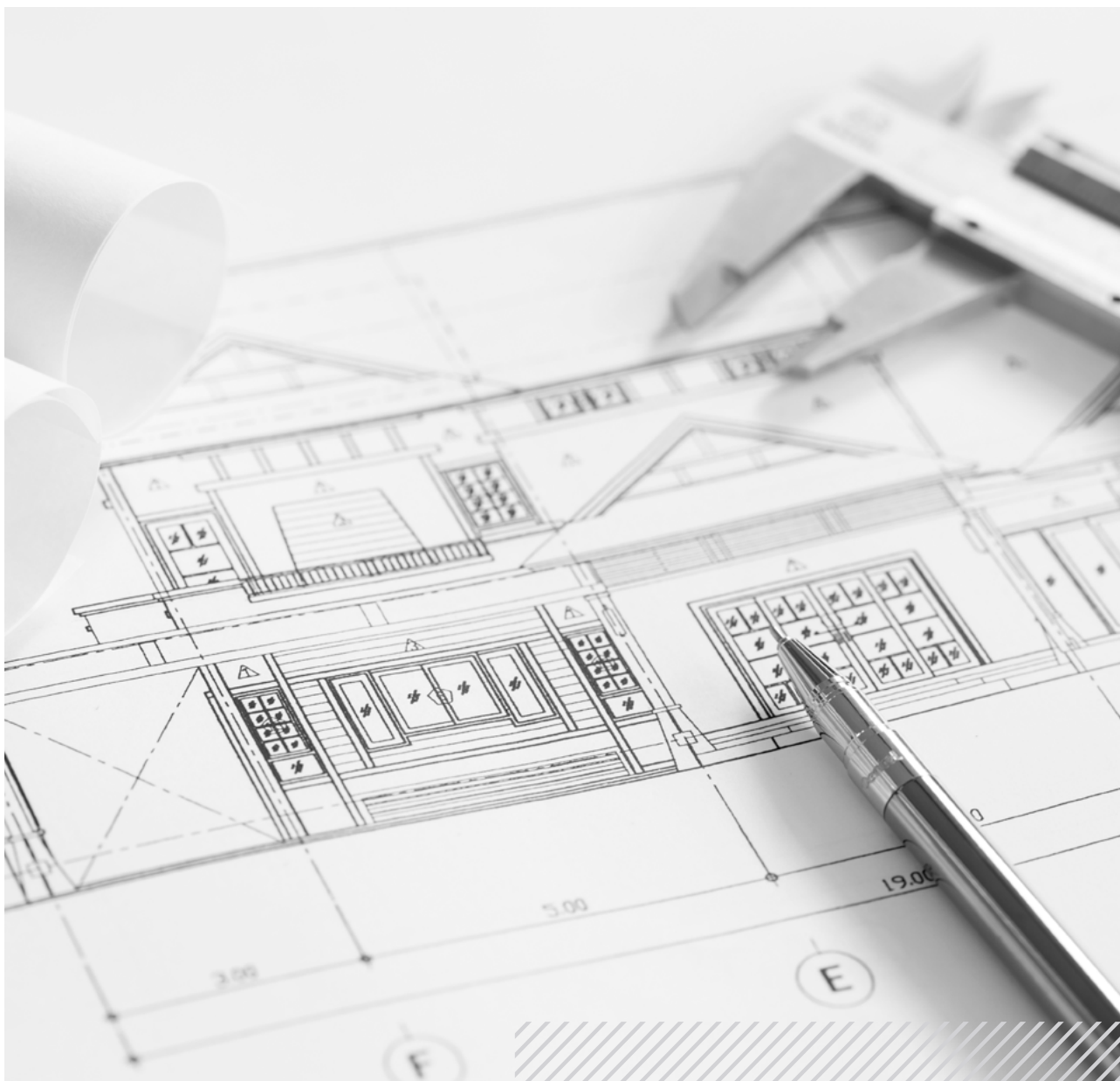
Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи представники митних органів), провести не вдалося. Загалом **5,9% підприємців виступили ініціаторами** корупційних відносин хоча б в одній ситуації у цій сфері. Серед тих респондентів, які перебували у корупційних ситуаціях, частка ініціаторів становить **18%**. Зауважимо, що *спостерігається тренд до зростання* активності підприємців щодо *ініціювання корупційних ситуацій*. Хоча статистичної значимості змін не зафіксовано, у цілому (з урахуванням зменшення показника корупційного досвіду за самооцінкою) можна говорити про наявність окремої частки представників бізнесу, які звикли «вирішувати питання» з митними органами через ініціювання корупційних практик.

22,1% респондентів, які *стикались* з митною сферою, повідомили, що **працівники митниці ініціювали** корупційні ситуації. Це один з найвищих показників серед інших сфер. Серед тих, хто *перебував* у *корупційних ситуаціях*, про ініціативу зі сторони службовців повідомили **66,8%** (це також один із найвищих показників порівняно з іншими ситуаціями).

¹ Питання: «Чи виникали у Вас/ працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками митних органів?»

Рис. 2.3.4. Ініціатори корупційних ситуацій

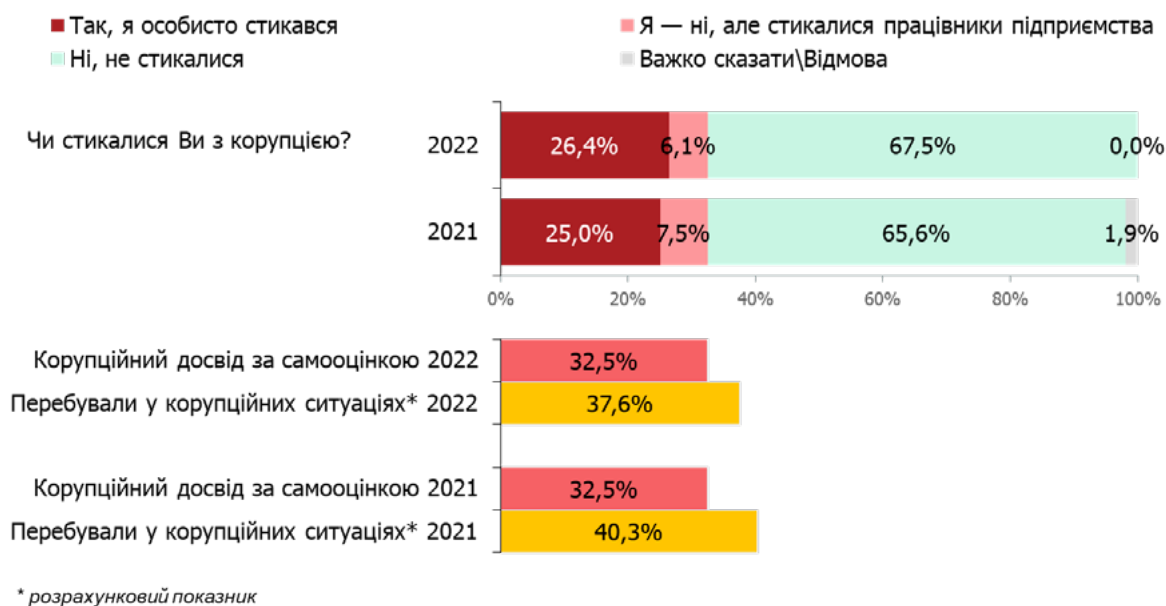

Будівництво та земельні відносини

У сфері будівництва та земельних відносин **рівень корупції** при зверненнях бізнесу (наприклад, з питань приватизації, володіння приміщеннями або земельними ділянками) **залишається стабільно високим**. Загалом із цією сферою *стикалися* **8,5%** підприємств (у 2021 році – 12,8%). При відповіді на пряме запитання **32,5%** респондентів повідомили, що *стикалися з корупцією* у цій сфері (що дорівнює показнику 2021 року з точністю до десятих).

Рис. 2.3.5. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

Про перебування в конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, повідомили **37,6%** респондентів (проти 40,3% у 2021 році, значущої динаміки немає).

У сфері будівництва та земельних відносин зафіксовано тенденцію до зниження частки респондентів, які *стикались з більшістю із ситуацій*, утім статистично значущої динаміки немає. Найбільш частою ситуацією з ознаками корупції є **надання службовцю неправомірної вигоди за необ'єктивну (занижену) оцінку вартості земельної ділянки**. Про досвід перебування у такій ситуації повідомили **13,3%** опитаних представників бізнесу (у 2021 році – 11,2%).

Друге місце розділили три ситуації із показниками **12,4%**, **12,0%** та **11,7%** відповідно. Це **отримання дозволу на будівництво/реконструкцію**, ситуації, які виникають при **введенні об'єктів нерухомості в експлуатацію** та при вирішенні питань щодо **передачі земельних ділянок в користування або у власність**.

Про досвід перебування у решті ситуацій повідомили від 3% до 10,7% респондентів.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник/представник підприємства) з корупцією при зверненні за послугами у сфері будівництва та земельних відносин протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 9,4$ в.п.

Рис. 2.3.6. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹
 Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

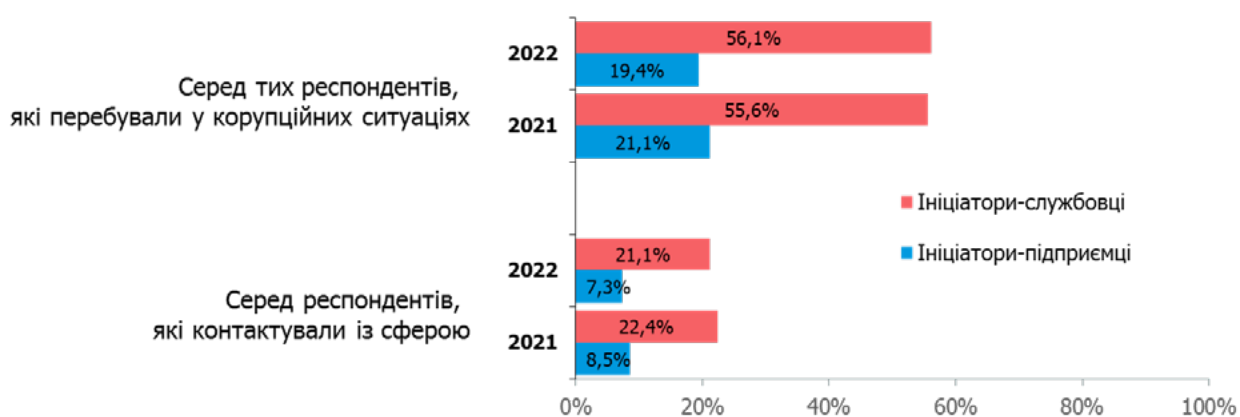
Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи співробітники органів влади, установ та організацій, що надають послуги у сфері будівництва та земельних відносин), провести не вдалося.

Загалом **7,3% підприємців** виступили ініціаторами корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері. Як і минулого року, показник корупційної «ініціативності бізнесу» у сфері будівництва та земельних відносин залишається найвищим серед решти сфер (серед тих, хто перебував у контактних ситуаціях, що містять ознаки корупції, частка «ініціативних» респондентів становить **19,4%**).

Однак **службовці** однаково виступають ініціаторами корупційних ситуацій частіше. **21,1%** респондентів, які стикались зі сферою будівництва та земельних відносин, повідомили, що саме представники органів влади, установ та організацій вимагали від них гроші або послуги за вирішення питання. Це залишається одним із найвищих показників серед інших сфер. Серед респондентів, які перебували у корупційних ситуаціях, про ініціативу з боку службовців зазначили **56,1%** опитаних.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас/ працівників підприємства (як його представників) такі ситуації під час звернення за послугами у сфері будівництва та земельних відносин?»

Рис. 2.3.7. Ініціатори корупційних ситуацій

Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення

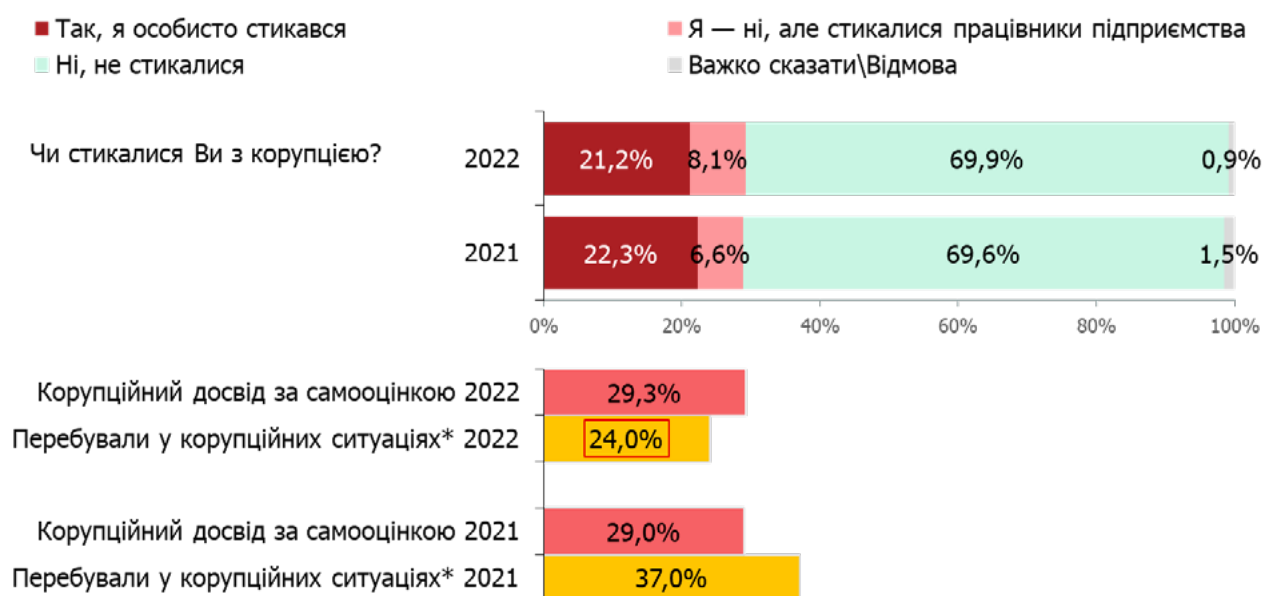

У 2022 році за послугами з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення українські підприємства *звертались рідше*, ніж у 2021 році. Частка респондентів, які скористалися послугами фахівців цієї сфери, становила **9,0%** (проти 15,5% у 2021 році, що є статистично значущим зниженням).

На пряме запитання, чи *стикалися з корупцією* керівники або представники підприємства, ствердно відповіли **29,3%** респондентів. Цей показник практично не змінився порівняно з 2021 роком (29,0%).

Проте **показник досвіду перебування в конкретних ситуаціях**, що містили ознаки корупції, значуще **знизився** на 13 в.п. – з 37,0% до **24,0%**.

Рис. 2.3.8. Корупційний досвід у сфері загалом
(% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Ситуації, які мали ознаки корупції, були *найбільш поширеними* у послугах, пов'язаних з **погодженням документації і підключенням до електромережі**. З корупцією при підключенні нежитлових приміщень стикались **14,5%** респондентів (на 5,2 в.п. менше, ніж у 2021 році, проте динаміка не є статистично значущою). Це «лідер» рейтингу корупційних ситуацій.

Друге місце поділили такі ситуації, як **підготовка документації із газопостачання та процедури стосовно приєднання багатоквартирних житлових будинків до електромережі** (11,5% та 10,9% відповідно, статистично значущої динаміки нема).

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник/ представник підприємства) з корупцією при зверненні до підприємств за послугами з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»
Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує ±8,0 в.п.

Щодо водопостачання – найчастіше респонденти перебували у корупційних ситуаціях у зв'язку з **встановленням, опломбуванням та реєстрацією лічильників – 7,7%**. Показник не змінився порівняно з 2021 роком.

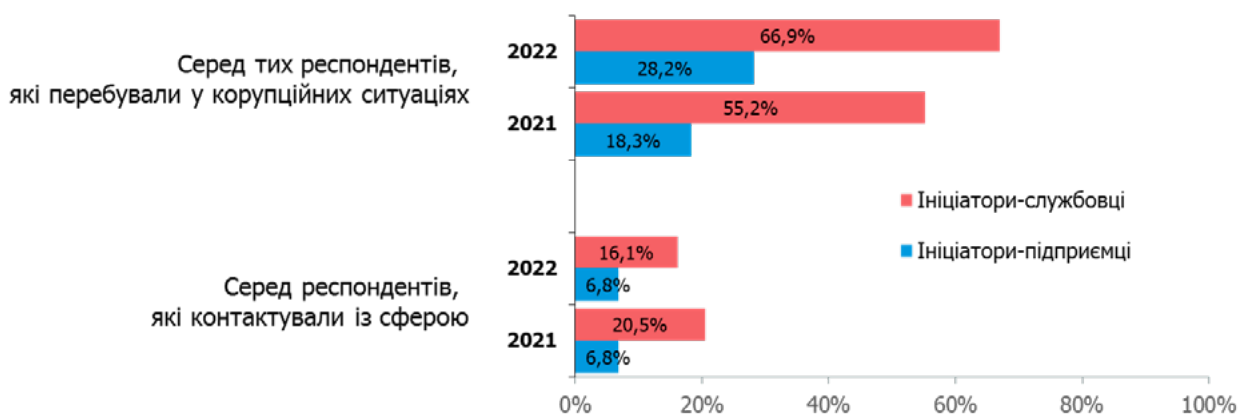
Рис. 2.3.9. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи співробітники компаній-постачальників), провести не вдалося.

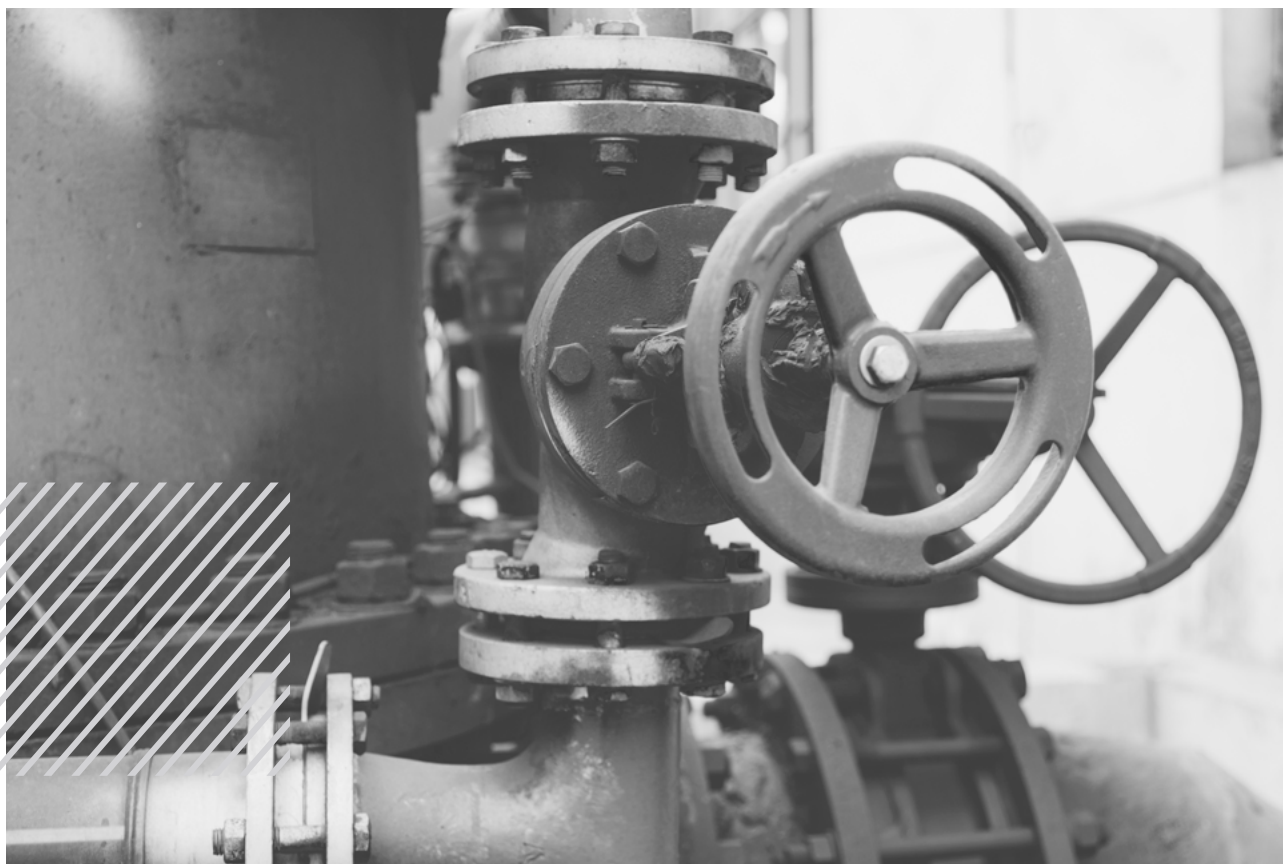
¹ Питання: «Чи виникали у Вас/ працівників підприємства (як його представників) такі ситуації під час звернення до таких підприємств?»

Рис. 2.3.10. Ініціатори корупційних ситуацій

Частка **підприємців**, які виступили **ініціаторами** корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері, не змінилась, порівняно з 2021 роком, і становить **6,8%**. Це один із найвищих показників. Серед тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, частка «ініціаторів» збільшилась на 9,9 в.п. – з 18,3% до **28,2%** (проте статистичної значущості не зафіксовано).

Про те, що **ініціаторами** корупційних відносин виступають **представники компаній-постачальників**, повідомили **16,1%** респондентів (**66,9%** з тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях).

Судова система

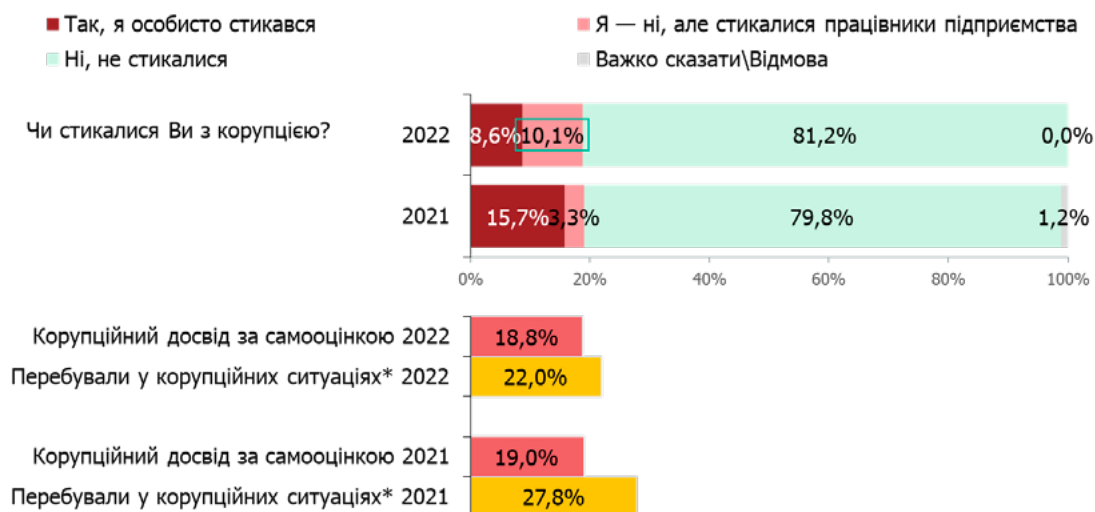
(у т.ч. виконання судових рішень)

Із судовою системою (тобто з представниками судових органів або органів виконання судових рішень) стикалися **8,0%** підприємців, це значуще *менше*, ніж у 2021 році (12,8%).

При відповіді на *пряме запитання*, чи стикалися вони з корупцією, ствердно відповіли **18,8%** підприємців. Цей показник не змінився порівняно з минулорічними даними (19,0%).

А показник *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, *знизився* на 5,8 в.п., з 27,8% до **22,0%** респондентів (утім, динаміка не є статистично значущою). Розбіжність між самооцінкою корупційного досвіду та повідомленнями про перебування у конкретних ситуаціях, що містять ознаки корупції, у 2022 році є меншою, ніж у 2021 році.

Рис. 2.3.11. Корупційний досвід у сфері загалом
(% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Серед ситуацій, в яких відбувався контакт підприємства із судовою системою, «лідером» за корупційною навантаженістю залишається **судовий розгляд господарських справ**, стороною в яких є підприємство: **17,1%** респондентів з тих, хто стикався із судовою системою, заявили про наявність ознак корупції саме у такій ситуації (у 2021 році – 16,2%).

Друге місце зайняли послуги, пов'язані із **судовим розглядом справ щодо визнання протиправними актів чи дій органів влади**. Частка респондентів, які заявили про наявність ознак корупції у таких випадках, *зросла* на 5,8 в.п., порівняно з 2021 роком, і становить до **14,1%** (проте зростання не є статистично значущим).

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник/представник підприємства)/ Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками судових органів або органів виконання судових рішень протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 8,3$ в.п.

З пропозицією чи вимаганням хабарів за **послуги з виконання судового рішення на користь підприємства** стикались **9,1%** опитаних (у 2021 році – 9,4%). Натомість корупційні ситуації, пов'язані з **невиконанням судових рішень, стали менш поширеними**. Про наявність такого досвіду заявили лише **4,2%** опитаних представників підприємств, у той час як минулого року ця частка становила 9,4% (проте зниження не є статистично значущим).

Решту ситуацій відзначили від 3,6% до 6,3% респондентів.

Рис. 2.3.12. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

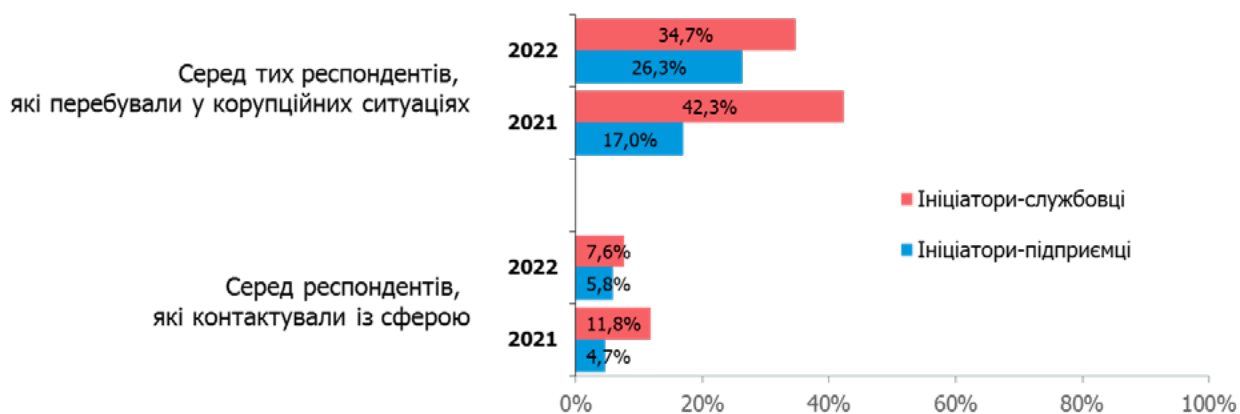
Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був *ініціатором* (відвідувачі чи представники судової системи), провести не вдалося.

Загалом **5,8% підприємців** виступили **ініціаторами** корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері (4,7% у 2021 році). Серед тих, хто перебував у *контактних корупційних ситуаціях*, ініціаторами виступили **26,3%** (цей показник більше, ніж у 2021 році, утім, статистичної значущості не зафіксовано).

У 2022 році *різниця в ініціативі* щодо створення корупційних ситуацій між підприємцями та службовцями *децю скоротилась*. Про ініціативу зі сторони **працівників судових органів** цього року повідомили лише **7,6%** респондентів, які контактували із судовою сферою, або **34,7%**, серед тих, хто перебував у *корупційних ситуаціях*.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас/ працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками судових органів або органів виконання судових рішень?»

Рис. 2.3.13. Ініціатори корупційних ситуацій

Контроль і нагляд за господарською діяльністю

Частка підприємств, які мали досвід спілкування з представниками контролюючих органів (Екоінспекція, Держпродспоживслужба, пожежний нагляд, архітектурно-будівельний контроль тощо) значуще знизилась із 17,5% у 2021 році до **9,4%** у 2022 році.

Частка респондентів, які при відповіді на пряме запитання, чи стикалися вони з корупцією, відповіли ствердно, також знизилась із 27,2% у 2021 році до **18,7%** у 2022 році. При цьому частка тих, хто стикався із корупцією особисто, знизилася майже вдвічі – з 19,6% до **9,6%** (це зниження є статистично значущим).

При аналізі корупційних епізодів частка респондентів, які повідомили, що перебували в конкретних контактних ситуаціях (з представниками окремих контролюючих органів), що містили ознаки корупції, становить **24,8%** респондентів, що на 6 в.п. менше, ніж у 2021 році (30,8%).

Рис. 2.3.14. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Серед контролюючих органів за поширеністю корупційних ситуацій у 2022 році «лідером» стала **Державна податкова служба України**, про випадки корупції при взаємодії з податківцями повідомили **10,1%** опитаних. Друге місце розділяють **Державна інспекція архітектури та містобудування України (ДІАМ) (8,5%)** та **Державна служба України з надзвичайних ситуацій (7,7%)**. При цьому частка респондентів, які повідомили про неофіційні платежі чи послуги при контактах з «пожежниками» знизилась на 6,2 в.п., хоча зниження і не є статистично значущим.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник/ представник підприємства)/ Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками контролюючих органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 8,0$ в.п.

Решту контролюючих органів у контексті наявності ситуацій з ознаками корупції згадали від 0,3% до 4,8% опитаних представників бізнесу.

Рис. 2.3.15. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

Робили неофіційні платежі (грошові кошти або подарунки) або надавали послуги представникам...

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи представники контролюючих органів), провести не вдалося.

Частка підприємців, які виступили ініціаторами корупційних відносин бодай в одній ситуації у цій сфері, порівняно з 2021 роком, не змінилась і становила 3,6% – це залишається одним із найнижчих показників серед інших сфер.

3-поміж тих, хто перебував у конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, ця частка дещо збільшилась – з 11,6% до 14,3% (проте статистичної значущості динаміки показника не зафіксовано).

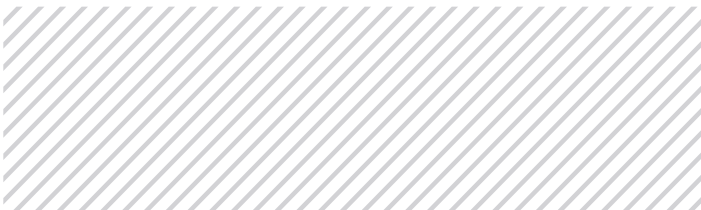
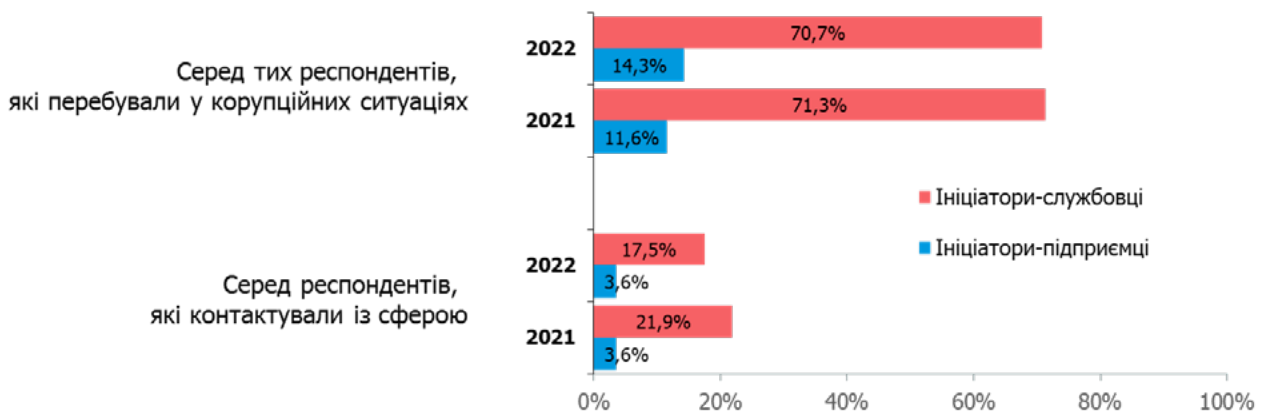
Представники контролюючих організацій виступали ініціаторами створення корупційних ситуацій значно частіше, про це повідомляють 17,5% респондентів, які контактували із цією сферою (у 2021 році – 21,9%), і 70,7% серед респондентів, які перебували у хоча б одній корупційній ситуації. Це є найбільшим показником серед інших сфер.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас/ працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками контролюючих органів?»

* До 15.09.2021 функції з питань державного архітектурно-будівельного контролю реалізовувала ДАБІ, в подальшому ці функції були передані ДІАМ. З огляду на те, що в дослідженні 2021 року здійснювалась оцінка наявності корупційних ситуацій при контактах респондентів з представниками контролюючих органів протягом останніх 12 місяців (на момент опитування, яке проводилося у листопаді - грудні 2021 року), то зазначений на діаграмі показник 2021 року переважно стосується діяльності ДАБІ.

Рис. 2.3.16. Ініціатори корупційних ситуацій

Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування

З представниками правоохоронних органів (Національна поліція, Бюро економічної безпеки України, СБУ, Державна прикордонна служба, прокуратура) з питань діяльності їхніх підприємств взаємодіяли **14,0%** опитаних представників бізнесу (це на 2,4 в.п. менше, ніж у 2021 році, проте динаміка не є значущою).

Частка представників підприємств, які при відповіді на *пряме запитання*, чи *стикалися* вони з корупцією, відповіли ствердно, *знизилась* на 8,6 в.п. – з 27,2% до **18,6%** респондентів. При цьому частка тих, хто *стикався із корупцією особисто*, *знизилася майже вдвічі* – з 20,7% до **10,8%** (це зниження є статистично значущим).

Частка тих, хто повідомили, що перебували в конкретних корупційних контактних ситуаціях статистично значущо *знизилась* із 32,0% до **22,1%** (зниження становить 9,9 в.п.).

Рис. 2.3.17. Корупційний досвід у сфері загалом
(% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

У списку ситуацій, які мають корупційне навантаження при спілкуванні із правоохоронними органами, «лідером» залишаються хабарі за **нестворення перешкод для діяльності підприємств**. Проте частка респондентів, які заявляють про такий досвід, значуще *знизилась*: з 18,2% у 2021 році до **8,2%** у 2022 році.

Умовне «друге місце», як і минулого року, посідають ситуації корупційної взаємодії з метою **уникнення або зменшення відповідальності за адміністративне правопорушення**, скоєне представниками підприємства, та **сприяння**

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник/ представник підприємства) з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками правоохоронних органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 6,2$ в.п.

в проведенні швидкого та об'єктивного розслідування злочину, в якому підприємство зазнало збитків (обидва – 6,6%, негативна динаміка, порівняно з 2021 роком, не є статистично значущою).

Решта корупційних ситуацій є менш поширеними, про перебування у них повідомили від 2,2% до 4,5% респондентів, які мали досвід спілкування із правоохоронними органами.

Рис. 2.3.18. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹
Робили неофіційні платежі правоохоронцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи співробітники правоохоронних органів), провести не вдалося.

Ініціаторами корупційних відносин бодай в одній ситуації виступили лише **3,0% представників бізнесу**, на 4,0 в.п. менше, ніж минулого року (динаміка не є статистично значущою) – це *найнижчий показник серед інших сфер*. З-поміж тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, ця частка становить **13,6%** (що також менше, ніж у 2021 році, утім, статистичної значущості у динаміці показника не зафіксовано).

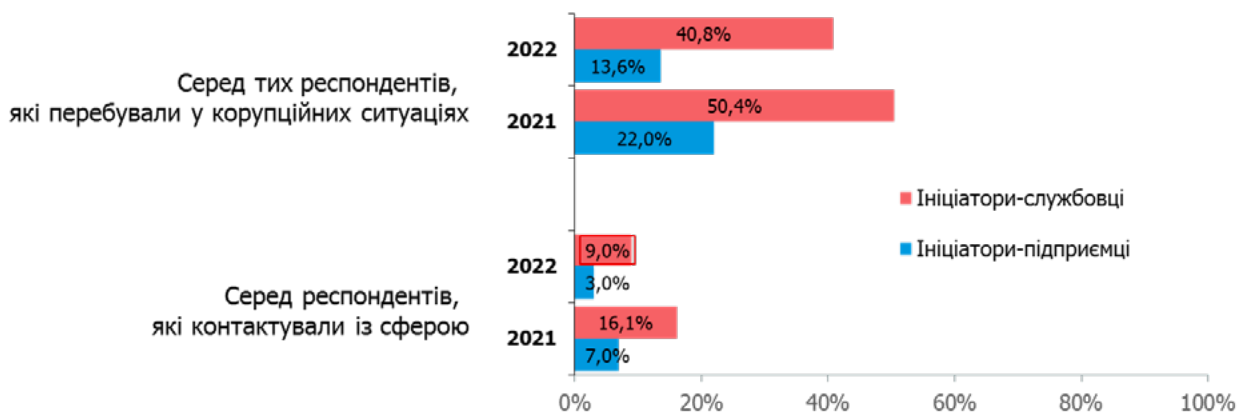
Частка респондентів, які повідомляють про **корупційну ініціативу** зі сторони самих **правоохоронців**, **зменшилась** статистично значуще: серед тих, хто контактував зі сферою, **зниження** становило 7,1 в.п., із 16,1% у 2021 році до **9,0%** у 2022 році.

¹ Питання: «Чи виникали у Вас/ працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками правоохоронних органів?»

Серед тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, про це повідомляють **40,8%** (минулого року цей показник був вищим на 9,6 п.п., проте тут статистичної значущості не зафіксовано).

Рис. 2.3.19. Ініціатори корупційних ситуацій

Діяльність податкових органів

Податкова сфера залишаються лідером серед державних органів, з якими підприємці контактують найчастіше. **23,2%** опитаних представників бізнесу повідомили, що контактували з податковими органами (у 2021 році цей показник становив 26,3%, різниця не є статистично значущою).

На *пряме запитання* про те, чи *стикались вони з корупцією*, ствердно відповіли **13,2%** респондентів. Цей показник не змінився порівняно з 2021 роком.

Проте про *перебування в конкретних контактних ситуаціях*, що містили ознаки корупції, респонденти повідомляли дещо рідше, ніж в попередньому опитуванні: показник становив **14,9%** порівняно із 17,6% у 2021 році (утім, динаміка не є статистично значущою).

Показники рівня корупції у сфері діяльності податкових органів **залишаються найнижчими** серед усіх сфер у цьому дослідженні.

Рис. 2.3.20. **Корупційний досвід у сфері загалом**
(% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹

* розрахунковий показник

Серед ситуацій, які несуть найбільше корупційне навантаження, **лідером** залишаються **дії та рішення, що сприяли відшкодування ПДВ** (8,6%, без динаміки порівняно з 2021 роком). Поширеність корупційних практик *дещо знизилась* у ситуаціях **супроводу податкового адміністрування підприємства** (5,5% у 2022 році проти 8,2% у 2021 році) та **отримання позитивних результатів податкової перевірки** (3,9% у 2022 році проти 5,8% у 2021 році), утім, динаміка не є статистично значущою.

Про решту ситуацій повідомили 2% або менше респондентів.

¹ Питання: «Чи стикалися Ви (як керівник/представник підприємства)/Ваше підприємство з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками податкових органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»

Статистична похибка для показника корупційного досвіду за самооцінкою і розрахункового показника перебування у корупційних ситуаціях у цій сфері не перевищує $\pm 4,2$ в.п.

Рис. 2.3.21. Корупційний досвід у розрізі ситуацій, які могли виникати при зверненні (% тих, хто взаємодіяв із сферою)¹
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

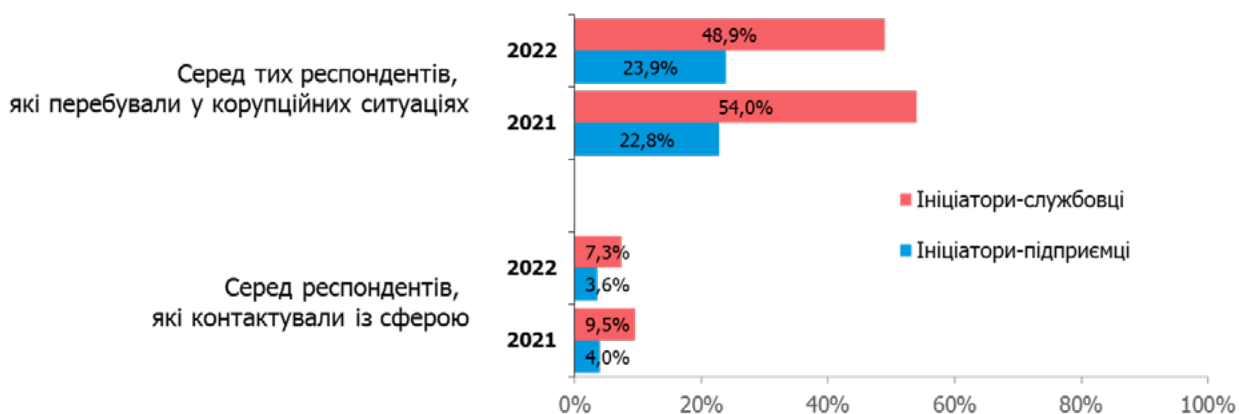
Через недостатню кількість відповідей про кожну корупційну ситуацію статистичний аналіз щодо того, хто саме був ініціатором (відвідувачі чи податківці), провести не вдалося.

Загалом **3,6% представників підприємств** виступили ініціаторами корупційних відносин (серед тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях, ця частка становить **23,9%**). Ці показники практично не змінилися порівняно з 2021 роком.

Представники податкових органів, як і минулого року, виступали ініціаторами корупційних ситуацій удвічі частіше, хоча частка респондентів, які повідомили про таку ініціативу службовців, *децю знизилась*. Про те, що від них вимагали гроші або послуги за «вирішення питання», повідомили **7,3%** опитаних, які контактували із сферою (у 2021 році – 9,5%), або **48,9%** від тих, хто перебував у контактних корупційних ситуаціях (у 2021 році – 54,0%).

¹ Питання: «Чи виникали у Вас/ працівників підприємства (як його представників) такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками податкових органів?»

Рис. 2.3.22. Ініціатори корупційних ситуацій

При аналізі цієї сфери необхідно врахувати, що зафіксований низький показник корупційного досвіду підприємців при контактах з податківцями, може бути певним чином зумовлений «чутливістю» відповідних питань для певної частки респондентів і намаганням приховати реальну ситуацію (уникали свідчення про наявність «легалізованих» керівництвом підприємства корупційних практик у відносинах з податковими органами).

Таблиця 2.3.1. Узагальнена таблиця щодо дослідження корупційного досвіду бізнесу в сферах

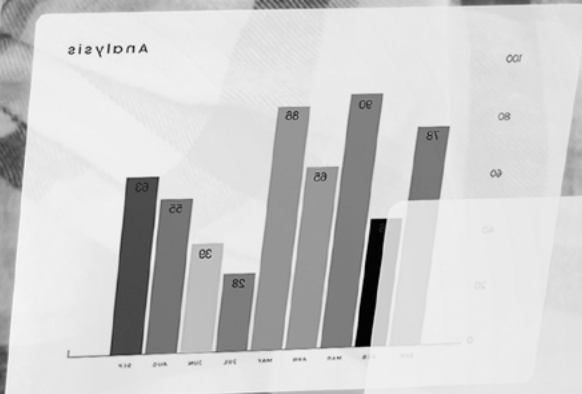
Сфера	Рік	Корупційний досвід за самооцінкою*	Перебували в корупційних ситуаціях*				% респондентів, які стикалися зі сферою
			% респондентів, які виступали ініціаторами корупційних відносин	% респондентів, для яких корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	% респондентів, які виступали ініціаторами корупційних відносин	% респондентів, які стикалися зі сферою	
Митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу)	2022	35,2% ±8,0	33,0% ±7,9	5,9% ±4,0	22,1% ±7,0	↑11,3% ±1,8	
	2021	42,8%	32,0%	2,7%	23,2%	8,0%	
Будівництво та земельні відносини	2022	32,5% ±9,1	37,6% ±9,4	7,3% ±5,0	21,1% ±7,9	↓8,5% ±1,6	
	2021	32,5%	40,3%	8,5%	22,4%	12,8%	
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками	2022	23,9% ±8,0	↓24,0% ±8,0	6,8% ±4,7	16,1% ±6,9	↓9,0% ±1,6	
	2021	29,0%	37,0%	6,8%	20,5%	15,5%	
Судова система (у т.ч. виконання судових рішень)	2022	18,8% ±7,8	22,0% ±8,3	5,8% ±4,7	7,6% ±5,3	↓8,0% ±1,5	
	2021	19,0%	27,8%	4,7%	11,8%	12,8%	
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	2022	18,7% ±7,2	24,8% ±8,0	3,6% ±3,4	17,5% ±7,0	↓9,4% ±1,6	
	2021	27,2%	30,8%	3,6%	21,9%	17,5%	
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування	2022	18,6% ±5,9	↓22,1% ±6,2	3,0% ±2,6	↓9,0% ±4,3	14,0% ±2,0	
	2021	27,2%	32,0%	7,0%	16,1%	16,4%	
Діяльність податкових органів	2022	13,2% ±4,0	14,9% ±4,2	3,6% ±2,2	7,3% ±3,0	23,2% ±2,4	
	2021	13,2%	17,6%	4,0%	9,5%	26,3%	

* % розраховано від кількості тих респондентів, які стикалися зі сферою

Item	Value
Item 1	1000
Item 2	1500
Item 3	2000
Item 4	2500
Item 5	3000
Item 6	3500
Item 7	4000
Item 8	4500
Item 9	5000
Item 10	5500
Item 11	6000
Item 12	6500

РОЗДІЛ 3. ІНТЕГРАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У межах цього дослідження збиралися дані для розрахунку індикаторів державної антикорупційної політики (1 – 3), а також для додаткових індикаторів ефективності системи запобігання і протидії корупції (4, 5) відповідно до Методики стандартного опитування щодо корупції в Україні:

1. Частка населення (представників бізнесу), яка негативно ставиться до корупційних проявів.
2. Частка населення (представників бізнесу), яка мала власний корупційний досвід.
3. Частка населення (представників бізнесу), яка спроможна бути викривачем корупції.
4. Частка населення (представників бізнесу), яка схвалює діяльність викривачів.
5. Частка населення, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів.

У 2021 році підхід до індикаторів був змінений, а їхня кількість збільшена. Оскільки ці індикатори цінні саме через можливість оцінювати зміни в країні, показники для минулих років були перераховані відповідно до нової методики там, де це було можливо.

3.1. Індикатор 1. Частка населення (представників бізнесу), яка негативно ставиться до корупційних проявів

Метою антикорупційної політики є збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних проявів. Цей індикатор вимірюється не через пряме питання, чи подобається або не подобається корупція, оскільки тоді б респонденти давали соціально бажані відповіді і дані були б необ'єктивними. Замість цього у дослідженні було використано метод «прожективних ситуацій», тобто *респондентам* (як населенню, так і підприємцям) пропонувалась уявна ситуація отримання адміністративної послуги в органах державної влади чи місцевого самоврядування.

«Уявіть таку ситуацію. Ви звернулись до державної установи за довідкою, яка Вам терміново необхідна для вирішення особистої справи (для бізнесу – справи в інтересах підприємства). Вам повідомили, що термін її виготовлення – 30 днів, але Вам вона потрібна у найкоротший термін. Коли Ви вийшли з кабінету, то випадково людина в коридорі Вам розповіла, що його сусід (знайомий) отримав таку довідку наступного дня, сплативши 1000 гривень керівнику відділу, який видає такі довідки. Якими, ймовірноше за все, були б Ваші дії в такій ситуації?»

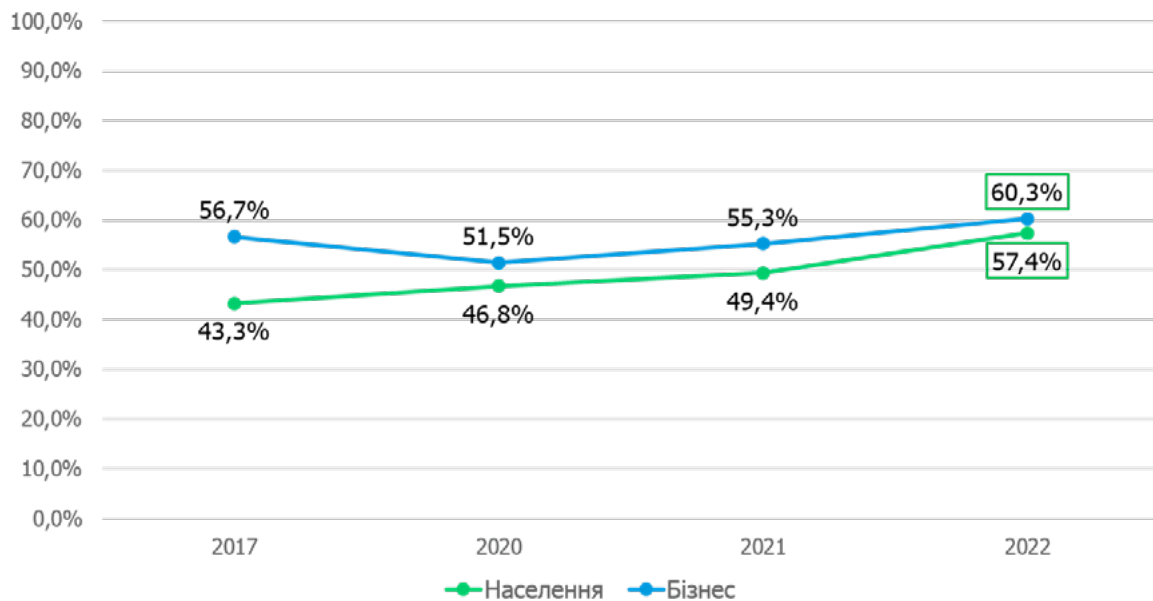
Респондентам пропонувалась можливість обрати найбільш імовірний варіант вирішення проблеми, що могла виникнути (нижче наведені формулювання з віяла відповідей):

1. «Буду чекати 30 днів»
2. «Сплатив би 1000 гривень, але не маю коштів для цього»
3. «Шукав би знайомих чи близьких, як б допомогли пришвидшити отримання довідки»
4. «Сплатив би 1000 гривень»
5. «Написав би скаргу про корупцію в установі до органу вищого рівня»
6. «Написав би заяву до правоохоронних органів»
7. «Звернувся б до ЗМІ (надав журналістам ці факти)»

Інформація та відповідні кількісні показники щодо **виявлення негативного ставлення** респондентів до корупційних проявів отримана за результатами аналізу даних щодо їхньої відмови від корупційної моделі вирішення проблеми в зазначеній прожективній ситуації.

До категорії людей, яка відмовляється від корупційної моделі поведінки, визначаються ті, що обрали варіанти відповіді 1 (очікування за правилами) або 5 – 7 (викривають корупцію), і при цьому не обирають корупційний шлях вирішення проблеми (варіанти 2 – 4).

Рис. 3.1.1. Індикатор 1. Частка населення (представників бізнесу), яка негативно ставиться до корупційних проявів

Спостерігається поступове **зростання** частки населення, яка **негативно ставиться до корупційних проявів**, з 2017 року (коли показник становив 43,3%): у 2021 році ця частка досягла майже половини (49,4%), а у 2022 році суттєво перевищила половину населення і становить **57,4%** (+8 в.п.).

Частка антикорупційно налаштованого бізнесу продовжує бути **більшою** за відповідну частку населення у кожен рік спостережень і **зростає** кожен рік, окрім 2020 року, сягнувши у 2022 році **60,3%** (+5 в.п.). Позитивна динаміка у 2022 році є статистично значущою.

Хоча індикатор 1 і базується на прожективній ситуації, він доповнюється **прямим запитанням** для визначення частки респондентів, яка **не виправдує застосування корупційних практик** для вирішення справ, важливих для громадян/підприємств (див. рис. 3.1.2).

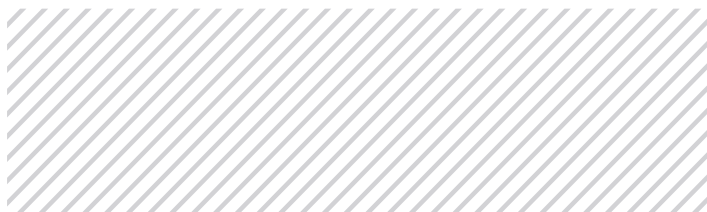
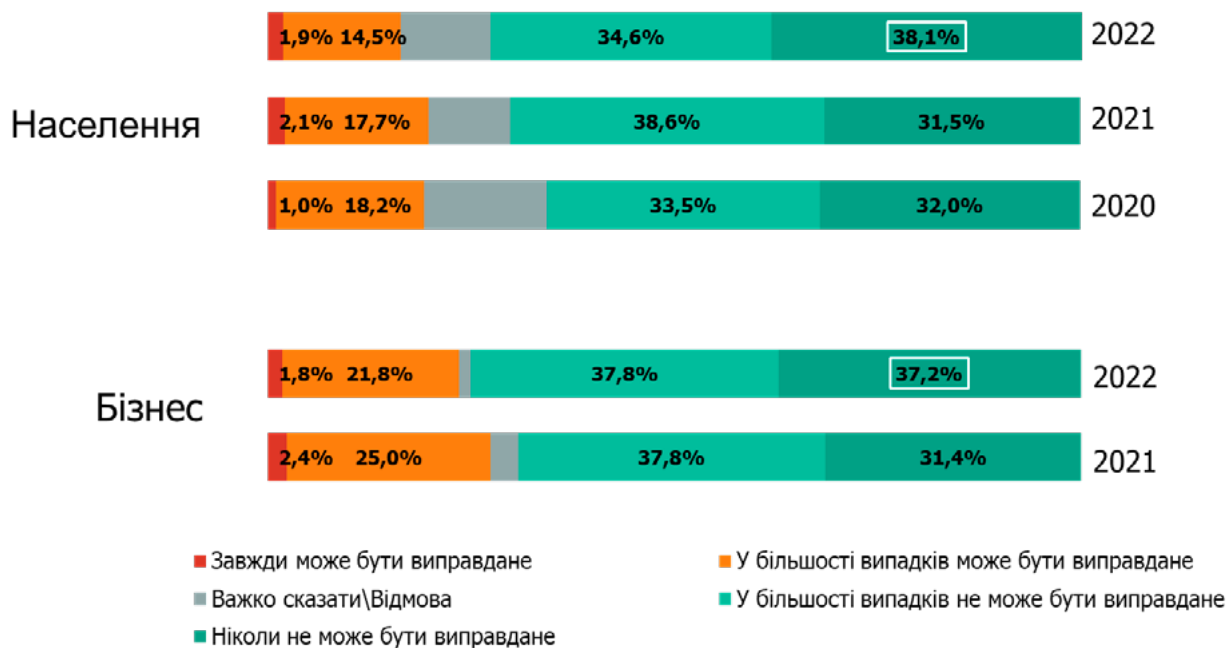

Рис. 3.1.2. **Виправдування надання хабаря, неофіційних послуг або подарунка, якщо це необхідно для вирішення важливої справи¹**

Близько третини і населення (38,1%), і представників бізнесу (37,2%) вважає, що корупційний шлях вирішення справ ніколи не може бути виправданим. Цей показник у 2022 році статистично значуще зріс до результату попереднього дослідження на 6,6 в.п. та 5,8 в.п. для відповідних груп респондентів. Така динаміка зростання за цим показником є співрозмірною до зростання частки респондентів, яка негативно ставиться до корупційних проявів у проєктивній ситуації.

Загалом спостерігається тенденція до поступового зменшення тих, хто виправдовує корупційний шлях вирішення проблем.

¹ Питання: «На Вашу думку, чи може надання хабаря, неофіційних послуг або подарунка бути виправданим, якщо це необхідно для вирішення важливої для Вас справи?»

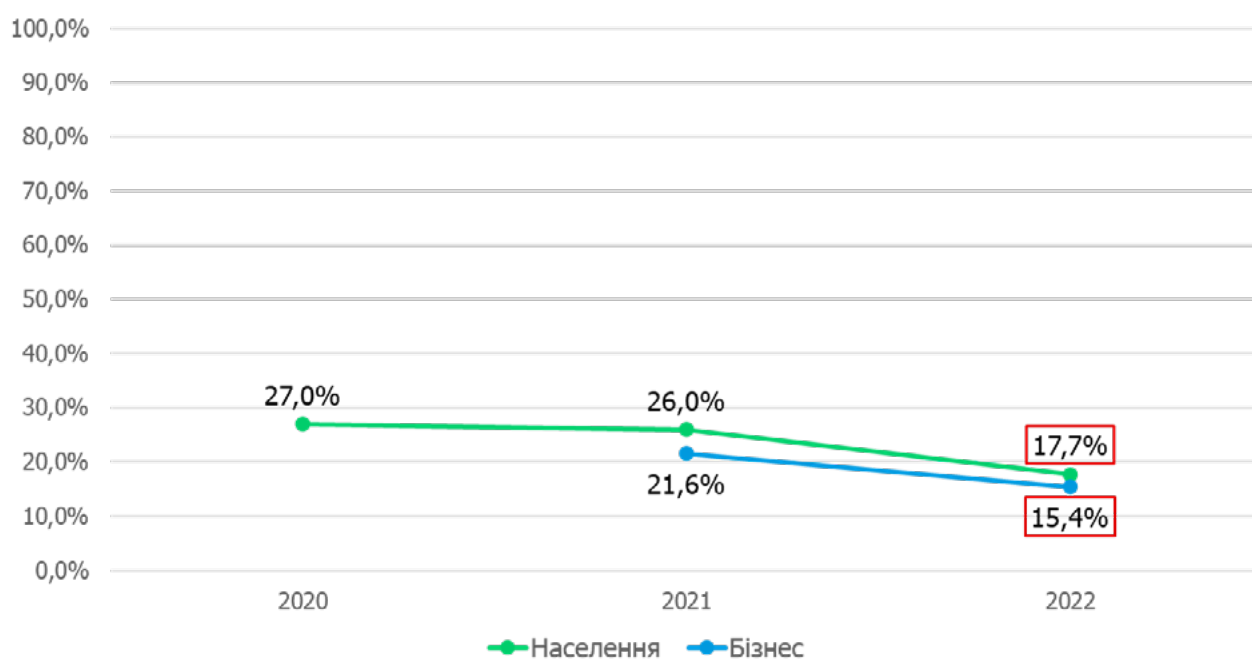
3.2. Індикатор 2. Частка населення (представників бізнесу), яка мала власний корупційний досвід

Метою антикорупційної політики є зменшення частки людей, які мали власний корупційний досвід. Для визначення індикатора використовується пряме питання щодо самооцінки респондентами їхньої залученості до корупції: чи стикалися вони з корупцією (давали або від них вимагали хабар, використовували зв'язки тощо) за останні 12 місяців, особисто або членами родини (чи працівниками підприємства в його інтересах в опитуванні бізнесу). Результати за цим показником відображають самосприйняття власного корупційного досвіду населенням/ підприємцями, тобто носять суб'єктивний «повідомчий» характер і можуть відрізнятися від реальних оцінок їхньої залученості до корупції (якщо аналізувати певні ситуації на предмет наявності корупційної складової відповідно до законодавства).

Цей показник у 2022 році статистично значуще **зменшився** (див. рис. 3.2.1) для обох груп респондентів і становить: для населення – **17,7%** (порівняно з 26% у попередньому році, – 5,6 в.п.): для бізнесу – **15,4%** (21,6% у 2021 році, – 6,2 в.п.).

Рис. 3.2.1. Індикатор 2. Частка населення (представників бізнесу), яка мала власний корупційний досвід

Якщо ж, відповідно до вищенаведеного, узагальнювати корупційний досвід через окремі сфери (див. розділ 2), тобто використовувати не лише одне пряме запитання, а враховувати ствердні відповіді щодо залученості респондентів до корупції у кожній із сфер, то показник корупційного досвіду у 2022 році становить би 20,9% для населення та 12,9% – для підприємців (що значуще менше, ніж у 2021 році, коли відповідні показники становили 33,8% та 17,4%)

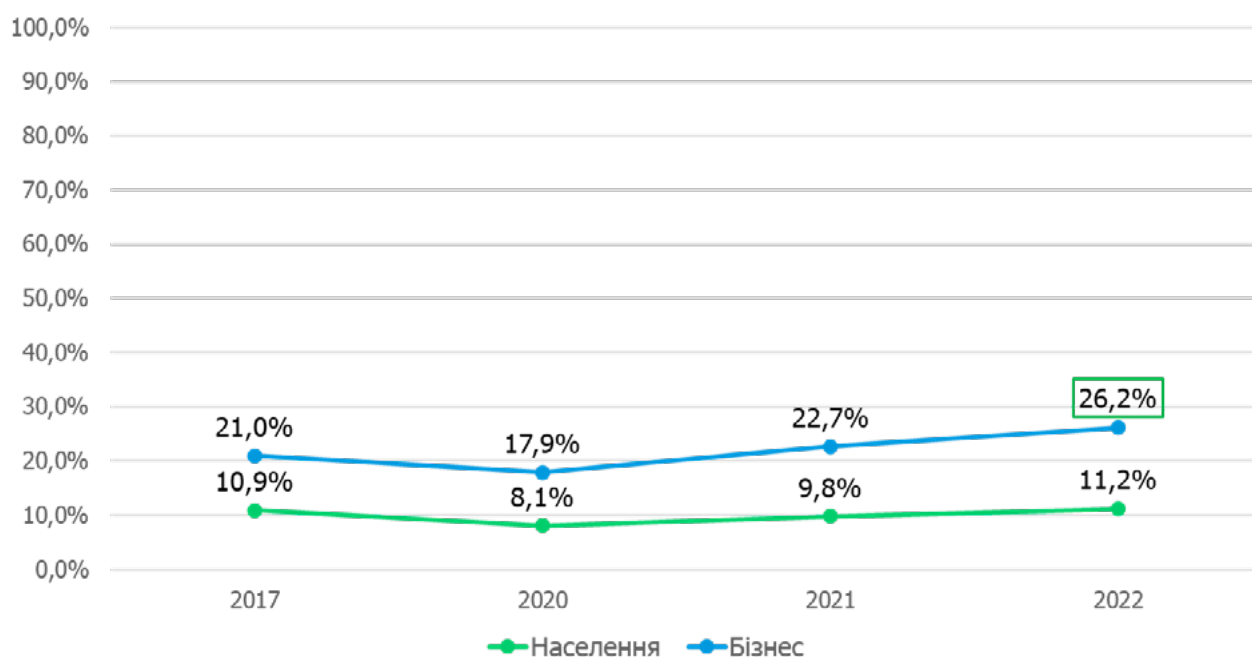
**3.3. Індикатор 3.
Частка населення
(представників бізнесу),
яка спроможна бути
викривачем корупції**

Метою антикорупційної політики є зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти корупційних проявів (індикатор 3.1), а також громадян, які заявили про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам (індикатор 3.2).

Для визначення індикатора 3.1 використовується прожективна ситуація як і в індикаторі 1, проте визначається **частка людей, яка вибрала викривальну модель поведінки** (варіанти відповіді: 5. «Написав би скаргу про корупцію в установі до органу вищого рівня», 6. «Написав би заяву до правоохоронних органів» або 7. «Звернувся б до ЗМІ (надав журналістам ці факти)»).

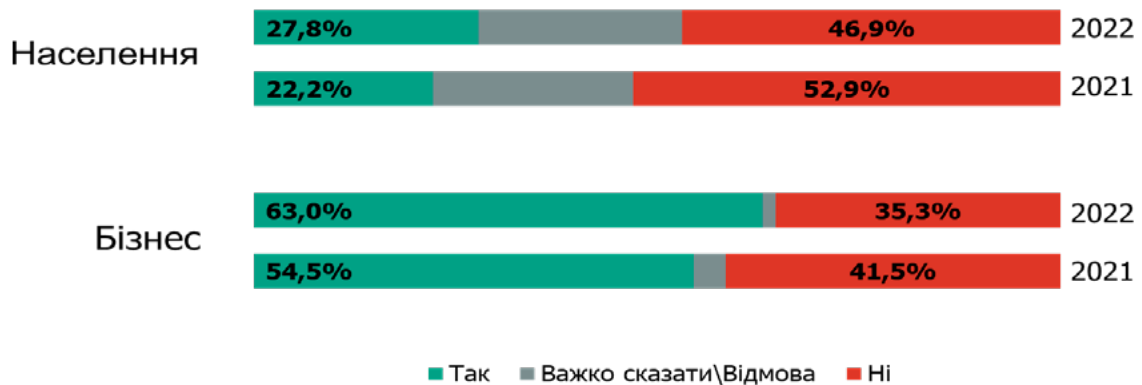
Індикатор 3.1 (частка респондентів, готових **повідомляти про факти корупційних проявів**) у 2022 році незначучо зріс серед населення (до **11,2%**, +1,4 в.п.). Серед представників бізнесу **зростання** є статистично значущим (до **26,2%**, +3,5 в.п.). В обох аудиторіях тенденція зростання продовжується другим період поспіль. При цьому бізнес зберігає готовність повідомляти про корупцію значно більше, ніж населення.

Рис. 3.3.1. Індикатор 3.1. Частка населення (представників бізнесу), готова повідомляти про факти корупційних проявів

Пряме запитання («Чи подали б Ви скаргу до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції?») показує значно більшу частку потенційних викривачів, але цей показник може бути викривленим через соціальну бажаність відповіді «так»: серед населення таких 27,8% (зростання з 22,2% у 2021 році), а серед бізнесу майже дві третини – 63% (зростання з 54,5% у 2021 році).

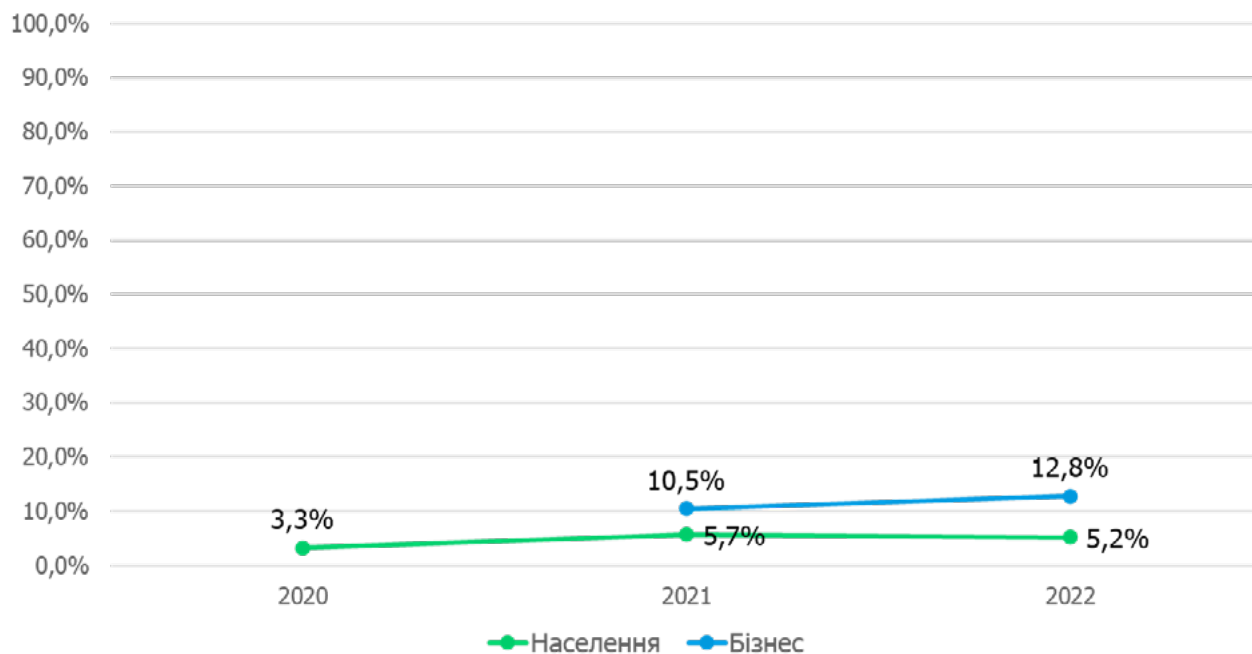
Рис. 3.3.2. **Готовність подати скаргу до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції** (пряме запитання)

Індикатор 3.2 визначається як частка тих, хто зазначив про те, що, зіткнувшись з корупційною ситуацією, **подав скаргу до органів влади або до правоохоронних органів** (пряме запитання). Цей показник *лишається вкрай низьким*. Частка респондентів, яка заявила про факти корупції, що мали стосовно неї місце, компетентним органам, зросла серед населення з 3,3% у 2020 році до 5,2% у 2022 році). Серед представників бізнесу цей показник майже удвічі вищий – 12,8%.

Показники 2021 і 2022 років статистично значущо не відрізняються, тобто можна говорити про відсутність тенденції помітного збільшення частки респондентів, які повідомляють про корупцію.

Рис. 3.3.3. Індикатор 3.2. Частка населення (представників бізнесу), яка заявила про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам

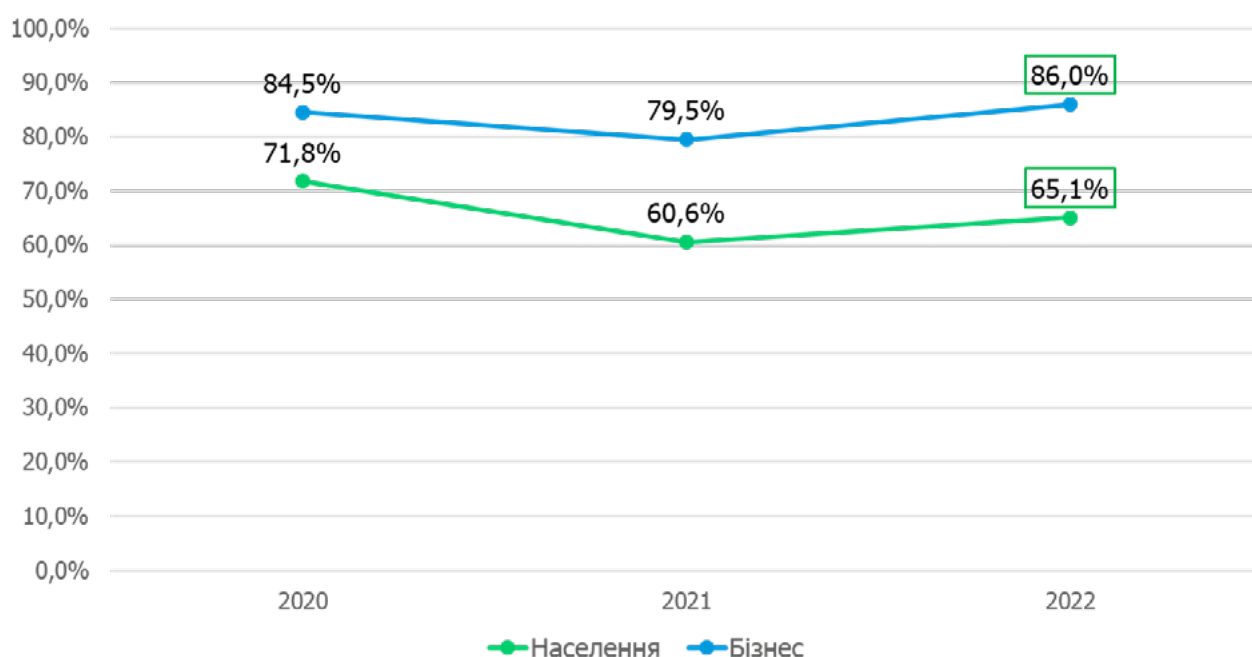
3.4. Індикатор 4. Частка населення (представників бізнесу), яка схвалює діяльність викривачів

Метою антикорупційної політики є сформована повага до викривачів як відповідальних громадян. Відповідний індикатор 4 визначається через пряме запитання «Яке Ваше ставлення до людей, які подають скарги (повідомлення) до органів влади або до правоохоронних органів у зв'язку з випадком корупції?» за шкалою відповідей, що містить 5 варіантів (від «повністю засуджую» до «повністю схвалюю»). Кількісний показник отримується у результаті додавання відсотків відповідей респондентів «повністю схвалюю» і «скоріше схвалюю».

Частки обох груп респондентів за цим показником знизилися у 2021 році, проте **зросли** у 2022 році: абсолютна більшість як населення (**65,1%**), так і бізнесу (**86%**) **схвалює діяльність викривачів**. Зростання у 2022 році є статистично значущим.

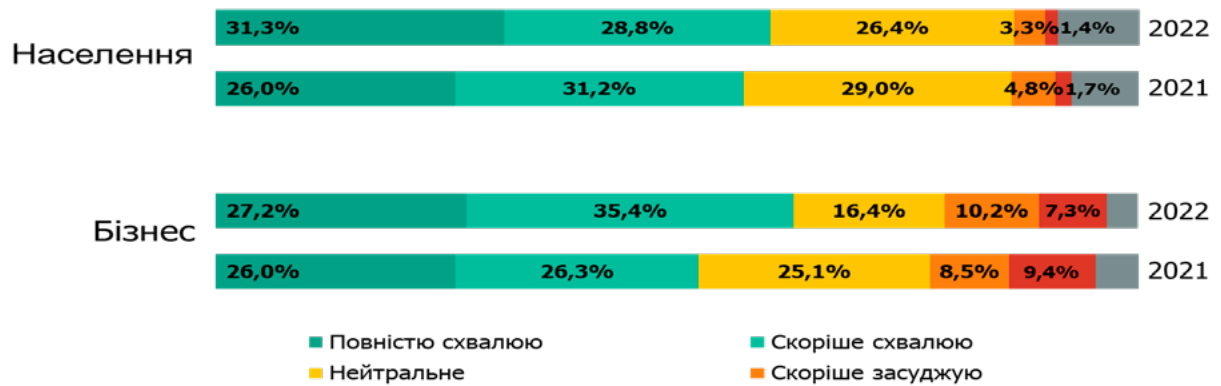
Рис. 3.4.1. Індикатор 4. Частка населення (представників бізнесу), яка схвалює діяльність викривачів

Додатково для індикатора аналізуються відповіді у проєктивній ситуації: «Уявіть таку ситуацію. В організації (підприємстві), де Ви працюєте, Ваш колега повідомив компетентні органи про корупційний злочин, вчинений іншим співробітником. Яке Ваше ставлення до дій Вашого колеги?».

І населення, і бізнес демонструють менше схвалення дій колеги, що викривають корупцію іншого їхнього колеги (порівняно з декларативними відповідями на пряме питання), однак воно суттєво **зросло** за рік. Частка відповідей «повністю схвалюю» і «скоріше схвалюю» становить **60,1%** (57,2% у 2021 році) серед населення і **62,6%** (52,3% у 2021 році) серед бізнесу.

Рис. 3.4.2. Прожективна ситуація: ставлення до дій колеги, який повідомив компетентні органи про корупційний злочин, вчинений іншим співробітником

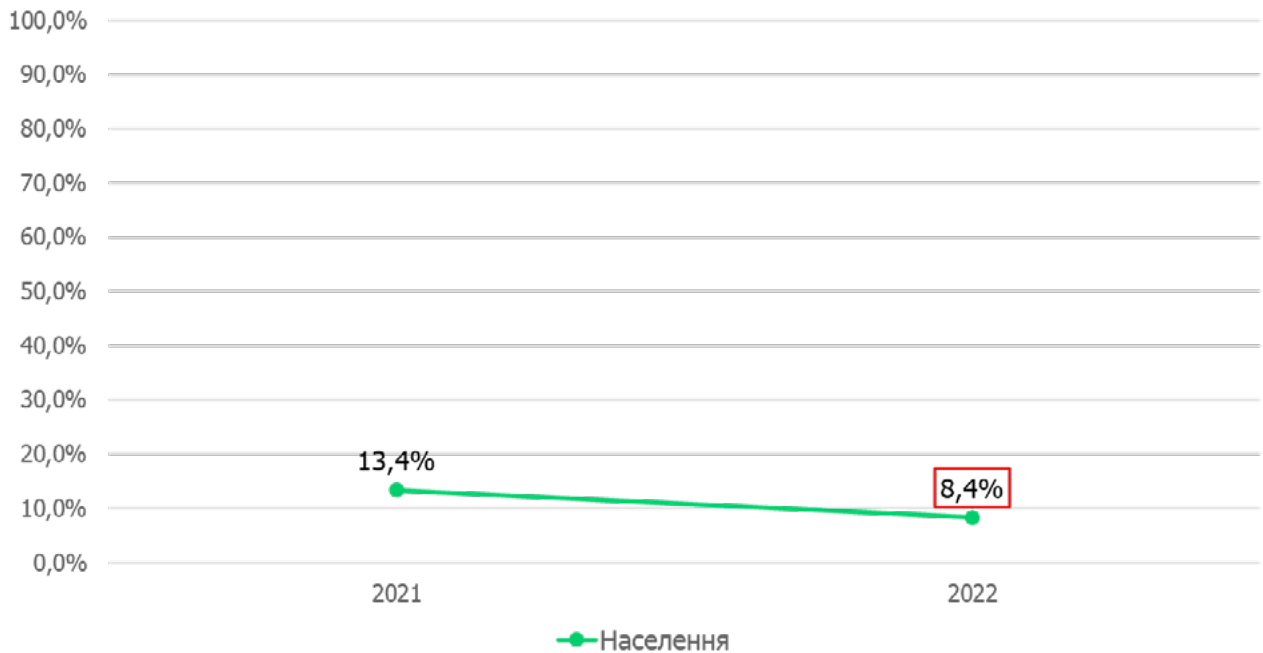
3.5. Індикатор 5. Частка населення, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів

Метою антикорупційної політики є досягнення стану, коли значна частина громадян належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів. Відповідний індикатор 5 розраховується на основі запитання «Чи мають громадяни, які подають повідомлення про випадки корупції до компетентних органів, такі права», де на кожен пункт респондент може відповісти «так», «ні» або «важно сказати»:

1. на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом його прав (правильно – «так»);
2. на оплачувану відпустку протягом терміну розгляду повідомлення про випадок корупції, але не більше ніж 30 днів (правильно – «ні»);
3. на грошову винагороду у визначених законом випадках (правильно – «так»);
4. на отримання інформації від правоохоронних органів про результати досудового розслідування стосовно всіх злочинів, вчинених тією самою особою, стосовно якої було повідомлено про корупцію (правильно – «ні»);
5. негайного поновлення на попередній роботі (посаді), якщо такі особи були звільнені з роботи у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень (правильно – «так»);
6. на здійснення з моменту повідомлення про корупцію правоохоронними органами заходів щодо забезпечення охорони житла, незалежно від наявності загроз життю і здоров'ю такій особі (правильно – «ні»);
7. на відшкодування витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача (правильно – «так»);
8. на переведення за власним бажанням на іншу рівнозначну посаду (роботу) в установі (закладі), в якій він працює (правильно – «ні»).

Належно обізнаними вважаються респонденти, які дали правильні відповіді на більше ніж половину пунктів, тобто принаймні на 5 із 8. Таких у 2021 році було 13,4%, а у 2022 році – **8,4%** (негативна динаміка є статистично значущою). Тобто індикатор обізнаності залишається низьким і навіть зменшився. Таке зниження можна пояснити зокрема зменшенням антикорупційної тематики в медіапросторі через увагу до війни.

Рис. 3.5.1. Індикатор 5. Частка населення, які належно обізнані з гарантіями правового захисту викривачів

Результати корелюють із **недостатньою обізнаністю** респондентів (і серед населення, і серед підприємців) щодо того, які різновиди поведінки мають вигляд корупції, однак насправді не є такими з точки зору закону, і навпаки. Наприклад, залежно від типу запропонованої «прожективної ситуації», від 8,6% до 70,8% респондентів вважають корупцією випадки, які згідно з чинним законодавством насправді не є проявами корупції. Бізнес дещо краще, ніж населення, орієнтується в тому, які випадки є проявами корупції, а які – ні (докладніше – див. розділ 1.2).

